

159134

TÜRK TOPLUM YAPISINI ANLAMAYA VE
AÇIKLAMAYA ÇALIŞAN SOSYOLOG:
BAYKAN SEZER

Oktay BEKTAŞ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

175543

Yüksek Lisans Tezi

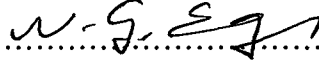
Ankara, 2006

KABUL VE ONAY

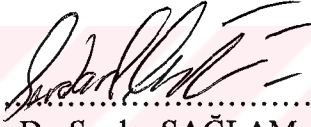
Oktay Bektaş tarafından hazırlanan “Türk Toplum Yapısını Anlamaya Ve Açıklamaya Çalışan Sosyolog: Baykan Sezer” başlıklı bu çalışma, 14/09/2006 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir

Prof. Dr. Kurtuluş KAYALI (Başkan)

Prof. Dr. Nevin Güngör ERGAN (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Serdar SAĞLAM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarını Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

18.09.2006

Oktay BEKTAŞ

TEŞEKKÜR

Çalışmamın başlangıcından bitimine kadar teşvik ve hoşgörüsü ile beni cesaretlendiren değerli hocam Prof. Dr. Nevin Güngör ERGAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Değerli eleştirileriyle beni aydınlatan Prof. Dr. Kurtuluş KAYALI ve Yrd. Doç. Dr. Serdar SAĞLAM'a teşekkürü borç bilirim.

Çalışmam sürecinde benim kahrımı çeken, her türlü yardımını benden esirgemeyen eşim Çiğdem'e teşekkür ederim.

Oktay BEKTAŞ

ÖZET

BEKTAŞ, Oktay. *Türk Toplum Yapısını Anlamaya Ve Açıklamaya Çalışan Sosyolog: Baykan Sezer*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Baykan Sezer, Türk toplumunu anlama ve açıklama noktasında evrensel bir sosyolojinin argümanlarını kullanmamız gerektiğini; fakat Türk toplumunu kendi gerçekliği ve tarihsel süreci içerisinde değerlendirmeye tabi tutmamız gerektiğini belirtir.

Baykan Sezer'in sosyoloji anlayışında, toplumları anlamak istiyorsak, o toplumların tarihsel süreçlerini bilmek ve analiz etmek durumundayız. Sezer, sosyolojinin Batı kökenli bir bilim olduğunu ifade ederek; içinde yaşadığımız toplumun sorunlarını görmek ve çözüm önerileri geliştirmek durumundaysak, bunu ancak, yüzünü Türk toplumuna dönük tutan ve tarihsel süreci göz ardı etmeyen bir sosyoloji anlayışı ile mümkün kılacağımızın altını çizmektedir.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisinin temel konularının neler olduğu ve Türk toplumunun sorunları üzerine kendine özgü görüşleri olan ve bu sorunlara çözüm önerileri sunan bir sosyologdur. Sezer'e göre, Türk toplumunun içerisinde bulunduğu sorunlar bizim sorunlarımızdır, bu sorunlara çözüm getirmek de yine bizim görevimizdir. Doğu'yu da Batı'yı da iyi tanımamız ve bilmemiz gerektiğinin altını çizen Sezer, sorunlara Doğu-Batı çatışması temelinde yaklaşmaktadır. Sezer'e göre, Doğu toplumları için önerilen modellerde amaç, Doğu'yu Batı'ya benzetmektir. Öne sürülen bu modellerde çıkış noktası Doğu toplumlarının sorunları değil, Batı'nın sorunlarıdır.

Baykan Sezer'e göre, her toplumun kendine özgü tarihsel gelişim çizgisi bulunmaktadır. Bütün toplumları Batı eksenli bir tarihsel gelişme süreciyle değerlendirmek, toplumların yapısını anlamak ve analiz etmek açısından yeterli değildir. Her toplum kendi tarihsel süreci içerisinde değerlendirilmeli ve kendine özgü toplumsal değerlerle analiz edilmelidir.

Baykan Sezer'e göre, Türk toplumu ile ilgili sorunlar birbirinden kopuk ve birbirinden bağımsız değildir. Toplumda varolan sorunlardan birini ele alış biçimimiz diğer sorunları da ilgilendirmektedir. Toplumların karşılaştığı sorunlar tarihsel gelişme sürecinin bir ürünüdür. Sorunların tarihi boyutu bulunmaktadır ve çözümleri de tarihi gelişmeye yol açmaktadır.

Sosyoloji ve tarih ilişkisine önemle vurgu yapan Sezer, Türk toplumunun tarihsel serüvenini özellikle ele alıp, varolan toplumsal yapıyı anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır. Sezer, Türk toplumunu anlamak için, XIX. yüzyılda Batı'da ortaya çıkan sosyoloji anlayışından farklı bir sosyolojiden söz etmektedir. Ancak hemen ifade etmeliyiz ki, Sezer'in Türk sosyolojisi anlayışı ve Türk toplum yapısının farklılığına ait görüşleri ne Türk sosyolojisini ne de Türk toplumunu bütünden soyutlamak olarak değerlendirilemez.

Anahtar Kelimeler: Baykan Sezer, Türk Sosyolojisi, Türk Toplumu, Toplumun Sınırları, Toplum Yapısını Anlama, Tarih- Sosyoloji İlişkisi, Tarihsel Gelişme Çizgisi, Sosyolojide Yöntem, Temel Etken, Batıcılışma.

ABSTRACT

BEKTAŞ, Oktay. *The Sociologist Who Wants To Understand And Explain The Turkish Society Structure: Baykan Sezer* , Master's Thesis, Ankara, 2006.

Baykan Sezer says that at the point of understanding and explaining of Turkish society we should use a universal sociology's arguments; but also we should evaluate The Turkish society in its own reality and its own historical period.

Baykan Sezer's sociology understanding, if we want to understand the societies, we have to know those societies back ground in the history and analyze them. Sezer underlines, sociology is a science which comes from the west; if we have to see and make solutions for the problems of the society that we live in, the only way, the sociological understanding must face the Turkish society and also must know the historical period of that community.

Baykan Sezer who knows the Turkish sociology's basic subjects and also he has his own opinions about Turkish society's problems and he offers solutions to these problems. The problems of Turkish society are our problems, and to solve these problems are our duty. Sezer underlines that we should know better the east and west, he approaches the problems the east and the west conflict basis. According to Sezer, aim of suggested models for the orient societies, to make similar the east to the west. At this point, suggested models for orient societies are the problems of the West nor the East.

According to Baykan Sezer, every society has its own historical progress line. To evaluate a progress period all societies in the history of west is not enough to understand and analyze the societies structure. Every society must be evaluated in its own historical period and it must be analyzed its specific social values.

According to Baykan Sezer, the problems of Turkish society are not independent and broken each other. The way that we focus on a problem in a society is interested in the other problems. Problems of the societies to face is a product of historical progress

period. There is a historical dimension of problems and solutions make historical progress.

Sezer makes importance stress connection sociology and the history, especially he investigates the Turkish society's adventure, also he wanted to understand and explain the existent society structure. Sezer, to understand the Turkish society, mentions a sociology which is different from the sociology understanding comes from out from the west at the XIX.th century. But we have to say that, Sezer's Turkish sociology understanding and his sights that differences of Turkish society structure must not be evaluated from neither Turkish sociology nor Turkish society.

Key Words: Baykan Sezer, Turkish Sociology, Turkish Society, Boundry of Society, Understand of the Society Structure, Relationship between History-Sociology, Historical Progress Line, Sociology of Method, Basic Factor, Westernization.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
SUMMARY.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE METODOLOJİSİ.....	5
1.1. Araştırmanın Konusu.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Önem ve Gerekçeler.....	5
1.4. Literatür.....	6
1.5. Yöntem ve Teknikler.....	8
1.5.1. Teorik Yaklaşım ve Kavramsal Çerçeve.....	8
1.5.2. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Teknikleri.....	9
2. BÖLÜM: BAYKAN SEZER'İN HAYATI, ENTELLEKTÜEL	
KİMLİĞİ VE METODOLOJİSİ.....	10
2.1. Hayatı ve Entelektüel Geçmişi.....	10
2.2. Fikirlerinin Gelişmesinde Etkili Olan Ortam.....	18
2.3. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümündeki Yılları.....	20
2.4. Sosyolojide Metodoloji Tartışmaları.....	21

3. BÖLÜM: BAYKAN SEZER'İN TÜRK SOSYOLOJİSİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ.....	29
3.1. Batı Sosyolojisi Karşısında Türk Sosyolojisi Fikri.....	29
3.2. Türk Sosyolojisinde Temel Başlıklar.....	45
3.3. Türk Sosyolojisinin Temel Sorunları.....	47
3.4. Sosyoloji-Tarih İlişkisi.....	49
4. BÖLÜM: BAYKAN SEZER'İN TÜRK TOPLUM YAPISI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ.....	53
4.1. Toplumun Sınırları.....	53
4.2. Temel Etken ve Tarihsel Gelişme Çizgisi.....	57
4.3. Türk Toplum Yapısı.....	61
4.4. Türk Toplum Yapısını Anlama ve Açıklama Çabası.....	65
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA.....	77

GİRİŞ

Baykan Sezer, Türk sosyologlarının Batı toplum teorilerinin aktarmacılığını yapmalarını reddetmekte ve toplumsal araştırmalarımızın, Batı sosyolojisinin kalıplarıyla tartışılmasını eleştirmektedir. Türk toplumunun ayrı bir toplumsal gerçekliğe sahip olduğu, dolayısıyla ayrı bir sosyolojik tahayyülümüzün olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, tarihsel deneyimlerimizin önemine dikkat çeken Sezer'e göre, toplumun bilinci tarihtir.. Bu nedenle, Türk toplumunun sosyolojik çözümlemelerinde tarihsel birikimimizin ayrıcalıklı bir yeri olduğunu ve tarih içindeki yürüyüşte toplumumuzun değişimlerini izleyebileceğimize vurguda bulunmuştur.

Baykan Sezer Türk sosyolojisi üzerine düşünürken, Türk toplumunun genel çıkarının öne alınmasının gerekliliğini ve önemini vurgulamaktadır. Sezer'e göre, toplumun değerlendirilmesi ve böylece genel çıkarların saptanabilmesi ileriye dönük beklentiler bazı soyut kavramlarla mümkün değildir; ama ele alınan herhangi bir toplumun, bu arada Türk toplumunun, tarihte oynamış olduğu rol ve buna bağlı olarak tarihte edinmiş olduğu yer o toplumun değerlendirilmesinde tek geçerli ve sağlam ölçüttür. Sezer, toplum çıkarlarının oluşumunun tek aynası olarak tarihi öne çıkarmaktadır.

Türk sosyolojisi içinde Baykan Sezer, Türk insanı, toplumu ve gerçeğini çalışmalarında kendisine ilgi odağı seçmiş, Türk toplumunun özgüllüğü çerçevesinde sorunlara yaklaşarak, toplumumuzu tarihsel gerçekliğimiz ve kendi toplum çıkarlarımız etrafında açıklama çabası içine girmiştir. “Baykan Sezer ile Doğu düşüncesi Batı'nın empoze ettiği siyaset ve dünya görüşü dışında olayları bütünlüğü içinde kapsamaya ve açıklamaya girişmiştir.” (Eğribel, 2002:30). Baykan Sezer'in çalışmalarının temel vurgusu, Türk toplumunun kimliğini ve gelişme yasalarını tarihsel gerçeklerle sinayarak ortaya koymaktır. Bu çerçevede o, Batı düşüncesinin bir ürünü olan ve toplumsal sorunsala yaklaşımında Batı-yönelimli tavır takınan Batı sosyolojisi karşında, Türk toplum ve gerçeğini anlayacak ve açıklayacak, Türk tarihi ve düşünce geleneği ile ilişki

kurabilecek ve toplumsal sorunlarımıza Türk sosyoloji geleneği içinde çözüm oluşturma çabası içine girmiş ve bu çabaları sonucunda ülkemizde Batı eksenli sosyoloji geleneklerinin dışına çıkabilmiş ender sosyologlarımızdan biridir.

Baykan Sezer, toplumsal ilişkileri ve toplumlar arası ilişkilerde ortaya çıkan toplumsal çıkarları ve sosyal kavramları, mutlaklaştırma ve kutsallaştırma çabalarını bir yana bırakarak, toplum çıkarları olarak savunulan şeylerin, toplumun bazı kesimlerinin özel çıkarlarından başka bir şey olmadığını ifade etmektedir. Bu düşüncelerine paralel olarak Baykan Sezer, toplumun durağan bir varlık olmadığını, yaşayan bir organizma gibi çekişme ve çatışma içinde bulunduğunu, çekişme ve çatışmaya bağlı olarak sürekli bir şekilde değişmekte olduğunu belirterek; sosyolojinin, burjuva ya da küçük burjuva sosyolojisi ve devrimci sosyoloji gibi sınıflara ayrıldığını dile getirerek dikkatleri sosyolojinin göreceliği anlayışına çekmektedir.

Türk sosyolojisine ve Türk sosyoloji tarihine yönelik çalışmaların son zamanlarda arttığı görülmektedir. Bu durum, tek tek sosyologlar üzerine yapılan çalışmalarda kendini göstermektedir. Ancak Türkiye’de sosyoloji tarihi çalışmaları, bizlere yeni ufuklar açabilmesi bakımından, sınırlarını sosyologların eserlerinin bir araya getirilmesi ve kalıplaşmış dönemlendirmeler içinde ele alınması düzleminden daha da ileriye götürmek zorundadır. Bu bağlamda sosyolojide bilgi üretebilmek için, üzerinde durduğumuz zemini tanımanın ve bilmenin önemi açıkça ortadadır. Türk toplumu gerek geçmişi gerekse bugünü itibariyle sosyolojik anlamda tam bir hazinedir. Türk toplumunun temel dinamiklerinin saptanması, sorunların ve bu sorunlara çözüm önerilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ancak, toplumsal sorunlara çözüm önerileri getirebilmek için öncelikle sosyolojinin kendi içindeki sorunları halletmesi ve yapılan bu yöndeki çalışmaların muhtevasının genişletilmesi gerekmektedir.

Baykan Sezer tam bu noktadan hareketle görüşlerini ileri süren ve ele aldığı konulara farklı yaklaşımı bakımından kendine özgü sosyolojik yaklaşımı olan bir sosyologdur. Sezer’in en önemli yanı; Batı sosyolojisinin sosyo-kültürel gerçekliği anlama ve açıklamada kullandığı yöntemleri alıp kendi sosyo-kültürel gerçekliğimizi anlama ve

açıklamada kullanmamızın yanlış olacağı, Batı'nın bu kriterlere nasıl ulaştığını öğrenmemiz gerektiğinin altını önemle çizmesidir.

Baykan Sezer, toplum tanımlarında ortaya çıkan güçlüğü, yapılan tanımlarda toplumlar arası siyasi ilişkilerin göz ardı edilmesinden kaynaklandığını düşünmektedir. Bu güçlüklerin de hep ideal bir toplum tanımından yola çıkılarak mevcut toplumları ideal tanımlarla açıklama çabasından kaynaklandığını ifade eder.. Buna karşılık, bir toplumu, tarih içindeki ilişkileri ile açıklamanın daha doğru olacağını düşünmektedir.

Bir diğer eleştiri noktası ise, bir toplumu açıklamak için kullanılan kavram ya da modelin o toplumun gerçeğinin yerini almasıdır. Sezer'e göre, "Toplumsal model toplumsal ilişki ve niteliklerin karmaşıklığı ve çeşitliliği içinde bir birlik ve bütünlüğün kurulabilmesini amaçlar" (Sezer, 1988:36). Toplumsal gelişme yasaları saptanabildiği takdirde toplum modeli kurabilmemizin mümkün olacağını düşünmektedir. Bu konuda iki görüşün var olduğunu belirtmektedir. Birinci görüş, toplumlardaki ilerleme ve gelişme düşüncesine karşı çıkmaktadır. Bu görüşün dışında başlıca iki öneriyle karşılaşıldığını ifade eden Sezer, Auguste Comte'un düşünce evrimi ile Karl Marx'ın da içinde bulunduğu ekonomik gelişme kuramından bahsedildiğini belirtmektedir.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisinin ve Türk toplumunun günümüzdeki sorunlarına sıklıkla değinmiştir. Ele aldığı tüm konulara Doğu-Batı sorunu temelinde eğilerek, Doğu'yu da Batı'yı da iyi tanımamız ve bilmemiz gerektiğini belirtmektedir. Sezer'e göre, Doğu ve Batı birer coğrafya teriminden öte bir şey olup, insanlar arasındaki farklılığı bize en kuvvetli biçimiyle anımsatmaktadır.

Baykan Sezer'in hemen her eserinde, sorunların çözümü noktasında konuyu Doğu-Batı farklılaşması temelinde ele aldığını; Doğulu ve Batılı toplumların ilişki ve çelişkilerinin belirtildiği bir anlayış sergilediğini görmekteyiz. Sezer bu yaklaşımını lisans tezinden son yayınına kadar istikrarlı bir şekilde sürdürmüştür.

"Bizim Türkiye'de sosyoloji olarak Türkiye ve Türkiye sorunlarına bakış açımız nasıl olmalıdır?" sorusuyla Sezer, konuyu özetlemektedir. Sorunların teşhisinde açıklayıcı modellerden bahsedildiğini belirten Sezer açıklayıcı modeli, "açıklayıcı model, toplumların genel eğilim ve yasalarını belirleyen, genel ilişkileri saptayarak konuyla

ilgili bilgilerimizi değerlendirmemize, sınıflandırmamıza yardımcı olan ve konu üzerinde genel bir görüş sahibi olmamıza izin veren bir araştırma ve çalışma aracıdır.” (Sezer, 1988:105-106) şeklinde tanımlamaktadır. Bu eğilimin günümüzdeki görüntüsü Batı gelişme çizgisinin bütün dünya tarihine yaygınlaştırılmak istenmesidir.

Baykan Sezer, Batı’da başlıca Auguste Comte, Durkheim ve Marx’ın tarih çizgisini açıklayan modellerden bahsedildiğini ifade ederek, bunların içinde sınıf çatışması kuramının sosyolojik olarak değerlendirildiğinde daha geçerli olduğu; çünkü sınıf çatışması kuramının tüm Batı tarihini açıkladığı düşüncesindedir. Yine bu kuramın Batı eleştirisini içinde taşımasına rağmen Batı’nın dünya içindeki yerini hiçbir zaman tartışmaya açmadığını hatırlatmaktadır.

Baykan Sezer, toplumsal gelişme yasalarının işlerliği ve insanlık tarihi incelendiğinde, bu serüvenin belli yasalara dayandığını, bu yasaların dünya tarihini ifade edeceğini söylemektedir. Sezer’e göre, toplumlar hakkında bilgi edinebilmemiz için bu yasalardan faydalanılabilir; ancak her toplumun ve ulusun bağımsız bir tarihi olduğu da unutulmamalıdır.

Baykan Sezer’in yapmış olduğu çalışmalar, “İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’ndeki bir grup sosyologu doğrudan etkilemiştir” (Kayalı, 2002:161). Baykan Sezer’in ekol olarak geliştirdiğı “Türk Sosyolojisi” fikri, kendisinden sonra gelen birçok sosyologu ve akademisyeni etkilemiştir. Baykan Sezer’in açmış olduğu bu yolda; Korkut Tuna, Ertan Eğribel, Sezgin Kızılcelik, Ufuk Özcan ve H. Bayram Kaçmazoğlu çalışmalarına devam etmektedirler.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE METODOLOJİSİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türk toplumunu, kendi tarihi ve kültürel ortamı içerisinde anlamaya ve açıklamaya çalışan sosyolog Baykan Sezer'in, Türk sosyolojisindeki temel görüşlerinin neler olduğu ve sosyoloji geleneği içerisindeki yeri, yaptığımız çalışmanın temel çıkış noktalarını oluşturmaktadır.

Bu çalışmamızda Baykan Sezer'in görüşlerinden hareket ederek Türk sosyolojisinin doğuş koşulları ve içerisinde bulunduğu temel sorunları incelemeye çalıştık.. Sezer'in Türk toplumuna dair görüşleri ve gelişim süreci ele alınarak; toplumu anlamaya ve değerlendirmeye yönelik sosyolojik anlayışı incelenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Türk sosyolojisinde önemli bir yer işgal eden Sezer'in, Türk toplumunun ve Türk sosyolojisinin içinde bulunduğu sorunlara dair görüşlerini derinlemesine inceleyerek, varolan durumun ve ileri sürülen çözüm yollarının neler olduğunu anlamaya ve açıklamaya çalışmak çalışmamızın amacını teşkil etmiştir. Baykan Sezer'in sosyolojik görüşlerinden hareket ederek Türk sosyolojisinin gelişim süreci ve içerisinde bulunduğu tartışma konuları hakkında bilgi edinilmeye çalışılarak, içerisinde bulunduğumuz toplumun yapısını incelemek suretiyle elde edeceğimiz bilgiler, sosyolojik analizlerimizde bize kaynaklık etmektedir.

1.3. ÖNEM VE GEREKÇELER

Baykan Sezer'in anlamacı ve açıklayıcı sosyoloji anlayışı önemlidir. Çünkü Sezer, içerisinde yaşadığımız toplumu anlamanın, toplumun kendi içinde gelişmiş bir sosyoloji anlayışıyla mümkün olacağını ifade etmektedir. Toplumlara ve özellikle Türk

toplumunu anlama noktasında tarih ile sosyolojinin yakın iş birliğine temas etmektedir. Sezer'e göre Batı kökenli olan sosyolojinin, Batı toplumlarını açıklamak için kullandığı yöntemlerle bizim toplumu açıklaması mümkün değildir; bu noktadan hareketle Sezer Türk toplumunu anlamamız ve açıklamamız bağlamında, sosyolojinin genel yöntemini kullanan bir Türk sosyolojisinin altını çizmektedir. Ona göre, Batı'da sosyolojinin doğuş koşulları ile Türkiye'de sosyolojinin ortaya çıkış koşulları birbirinden farklıdır ve sosyolojinin Türkiye'de karşılık aradığı sorunlar ile Batı'daki sorunlar birbirinden farklıdır. İşte tam da bu noktada Baykan Sezer, her toplumun özgün bir tarihinden bahsederek, toplumları anlamamız için onların tarihine bakmamızın da kaçınılmaz olduğuna vurgu yapmaktadır. Sezer'e göre, toplumlar kendi tarihsel süreçleri içerisinde birer gerçeklik olarak vardır. Toplumları sosyolojik olarak anlamak ve açıklamak için toplumların tarih bilgisine sahip olmamız gerekmektedir.

1.4. LİTERATÜR

Literatüre baktığımızda Baykan Sezer hakkında yapılmış çalışmalar: Kurtuluş Kayalı'nın "Türk Sosyolojisinin 1980'lerde Yeniden Biçimlenişi", "Belirgin Bir Tarih Vurgusu Eşliğinde Kemal Tahir ve Baykan Sezer'in Yazdığı Metinleri Yeniden Okumayı Denemek", "Baykan Sezer'in Metinlerini Doğru Okumaya Yönelmek Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Gelişimini Daha Gerçekçi Bir Biçimde Kavramayı Sağlar" ve "Baykan Sezer'le Diyalogumuz Sürecek" adlı makaleleri; Sezgin Kızılcık'ın "Baykan Sezer'in Sosyoloji Anlayışı" adlı kitabı ve "Batı Düşünce Kalıpları Dışında, 'Takım Anlayışı'ndan Hareket Edenlerin Karşısında Bir Yerli, Yerli Olduğu Kadar Evrensel Bir Sosyolog: Baykan Sezer" ve "Sosyal Bilimlerdeki Multidisiplinarite Yönelimleri Çerçevesinde Tarih ile Sosyolojinin Yakınlaşımı ve Baykan Sezer" adlı makaleleri; Ertan Eğribel'in "Baykan Sezer'in Ardından İlk Sözler" ve "Sosyolojide Öncü Ülke Türkiye ya da Baykan Sezer Düşüncesi Üzerine" adlı makaleleri; Serdar Sağlam'ın "Bir Kitap: Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları" adlı makalesi; Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan'ın yayına hazırladıkları "Baykan Sezer'e Armağan" adlı kitap; Gökhan Köktürk'ün "Baykan Sezer'de Doğu-Batı Sorunu" adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi; Ayhan Vergili'nin "Baykan Sezer'in Sosyolojisi" adlı basılmamış yüksek lisans tezi; Hüseyin Atlansoy'un "Türk Sosyolojisinde

Doğu-Batı Sorunsalı: Baykan Sezer Örneği” adlı basılmamış yüksek lisans tezi; Şenay Çetin İskender’in “Baykan Sezer’de Doğu- Batı Anlayışı” adlı basılmamış yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Kurtuluş Kayalı çalışmalarında Baykan Sezer’i değerlendirirken, Sezer’i çok bilinmeyen bir entelektüel olarak değerlendirmektedir. Kayalı’ya göre, Sezer siyaset ve belli bir ideolojiye kendisini sıkıştırmayarak özgün fikirler ortaya koyma başarısını göstermiştir. Kayalı, Sezer’in Kemal Tahir ile olan ilişkisine de değinmekte ve toplumu analiz ederken tarih-sosyoloji ilişkisini derinlemesine analiz ettiğini belirtmektedir.

Sezgin Kızılcılık de Baykan Sezer’in sosyolojisinde Kemal Tahir’in etkisine vurgu yapmaktadır. Kızılcılık’e göre Baykan Sezer, Türk sosyolojisi anlayışını inşa etmeye çalışmış ve bunu yaparken de Batı sosyolojisini tüm yönleriyle eleştirel bir biçimde ortaya koymuştur. Batı sosyolojisi ile batı toplumu ve düşünce sisteminin koşutluğuna özellikle Batı sosyolojisinin Batı merkezci oluşuna dikkat çekmiştir.

Gökhan Köktürk “Baykan Sezer’de Doğu-Batı Sorunu” adlı yüksek lisans tezinde, Baykan Sezer’in Türk sosyolojisi anlayışına değinmekle birlikte daha çok Sezer’in Batı toplumu karşısında Doğu toplumunun varlığı ve tarihsel süreçteki gelişmesine dair görüşlerini ele almaktadır. Çalışmanın temel noktasını Doğu-Batı ikiliği oluşturmaktadır. Baykan Sezer’in sosyolojik görüşleri de yine Doğu-Batı perspektifinden bakılarak değerlendirilmektedir. Biz bu çalışmamızda Sezer’in toplumu analiz ederken ön plana çıkardığı anlamacı anlayışı ortaya koymaya çalıştık. Sezer’e göre, sosyoloji Batı aktarmacılığının ötesinde anlamaya ve değerlendirmeye yönelik metodlarla toplumları analiz etmelidir. Bu noktadan hareketle Sezer’e göre Türk toplumunun özgün bir tarihi vardır ve toplumdaki sorunların tespiti ve çözümü de yine kendi dinamikleri içerisinde anlaşılmalı çalışılmalıdır.

1.5. YÖNTEM VE TEKNİKLER

1.5.1. Teorik Yaklaşım ve/veya Kavramsal Çerçeve

Sosyoloji biliminde sosyal olguların açıklanmasında iki farklı paradigmadan söz edebiliriz. Bunlar Naturalistik/pozitivist paradigma ve Fenomolojik/yorumlayıcı paradigmadır.

Pozitivist anlayışa göre, doğa bilimlerindeki teknikler sosyal bilimlerde de temel alınmalı ve nicel yöntemler kullanılmalıdır. Bu anlayışta toplum, kendisini oluşturan fertlerin toplamından farklı ve büyüktür; toplum insan zihninin dışında şeyleşmiş bir varlık olarak algılanmaktadır.

Yorumlayıcı yaklaşım ise, sosyolojinin ve sosyal bilimlerin toplumları incelerken dikkat etmesi gereken noktaları anlamaya ve yorumlamaya yönelik olduğuna işaret eder. Bu yaklaşımda nesnelerin anlamları kendilerinde içkin olarak bulunmamaktadır. Bu anlamlar insanlar tarafından nesnelere verilmektedir. Yorumlayıcı yaklaşım kültürün, toplumun ve tarihin anlaşılması için öncelikle insan öznesinin ve içerisinde bulunduğu sosyo-kültürel ortamın anlaşılması gerektiğini savunmaktadır.

Sezer, Türk toplumunu anlama ve açıklama noktasında “Türk Sosyolojisi”nden bahsederken Batı sosyolojisinin varlığını ve etkisini göz ardı etmez. Sezer, Batı sosyolojisi üzerinde duruş nedenini Türk sosyolojisini temellendirme ile ilişkilendirir. Çünkü Türk sosyolojisinde öne sürülmüş çoğu görüşleri tanıyabilmek için Türk sosyolojisine de kaynaklık eden Batı sosyolojisini bilmek gerekmektedir. Ayrıca Batı sosyolojisi sadece kendi toplumlarının sorunlarının çözümüyle ilgili kalmaz, Batı dışı toplumlar için de değer yargıları ve görüşler geliştirir.

Sosyoloji bir bilim olarak ortaya çıktığında, etkinliklerini başarılı sonuç, buluş ve bulgularla kanıtlamış olan doğa bilimlerini model almıştır. Sezer, sosyolojinin doğa bilimlerini model olarak alması, sosyolojinin Batı felsefesinin 19. yüzyılda gösterdiği gelişme ve Batı düşüncesine, giderek tartışmalara açık, bilimsel geçerlilikleri kuşkulu ideolojilerin egemen olması sonucu kendisini felsefi sistemlerden farklılaştırma yoluyla,

söylediklerinin bir matematik denklemi gibi kesin ve tartışmasız benimsenmesini istemesini gösterir (Sezer, 1985:59-61).

Sezer'in "Türk Sosyolojisi" ile ilgili tezini Kızılcılık (2001:157) şöyle ifade etmektedir: Sezer'e göre Türk toplumu, Doğu toplumlarının öncüsü ve sözcüsü olup, Doğu toplumları arasında özel bir konuma sahiptir. Sezer'in ilgi alanı da, Türk toplumu ve Türk toplumu bilgisi olmak iddiasında bulunan Türk sosyolojisidir.

Sezer'e göre Türkiye'de sosyolojinin ana sorunu Batı sosyolojisi ile ilişkilerini iyi belirleyebilmektir. Türk sosyolojisinin ikinci önemli konusu ise, Türkiye'nin sorunları ve gerçeğine bakış açısının ne olması gerektiğidir. Türkiye'de sosyoloji bilim olma yolunda ilerleyecekse Türk toplumunun içinde bulunduğu durumu ve onun tarihsel akışını tanımlamak ve sorunlarını saptamak çabası içinde olmalıdır. Türk toplumu gerçeği Batı toplumundan farklılıklar sergilediği için o farklılığı tanıyabilecek, anlayabilecek ve açıklayabilecek bir Türk sosyolojisine gereksinim vardır (Sezer, 1988:105).

1.5.2. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Teknikleri

Çalışmamızda birincil kaynaklar yani Baykan Sezer'in kitap ve makaleleri taranarak konumuzun kapsam ve sınırlarına dahil olan görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca ikincil kaynaklar olan, Baykan Sezer hakkında yazılmış olan kitap ve makaleler de taranarak ileri sürülen görüşler konumuz bağlamında tartışılmıştır. Bu nedenle çalışmamız kitap ve makalelerin incelenmesine, literatür taramasına dayalı bir çalışma olmuştur.

2. BÖLÜM: BAYKAN SEZER'İN HAYATI, ENTELEKTÜEL KİMLİĞİ VE METODOLOJİSİ

2.1. HAYATI VE ENTELEKTÜEL GEÇMİŞİ

Baykan Sezer 1939 yılında Malatya'da doğmuştur. Doktor olan babasının Malatya Devlet Hastanesi Başhekimi iken, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde açılan doçentlik kadrosuna alınmasıyla birlikte 1942 yılında İstanbul'a taşınmışlardır. İstanbul'daki hayatı yurtdışındaki sosyoloji lisans eğitimi dolayısıyla üniversite çağlarında kesintiye uğrasa da, Eylül 2002 yılında aramızdan ayrılana kadar burada geçmiştir. İlköğrenimini Cağaloğlu Büyük Reşit Paşa İlkokulunda tamamladıktan sonra, orta ve lise öğrenimini sınavla kazandığı Galatasaray Lisesi'nde tamamlamıştır. Liseden sonra, yurtdışında eğitim görmek için açılan sınava katılan Baykan Sezer'in bu sınavda başarılı olması ile birlikte sosyoloji eğitimi alacağı Paris günleri başlamıştır. Neden yurtdışında eğitim aldığıyla ilgili sorulan bir soruya Baykan Sezer, “kendi başıma buyruk yaşayabilmek için gitmek istedim sanıyorum” diye cevap vermiştir (Eğribel, 2004:25).

Fransa'da arkadaşlarının desteği ve önerileri ile sosyoloji öğrenimine başlayan Sezer, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde bu öğrenimine devam etmiş, 1969 yılında da İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri Kürsüsü'nde asistan olarak göreve başlamıştır. Askerliği sırasında lisans tezi olarak “Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri” konulu çalışmasını hazırlamış, yüksek lisans tezini de “Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı” konusunda çalışmıştır. “Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları” başlığı altında doktora tezini, “Toplum Farklılaşması ve Din Olayı” başlığı altında da doçentlik tezini hazırlamıştır. 1982 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü başkanlığı

görevine başlamış, görev süresi dolduğunda ise çalışma arkadaşlarının önlerini açmak düşüncesiyle emekliye ayrılmıştır (Eğribel, 2004:26-35).

Baykan Sezer sosyolojiyi meslek olarak seçmediğini, ilgi alanı olduğu için seçtiğini vurgulamaktadır. Sezer, üniversite öğretim üyeliğini seçme gerekçesini de “dilediğimce kitap okurum sandım” şeklinde ifade etmektedir (Eğribel, 2004:25)

Baykan Sezer, çalışmalarında ve eserlerinde Batı’yla hesaplaşan ilk Türk sosyologudur. Bu hesaplaşmayı, dar milliyetçi kalıplardan öte ciddi argümanlara dayanarak yapmıştır. Sosyolojinin eleştirel yaklaşımlarından yararlanarak, analitik bir zihinsel tutumla Batı’yı sorgulamıştır. Toplumsal yapımızı Batı dışı ve yerli bir perspektifle inceleme amacını taşıdığından hiçbir zaman popüler olma gayesi içerisinde olmamıştır (Yıldırım, 2002).

İlk defa, birden fazla sosyolojilerin olabileceğini öne sürmüş, bilginin evrenselliğini, mutlaklığını tartışmıştır. Batı egemenliğinin tarihsel koşullarının sosyolojisini yapmıştır. Kemal Tahir gibi bir aydınımızın tarih vurgusunu, sosyoloji paradigmasıyla temellendirmiştir. “Yerli sosyoloji” tezini geliştirmiş, ancak, bu yaklaşımı geliştirirken “kabileci” ve “şovenist” eğilimlere iltifat etmemiştir (Yıldırım, 2002).

Baykan Sezer, sosyolojiyle bir fikriyat adamı olarak da ilgilenmiştir. Bilimsel nesnellik söylemine, Cemil Meriç’in “objektiflik namussuzluktur” düsturuyla yaklaşmıştır. Bir aydın sorumluluğuyla, toplum meselelerine sosyoloji aracılığıyla cevap bulmaya çalışmıştır. Türk toplumunun, Batıcılışmayla yaşadığı kimlik bunalımının üstesinden nasıl gelebileceğinin sosyolojisini yapmıştır. Osmanlı’nın çöküşüyle kaybettiğimiz dünya egemenliği içinde yeniden kendi çıkarlarımızla nasıl yer alabileceğimizin sosyolojik tartışmasını yapmıştır (Yıldırım, 2002).

Baykan Sezer’in Türk sosyolojisi anlayışına getirdiği en temel katkı, kendi toplum gerçekliğimiz ve kendi toplum çıkarlarımız açısından sosyolojinin yeniden yapılandırılması konusunda ve sosyoloji bilimini toplum üstü bir havadan çıkartarak gerçeklerle sınırlamasındaki ısrarıdır. Bu bakımdan ona göre sosyoloji esas olarak toplumların kendi üzerlerine sordukları ve sürekli olarak yenilenen bir soru olduğuna göre, mutlak doğruları değil, yaşanan günün sorunlarına çözüm izni veren bilgileri bir araya getiren bir yapı içinde olmalıdır (Sezer,1991:3).

Baykan Sezer, bir tez adamıdır. Aktarmacı ve betimleyici olmanın ötesinde kendi toplumsal sorunlarıyla ilgili iddiaları vardır. Kitap çalışmalarıyla bunları göstermeye çalışmıştır. İstanbul Sosyoloji'nin tarihsel misyonuna uygun bir şekilde, bir ekol oluşturmuştur. Öğrencileriyle, ekol havası içinde ilgilenmiştir (Yıldırım, 2002).

Baykan Sezer'in, kendi ifadesi ile “okumayı sevdiği için” seçmiş olduğu sosyoloji bilimine ve özellikle “Türk sosyolojisi” fikrine çalışmalarıyla büyük katkısı olmuştur. Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan'ın yayına hazırladıkları “Baykan Sezer’e Armağan” adlı kitapta (Eğribel, 2004:93-103) ve Ayhan Vergili'nin Yüksek Lisans Tez çalışmasında (Vergili, 2000: 9-12) Baykan Sezer'in kitapları ve makalelerinin kronolojik bir sıralaması verilmektedir. Vergili'nin yapmış olduğu çalışmada Baykan Sezer'in kitap ve makalelerinin değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Baykan Sezer'in Kitapları:

1. Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1979. “Doğuda Yerleşik ve Göçebe Toplamların Sosyolojik Özellikleri Üzerine Bir Deneme” konulu çalışma kitabın ilk bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölüm Baykan Sezer'in doktora çalışması olup 1971 yılında kabul edilmiştir. Kitaptaki ek bölüm ise, 1977-1978 ders yılında “Türk toplum Tarihi Seminerleri” için hazırlanan notların derlenmesinden oluşmaktadır.
2. Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul: 1981. Bu çalışma 1976 yılında Prof. Dr. Cahit Tanyol, Prof. Dr. Mehmet Taplamacıoğlu, Prof. Dr. İbrahim Yasa, Prof. Dr. Şerif Mardin ve Prof. Dr. Toker Dereli'den kurulu jürinin kararıyla Baykan Sezer'in doçentlik tezi olarak kabul edilmiştir. Kitabın içindeki ek bölüm Baykan Sezer'in 1970 yılında Strasbourg'ta sunmuş olduğu bir tebliğden oluşmaktadır.
3. Sosyolojinin Ana Başlıkları, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul:1985.
4. Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul:1988.

5. Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul: 1990. Baykan Sezer'in profesörlük tezi olarak 1988 yılında kabul edilmiştir. Kitabın içindeki ek bölüm, Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri, konulu çalışmayı içermektedir. Bu çalışma Baykan Sezer'in 1968 yılında mezun olurken hazırlamış olduğu lisans tezidir.
6. Sosyolojide Yöntem Tartışmaları, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul:1993.
7. Batı Dünya Egemenliği ve Endüstri Devrimi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara: 1997.

Baykan Sezer'in Makaleleri:

1. "Türk Toplum Tarihi Üzerine Tartışmalar: Feodalizm", Toplum ve Bilim, Sayı.4, İstanbul: 1978.
2. "Ziya Gökalp ve Durkheim", 60. Ölüm Yıl Dönümünde Ziya Gökalp, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Enstitü No.9, İstanbul:1986.
3. "Osmanlı Eğitim Sisteminden Günümüz Eğitim Birliğine", İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı, No.4, İstanbul: Ağustos 1987.
4. "Ziya Gökalp Üzerine İki Değerlendirme", BYYO Yıllığı, İstanbul: 1988.
5. "Türk Sosyologları ve Eserleri I", Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi-1. Sayı, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1989.
6. "Kemal Tahir Hakkında İncelemeler", Kemal Tahir Üzerine Notlar, Haz. Cengiz Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul: 1989.
7. "Doğu-Batı Çatışması ve Marxisme", Türkiye Günlüğü, C.15, İstanbul:1991.

8. “Türk Sosyolojisinin Tarihle İlişkileri”, Tarih Araştırma Merkezi, Tarih ve Sosyoloji Seminerleri, 28-29 Mayıs 1990, Bildiriler, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1991.
9. “Türk Sosyolojisinin Önündeki Sorunlar”, 75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji, Bağlam Yayınları, İstanbul: 1991.
10. “75. Yıl Açılış Konuşması”, 75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji, Bağlam Yayınları, İstanbul: 1991.
11. “Batı Sosyolojisinin Doğu Toplamlarına Yaklaşımı”, 75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji, Bağlam Yayınları, İstanbul: 1991.
12. “Toplumumuz ve Sosyolojimiz”, Sosyoloji Konuşmaları, Haz. S. Elibol, Ankara: 1991.
13. “Kemal Tahir, Türk Sosyolojisi ve Doğu-Batı Çatışması”, Röportaj, Dergah Dergisi, C.II., S.25, Yıl: 1992.
14. “Çağdaşlaşma ve Batı Egemenliği”, Yeni Toplum Dergisi, Sayı 1, İstanbul: Mayıs-Haziran 1992.
15. “Yunan Tarihçiliği”, Sosyoloji Araştırma Merkezi Çalışma Günleri, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1992.
16. “Müzik ve Batıcılışma”, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Çalışma Günleri, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1993.
17. “Türk Müziği”, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Çalışma Günleri, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1993.
18. “İlk Değerlendirmeler”, 500. Yılında Amerika, Bağlam Yayınları, İstanbul: 1994.
19. “Amerikanın Bulunuşu ve Endüstri Devrimi”, 500. Yılında Amerika, Bağlam Yayınları, İstanbul: 1994.

20. “XX. Yüzyılın En Büyük Romancısı”, Matbuat, S.13, Mayıs 1995.
21. “Hilmi Ziya Ülken’e Övgü”, Sosyoloji Yıllığı I, Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1997.
22. “Osmanlı Tarihçiliği”, Sosyoloji Yıllığı I, Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1997.
23. “Etnik Gruplara Duyulan İlgi”, Etnik Sosyoloji, Haz. Orhan Türkdogan, Timaş, İstanbul: 1997.
24. “Kemal Tahir Üzerine”, Ülke, S.27, Temmuz 1997.
25. “Mehmet Genç’e Saygı”, Sosyoloji Yıllığı II, Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1998.
26. “Kıbrıs Üzerine”, Sosyoloji Yıllığı II, Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1998.
27. “Prof Dr. Nihat Nirun İçin”, Sosyoloji Yıllığı 3, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Atatürk Üniversitesi K.K. Eğitim Fakültesi Basımevi, Erzurum: 1998.
28. “Batı Yayılmacılığı”, Sosyoloji Yıllığı 3, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Atatürk Üniversitesi K.K. Eğitim Fakültesi Basımevi, Erzurum: 1998.
29. “Sosyologca 2 İçin Önsöz”, Sosyoloji Yıllığı 3, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Sosyoloji Bölümü, Atatürk Üniversitesi K.K. Eğitim Fakültesi Basımevi, Erzurum: 1998.

30. “Doğu-Batı Ayırımı”, Doğu Batı Dergisi, S.2, 1998.
31. “Ümit Meriç Yazan’a Armağan”, Sosyoloji Yıllığı 4, İstanbul: 1999.
32. “Tarih ve Sosyoloji”, Sosyoloji Yıllığı 4, İstanbul: 1999.
33. “Çağdaşlaşma Üzerine”, Sosyoloji Yıllığı 4, İstanbul: 1999.
34. “Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Birkaç Söz”, Osmanlı, C.7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara: 1999.
35. “Doğu Anadolu...”, Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu’na Armağan, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sivas: 2000.
36. “Tarihte Su Toplulukları”, Osmanlı Su Medeniyeti, Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı, İSKİ Yayınları, İstanbul:2000. (Makale, “Sosyoloji Yıllığı Kitap 8, İstanbul:2001 içinde tekrar yayınlanmıştır).
37. “Osmanlılık”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 7, İstanbul:2000. (Ertan Eğribel, Elif Genç, Ufuk Özcan, Zerrin Baydar ile birlikte).
38. “Osmanlıda Toprağı Şenlendirme Sorunu”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 7, İstanbul:2000.
39. “Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-1”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 7, İstanbul:2000.
40. “XIX. Yüzyıl”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 8, İstanbul:2001 (Ertan Eğribel, Elif Genç, Ufuk Özcan, Zerrin Baydar ile birlikte).
41. “İsmail Sandıkçıoğlu”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 8, İstanbul:2001.
42. “Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-2”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 8, İstanbul:2001.

43. “Endüstrileşme Ve Yükselen Burjuva Sınıfı” Sahn-I Seman Bilgi Dergisi, sayı:4-5. 2001 (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte).
44. “Şarkiyatçılık Üzerine...”, Türk Kültürü Araştırmaları, cilt:XXXV, sayı:1-2. 2001.
45. “Türkiye Doğu-Batı İlişkilerini Yönlendirir”, (söyleşi), Yarın, sayı:1, Mayıs 2002.
46. “XX. Yüzyıl”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002 (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte).
47. “Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-3”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002.
48. “Sosyolojimiz ve Türk Tarihi”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002 (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte).
49. “II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Düşünce Mirası”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002 2002 (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte).
50. “Devlet Üzerine”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002 (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte).
51. “Geleneksel Doğu’da Şehirlerin Doğuşu ve Gelişmesi”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002 (Ufuk Özcan ile birlikte).
52. “Osmanlı İstanbul: Bizans’ın Yokluğu”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002 (Ertan Eğribel ile birlikte).
53. “Baykan Sezer- İhtarname”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul:2002.
54. “Toplum Bilimleri ve Sosyolojinin Sonu Görüşleri Üzerine”, Sorgulanan Sosyoloji, ed. M. Çağatay Özdemir, Eylül Yayınları, Ankara:2002.

55. “Hilmi Ziya Ülken”, Doğumlarının 100. Yılında Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Hilmi Ziya Ülken, Yay. Haz. Nevin Güngör Ergan, Ankara:2002 (Hacettepe Üniversitesi sosyoloji Bölümü tarafından düzenlenen aynı adlı toplantıya tebliğ olarak sunulmuştur).
56. “Kemal Tahir Üzerine – İki Televizyon Konuşması”, Kemal Tahir’in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına, Sosyoloji Yıllığı Kitap 10, Kızılelma Yay., İstanbul:2003.
57. “Baykan Sezer’in Biyografisi İle İlgili Sorulara Verdiği Cevaplar”, Baykan Sezer’e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11, Kızılelma Yay., İstanbul:2003.
58. “Baykan Sezer’in Gökhan Köktürk’e Mektubu”, ”, Baykan Sezer’e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11, Kızılelma Yay., İstanbul:2003.

2.2. FİKİRLERİNİN GELİŞMESİNDE ETKİLİ OLAN ORTAM

Kendisini belli bir kuşağın gecikmiş bir örneği olarak niteleyen Sezer, Cezayir Bağımsızlık Savaşı ve Cezayir’in bağımsızlığını kazandığı yıllarda Paris’te bulunmasının ilgi alanının ve görüşlerinin belirlenmesinde etkili olduğunu, bunun yanında Cezayir Savaşı nedeniyle Doğu toplumları konusunda başlatılan tartışmaları yakından takip edebildiğini belirtmektedir (Köktürk, 1999).

“Cezayir Bağımsızlık yıllarında Paris’te bulunmam bize öğretilenlerin gerçeği tam yansıtmadığını, bir üst düzeyde de olsa günümüz koşullarında toplumların çıkarlarının örtüşmediğini görmeme izin vermiştir” (Köktürk, 1999:9)

Görüşlerinin biçimlenmesinde ve belli bir yön kazanmasında Kemal Tahir’in büyük etkisi olduğunu vurgulayan Sezer, Kemal Tahir’in 20.yy’ın en büyük romancısı ve en önemli düşünürlerinden biri olduğuna inandığını ve Kemal Tahir’in en az Karl Marx

kadar kendisiyle tanımlanır bir düşünür olduğunu düşündüğünü belirtmektedir (Köktürk,1999). Fransa'dan Türkiye'ye döndüğünde Cahit Tanyol'un evinde Kemal Tahir ile tanışma fırsatı bulmuş ve Kemal Tahir'in tarihimize eğilme zorunluluğumuz, sorunları gerçek boyutlarıyla evrensel düzeyde ve toplumlararası ilişkiler düzeyinde ele alma gerekliliği fikirlerinden etkilenmiştir. Nitekim Sezer, kendisiyle ilgili olarak (Kayalı 1995:1289); Kemal Tahir'in söylediklerinin sosyolojide söylenenler olduğu yorumlarının kendisini memnun ettiğini belirtmektedir.

Baykan Sezer (1991:10), Kemal Tahir'in Türk düşünce tarihi içindeki önemini ve kendi görüşleri üzerindeki etkisini şöyle ifade etmektedir:

“Kemal Tahir, kalıplar ve etiketlerle düşünmeye karşı çıkmış, en büyük tepkiyi kalıplarla yetinmeyen gözlem ve saptamaları dolayısıyla almıştır. Kemal Tahir de en az Marx kadar kendisiyle tanımlanır önemde bir yazar ve bir düşünürdür. Kemal Tahir kalıplarla yetinmeyi reddetmiş, tarihimize eğilmek zorunluluğunu ve sorumluluğunu duymuştur. Kemal Tahir, sorunların gerçek boyutlarıyla ve evrensel düzeyde ele alınması gerekliliğini bize anımsatmıştır”

“Görüşlerimin yönlenmesini ve biçim kazanmasını Kemal Tahire borçluyum. Çoğu şeyi Kemal Tahir'den öğrendim. Çalışmalarında bulunacak yanlış, eksikler benim Kemal Tahir'in iyi bir öğrencisi olmadığımı gösterir” (Sezer, 1998:65)

Baykan Sezer'in çalışmalarında Kemal Tahir'in tarih ve toplum anlayışının etkilerinin olduğunu bilmekteyiz. Sezer'in, Kemal Tahir'in dışında yararlandığı kişiler arasında Fernand Braudel, Gordon Childe ve Karl Marx önemli yer tutmaktadır. Sezer, Kemal Tahir'in düşünce sistemi ile yetişmiş, Onun toplumların tarihsel süreçlerine vurgusunu sosyolojik çalışmalarına yapı taşı olarak kullanmıştır (Kızılçelik, 2001:147-153).

2.3. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYOLOJİ BÖLÜMÜNDEKİ YILLARI

Baykan Sezer'in 1969 yılında İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri Kürsüsü'nde başlayan akademik yaşamı, 1982 yılından itibaren Sosyoloji Bölüm Başkanlığı sıfatıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihten itibaren Sosyoloji Bölümü'nde bir hareketlilik ve canlılık göze çarpmaktadır.

"70'li yıllar Baykan Sezer'in çalışmalarıyla yerli bir bakış açısı etrafında, Batı öğretilerinin sorgulandığı, toplum tarihimizin açıklanması yolunda çalışmaların yavaş yavaş gün yüzüne çıktığı dönem olmuştur. Bir ölçüde bugün su yüzüne çıkma, 80'li yılların Türk toplumunun tarihsel zenginliğinden hareket eden, tarihi ilişkilerdeki yer ve deneyimlerimizden kalkan, bu çerçevede toplum tarihimizi olduğu kadar, toplumlar arası ilişkilere de kuşatıcı açıklamalar getiren yeni sosyoloji anlayışının alt zeminini oluşturmuştur. Bilhassa 70'lerin ikinci yarısından itibaren bu anlayışın dersler düzeyinde gündeme gelmesi, bilhassa Türk Toplum Tarihi seminerleri ve bu manada diğer seminer çalışmaları sonraki dönemde yapılacak çalışmaları üstlenecek talebelerin yetiştiği bir fidelik teşkil etmiştir. 1982 sonrasında Baykan Sezer'in bölüm başkanlığını üstlenmesiyle birlikte yerliliğin, yerli bir bakışın ağırlık kazandığı, bu yönüyle Sosyoloji Bölümü Türk sosyolojisinde kurulan ilk Sosyoloji Bölümü olmasına ilave olarak Türk toplumunun kendi gerçeklerinden hareket eden, Batı sosyolojisine ciddi eleştiriler yöneltten yerli bir sosyolojinin öncülüğünü de üstlenmiştir. Bu arada bu dönemde sınırlı bir kadro ile Yüksek Lisans ve Doktora programlarının açılması, bu çerçevede gerçekleştirilen çalışmalar yerli bakış açısının mahsullerinin ortaya çıktığı zemin olmuştur. Yine bu çerçevede zikredilmesi gereken bir konu da en son sayısı 1970'te yayınlanan Sosyoloji Dergisinin 3. dönem olarak yeniden yayınının başlamasıdır. 80'li yılların sonunda bölümün kuruluşunun 75. Yılı'nın kutlanması, bu çerçevede uluslar arası düzeyde tartışmaların açılmasının önemli kazanımları olmuştur. Yine 1990 yılı Mayıs'ında Sosyoloji ve Tarih Araştırmaları Merkezi'nce düzenlenen Tarih ve Sosyoloji Seminerleri, disiplinler arası ilişkiler kurmaktan öte tarihle, Türk toplumunun gerçek gücünü ve zenginliğini oluşturan tarihle ilişki kurulması, sosyoloji çalışmalarında tarihin ve tarih çalışmalarının ehemmiyetinin vurgulanması bu yönde önemli kazanımlar getirmiştir"(Coşkun, 1991:21-22).

Baykan Sezer'in 1993 yılına kadar devam eden bölüm başkanlığı döneminde Sosyoloji Araştırma Merkezi Çalışma Günleri çerçevesinde Yunan Tarihçiliği konulu çalışma

yapılmıştır. Baykan Sezer'in bölüm başkanlığından ayrıldıktan sonra da bu çalışmalara devam ettiği ve bir kısım çalışmalara yönetmen ya da yönlendirici sıfatıyla katıldığı bilinmektedir.

2.4. SOSYOLOJİDE METODOLOJİ TARTIŞMALARI

Türk sosyolojisinde yöntem sorunu çok uzun yıllardır tartışıla gelen bir konudur. Sosyolojinin ilk olarak gündeme geldiği dönemden bugüne konunun sürekli gündemde kaldığı gözlenmiştir.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisinde yöntem konusunun önemli bir sorun olduğunu düşünmektedir. Sezer, her çalışmasında özgün bir sosyoloji yaratabilme çabası içinde bulunmuştur. Aslında Sezer'in tüm çalışmalarında bu çabayı görebiliriz. Dolayısıyla Sezer bütün çalışmalarında kullandığı yöntemin kriterlerini belirleme çabasındadır.

Batı'da sosyolojinin ortaya çıkışından önce konuyla ilgili sorunlara felsefenin cevap aradığına dikkat çeken Sezer, bizim için de konunun sorunlarımıza cevap arandığı tarih biliminin kaynaklık teşkil etmesi gereğine dikkat çekerek, sosyoloji yönteminin de tarih temelli olmasını bu gerekçeler çerçevesinde tartışmaktadır. Ayrıca sosyolojide kullanılan araştırma teknikleri (anket,monografi v.b.) uygulamalı sosyolojinin kullandığı tekniklerin temelde de bir sosyoloji yöntemine dayanması gereğine dikkat çekmektedir. Sezer, sosyolojide yöntem sorununun bir dünya görüşü temeline dayalı olması gereğinden hareket etmektedir.

Bu konuya dikkat çeken sosyologlardan Emre Kongar (Kongar, 1982:25) da, konuyu şöyle değerlendirmektedir:

“Türkiye’de gerek toplumsal bilimlerin gerekse toplum bilimin yöntem sorunu son derece karmaşık bir biçimde ele alınmıştır. Bu kitapta [Türk Toplum Bilimcileri] toplanan toplum bilimcilerin incelenmesinde de görüleceği gibi, diyalektik modelden, anket formu doldurmasına dek hemen her düşünsel ve bilgi toplayıcı etkinlik yöntem sorunu adı altında tartışılmıştır.”

Sosyolojinin bilim olarak diğer toplum ve insan bilimlerinden ayrılan en önemli özelliğinin yönteminden kaynaklandığını düşünen Sezer, Sosyolojide Yöntem Tartışmaları adlı çalışmasında, sosyolojinin bağımsız bir bilim olmasında en önemli faktör olan yöntemi üzerinde açıklanmış ve öngörülen düşüncelere yer vererek bazı noktaları tartışmaya açmaktadır. Türk sosyolojisi için nasıl bir yöntemin kullanılması gerektiği sorusuna cevap aramaktadır.

Baykan Sezer'e göre, yöntem sorunu Türk sosyolojisinin kimlik sorunudur. Bir sosyolojide ancak kimliğini kazandıktan sonra, gelenekten ve uzmanlıktan bahsedilebilir. Sezer'e göre, sosyolojide uzmanlık adına toplumumuzun çıkarımlarını göz ardı etmemiz düşünülemez. Bu bağlamda Sezer, ülkemizde Sosyoloji bölümlerinde Uygulamalı Sosyoloji ana bilim dallarının kurulmasına anlam verememektedir (Sezer, 1993:12).

Sezer'e göre sosyoloji yüzyıllardan beri insanlığın üzerinde düşündüğü sorunları kendisine konu almaktadır. Öte yandan ise yeni bir bilimdir, ama konu açısından hiçbir yeni yönü bulunmamaktadır. Bu durumda sosyoloji yeniliğini ve farklılığını konularında değil de konuyu ele alış ve değerlendiriş biçiminde aramak zorunda kalmıştır. Bu zorunluluk sonucu yöntem konusu sosyolojide temel sorunlardan birisi olmuştur. Bu durumda sosyoloji önerilerinin sağlamlığını ve geçerliliğini kullandığı yöntemlerin bilimselliği ile kanıtlamaya çalışmıştır. Sosyolojide yöntem tartışmaları yalnızca kendi kimliğini belirlemek için değil, aynı zamanda kendi içindeki bölünmelerde tarafların görüşlerini savunabilmek için başvurdukları bir yol olmuştur. Böylece sosyolojide yöntem tartışmaları diğer bilimlerde görülmeyen boyutlara ulaşmıştır. Sosyoloji bu temel çabasına bağlı olarak kendi olayları ele alış ve değerlendiriş yollarını geliştirmiştir. Sosyolojinin olayların denetlenebilir ve istenilen yönün verilebilir kesit ve ilişkilerini öne çıkarmaya yönelmesi ve bu amaçla küçük ve dar alanlarla ilgilenmesi bir rastlantı sonucu değildir. Nitekim sosyoloji uzun yıllar pozitif bilim görüntüsü çizmeyi yeğlemiştir (Sezer, 1993:15-16).

Sosyoloji doğuşundan bu güne kendisi üzerine soru sormaktan geri kalmamıştır. Sosyolojinin kendisi üzerine tartışmayı böylesine uzun sürdürmesi, halen arayış içinde olması ya da kendini kanıtlayamamasından ötürü değildir. Soru sormayı sürdürmektedir, çünkü her soru soruş biçimiyle birlikte konuyu ele alış biçimi ve buna bağlı olarak

ulaştığı sonuçlar da değişmektedir (Sezer 1985:27). Sezer'in bu noktadaki görüşleri onun metod anlayışı ve tanımında kendini göstermektedir. Nitekim Sezer (1993:79)'e göre yöntem, karşılaşılan güçlükleri sistemli bir biçimde çözümleme çabasından başka bir şey değildir.

Sosyoloji bilgilerinin geçerliliğini saptamak için tek yol gerçek üzerinde sağlayacağı etkinliktir. Yalnız, toplum üzerinde tek bir biçimde ve tek yönde etkili olunabileceği konusunda bir kural da bulunmamaktadır. Bu etki değişik biçimlerde görülebileceği gibi değişik yönde de olabilir. Bu durumda asıl tartışma konusu gerekli bilgilerin ne yolla elde edilmesi gerektiği değildir. Bu bilgiler toplum üzerinde etkili olmamızı sağlıyorsa sorun yoktur. Etkinlik konusunda ise gerçek önünde sınavdan daha geçerli bir ölçüt bulamayız. Bu nedenle sorun bilgi toplamak değil, bu bilgilerin nasıl, nerede ve hangi amaçla kullanılacağı sorunudur (Sezer, 1985:30). Sezer'in bu konuda görüşleri pozitivist paradigmanın değiştirme anlayışına paralellik göstermektedir. Sezer, Z.Gökalp'in yaratıcı akıl ve tümevarımsal düşünme ile ilgili görüşlerinin etkisinde gözükmektedir. Zira Gökalp, yaratıcı akıl ile düşünmenin dışarıdaki gerçekliği inceleyerek kavramları bu incelemenden çıkarmak olduğunu ve bu düşünme şeklinin de tümevarımsal düşünme olduğunu belirtmektedir. Sezer'e göre de eldeki kavramların gerçeği yansıtması temel ilkedir. Fakat hiçbir biçimde bu kavramlar gerçeğin kendisi değildir, araştırmalarımız sırasında kullanabilmemiz için gerçeğe bizim kazandırmış olduğumuz özel biçimdir. Araştırma alanımızın gereklerine karşılık vermediği zaman gerçek üzerine yargıda bulunmak yerine elimizdeki araçlarda düzenlemelere gitmemiz tek sağlıklı yoldur. Yapılması gereken, gerçekleri kuramsal kalıplara göre yargılamak yerine, sosyolojide geliştirilmiş kuram ve kavramları toplum gerçekleri önünde sınamaktır (Sezer, 1993:100).

Sezer, sosyolojinin uygulamasının siyaset olduğunu belirtmektedir. Siyasi sorumluluk olmadan sosyolojide uygulamalara kalkışmanın bir anlamı yoktur. Batı'da sosyologların siyasi sorumluluğu üstlenecek çeşitli sendika ya da siyasi partilerle çalışma olanakları bulunmaktadır. Bizde ise aynı türden ilişkiyi yalnızca devlet ile kurmak mümkündür. Türkiye'de ise devlet sosyolojiyi ve sosyoloji çalışmalarını ciddiye almamaktadır. Bu yüzden uygulamalı sosyolojinin günümüz koşullarında Türkiye'de önemli sonuçlar elde edebileceğini düşünmeyen Sezer'in alan araştırmaları konusunda

hiçbir girişimi bulunmamıştır. Sezer, alan araştırmalarına karşı olmadığını ancak, alan araştırmaları sonucunda elde edilecek bilgilerin hangi amaçla ve hangi doğrultuda kullanılacağı konusunda araştırmayı yapan kişilere büyük sorumluluklar düştüğünü belirtmektedir. Bunun yanında Sezer, Türkiye’de yapılan alan araştırmalarında bu tür bir kaygının taşındığından kuşku duymaktadır.

Baykan Sezer’e göre, Batı’nın dünya görüşü çerçevesinde sorunlarını bilimsel anlamda ifade etme çabası sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Burada şunu belirtmemizde fayda var. Sezer’in toplumsal olaylar ve toplumsal sorunların sosyolojinin yöntemiyle, bilimsel anlamda inceleneceği konusunda herhangi bir kuşku bulunmamaktadır (Sezer, 1985:24).

“Sosyoloji Batı toplumlarını mutlak bir veri olarak almaktadır. Bütün insanlığın sonuçta varması gereken bir amaç, bir idealdir Batı toplumları.” Batı toplumunun gelişim süreci ile Batı-dışı toplumlar arasında farklılık bulunmadığı iddia edilecek, Batı-dışı toplumların, bugün Batı’nın yaşadığı ilk dönemleri yaşadığı ve zamanla Batı’nın uygarlık düzeyine ulaşacakları ileri sürülecek ve bu sebeple sosyoloji, uygar toplumları kendisine konu alacaktır. Sosyoloji Batı toplumlarının (Uygar Toplumlar) bilimidir. İlkel toplumlar ise, antropoloji ya da etnografya bilimiyle incelenmelidir (Sezer, 1985:36).

Batı dışı toplumların açıklanması gerektiğinde farklı bir bilime ihtiyaç duyulacaktır. Bu da sosyal antropoloji ya da etnografyadır. “Bu nedenle tarih öncesi toplumların incelenmesi de antropolojinin içinde sayılmıştır. Oysa tarih öncesi toplumlar, günümüz uygarlığına kadar uzanan bir tarihi boyuta sahiptir.” (Sezer, 1985:37). Bu bağlamda Sezer, etnografya çalışmalarındaki bakış açısının, Batı’nın, bu ülkeleri tarih-dışı olarak değerlendirmesinden kaynaklandığını düşünmektedir. “Sosyoloji yalnızca etnografyanın geliştirdiği kuramları benimsemekle kalmamış, çalışmalarında gerekli bilgiler toplayabilmek için etnografya yöntemlerinden yararlanmaktan geri durmamıştır.” (Sezer, 1985:43).

Üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri de şudur: Sosyolojiyi diğer insan bilimlerinden ayıran en önemli farkı yöntemi olsa gerek. Bu açıdan olayı ele aldığımızda; “sosyoloji, önce eldeki bilgilerin sistemleştirilmesi olarak görülmüştür, söz

konusu konular üzerinde yalnızca bilgi edinmek değil etkili de olmak istemektedir.” (Sezer, 1985:57). Konu böyle değerlendirildiğinde, sosyolojinin olayları denetleme çabası, sosyolojiye ideoloji suçlaması getirilmesine neden olabilir.

Baykan Sezer’e (1985:57) göre, “genel kural, özellikle ele alınan kuralların yöntemi belirleyeceğidir. Oysa sosyolojinin kimliğini belirleyen konusu değildir.” Sezer, sosyolojik yöntemin konuyu ele alış biçimini şekillendirdiğini ve yöntemin konunun dışında, genel bir kural olarak varolduğunu ifade etmektedir.

Sosyolojide yöntem sorunu özellikle bizim olaylara bakış açımıza bağlıdır. Bilgilerimize uygun bir biçimde yarınlarmızı anlamaya çalışacağız. Sezer, sosyolojinin araştırma konusunu belirlememizde kullanılan yöntemden bağımsız olmaması, kendini, kuşkularından sıyırmak için bilgi toplama tekniklerinin (Anket monografi, istatistik vb), sosyolojide yöntem olarak ileri sürüldüğünü düşünmektedir. Bu tekniklerin yöntem olarak ileri sürülmesinin temelinde sosyolojinin yansızlığını ispatlama çabası yatmaktadır (Sezer, 1985:59)

Sosyolojide elde edilen bilgilerin nasıl ve ne amaçlı kullanılacağı önemli bir sorun olarak görülmektedir. Aynı konuyla ilgili araştırma yapan iki sosyolog pekala farklı yargılara varabilmektedir. Sosyolojinin bilimselliğine gölge düşüren bu durumdan sıyrılabilmek için matematiğin tartışma götürmez sağlamlığından faydalanmak istenecektir. Sezer, bu çabanın yeterince inandırıcı olmadığını dile getirmektedir (Sezer, 1985:60).

“Sosyolojide yöntem sorunu sosyolojinin kaderidir.” diyen Baykan Sezer’e (1985:62) göre, sosyoloji bu sorunu, soyut yöntem tartışmalarıyla değil, elde ettiği bilgileri gerçekler önünde sınayarak çözebilir. Sezer, Batı sosyolojisinin içinde bulunduğu sıkıntının, genel-geçer doğrulara ulaşma çabasında yattığını düşünmektedir. Batı sosyolojisinin içine düştüğü sorun, yazarın da sık sık belirttiği gibi Batı sosyolojisinin evrensel bir sosyoloji olma kaygısından kaynaklanmaktadır.

Sosyoloji tarihi bilgilerimizi yokladığımızda Auguste Comte, Saint Simon”un öğrencisi olmakla beraber sosyolojinin de kurucusudur. Comte, toplum olaylarına yeni bir yaklaşım için gerekli bilimsel temelleri hazırlamak yolunda çaba göstermiştir. Bu da

Comte’u sosyolojinin kurucusu yapmıştır. Comte, “toplum sorunlarında da öbür doğa olaylarında olduğu gibi gerçeklik bulunmaktadır.” diyerek hem sosyolojinin gerekliliğini hem de yöntemini belirlemeye çalışmıştır. Comte’un sosyolojideki bilimsellik kaygısının temelinde, tarihe gerekli yönü bilim adamının vereceği kanaati hakimdir. Fakat yine Sezer, “ Auguste Comte’da bu konuda yeterli bir açıklamayla karşılaşmayacağız” demektedir (Sezer, 1985:77).

Comte’un yaşadığı dönem göz önünde bulundurulduğunda bizim dikkatimizi çeken önemli noktalardan biri de şudur: 17-18. yüzyılda Avrupa’da aydınlanma çağıyla birlikte önemli bir gelişme olan “bilim devrimi” gerçekleşmiştir. Bilim devrimine damgasını vuran “doğa bilimleri”dir. Dolayısıyla XIX. Yüzyılda bilimsel yöntemden bahsedildiğinde “doğa bilimlerinin” daha çok da fizik biliminin yöntemi anlaşılmaktadır. Bu etkinin Auguste Comte’a da yansıdığı kanaatindeyiz. O, “toplumsal olayları bilimsel yöntemle inceleyecek ve bu bilime ‘fizik sosyal’ adını verecektir. Biz de Auguste Comte’un insan aklını açıklarken ifade ettiği ‘pozitivist’ aşamanın, XIX. yüzyıl bilim mantığını ifade ettiğini düşünmekteyiz” (Kösemihal, 1989:153).

Sosyolojinin uygulamalı bir bilim olup olamayacağını da tartışmaya açan Sezer, uygulamalı bilim dendiğinde işletme matematiğinden ya da işletme mühendisliği gibi bilimlerden bahsedilebileceğini belirtmektedir. Sezer’e göre, uygulamalı bilimlerde deney ön koşuldur ve bu bağlamda sosyolojinin uygulamalı bir bilim olarak kabulünün tartışılması gerekmektedir. Sosyolojinin ele aldığı konuların ve kullandığı araçların deneye elverişli olmadığını; deney için gerekli olan koşulları sosyolojinin taşımadığını ifade eden Sezer’e göre:

“Bu durumda ilk sorulması gereken soru, sosyolojinin konusunun deney için gerekli bu koşulların yerine gelmesine izin verip vermediği olmaktadır. Sosyoloji bildiğimiz gibi toplum ve toplum olayları üzerinde çalışmaktadır. Başka deyişle yaşayan varlıklarla ilgilenmektedir. Toplumun kendisi de durgun ve ölü bir varlık değil, yaşayan bir gerçektir. Sosyoloji bu açıdan da deneysel ya da uygulamalı bilimlerden önemli, farklılıklar göstermektedir” (Sezer, 1993:31).

Bazı sosyologların toplum mühendisliğine soyunduklarını belirten Sezer, toplum üzerinde deneyler yapıp toplumun geleceğini riske etmenin ahlaki olmadığını düşünmektedir. “Sosyoloji uygulamaya yönelik bir bilimdir ama geleneksel uygulamalı bilimlerle değil öncelikle siyasetle bir yakınlık göstermektedir. Sorunun kaynağı sosyolojinin uygulamaya duyduğu ilgiyi siyasetle yakınlığı ile değil de geleneksel uygulamalı bilimlerin kuralları içinde açıklamak istemesidir” (Sezer, 1985:43). Ancak sosyolojinin olaylara bakışının tarafsız olmadığını belirten Sezer, bu bağlamda da sosyolojinin bilimsel tarafsızlık yerine bilimsel dürüstlük ilkesiyle hareket etmesini önermektedir.

“Sosyolojide önemli olan, gerçeğin kendisinden önce bizim gerçekle kurmuş olduğumuz ilişki olduğu gibi malzemesi de çoğu kez konunun kendisi olmaktan çok sosyolojinin doğrudan kendisinin özel olarak ürettiği bilgilerdir. Sorun bu bilgilerin ne ölçüde gerçekle kesiştiğidir. Ya da bu bilgilerin bize gerçekle olan ilişkilerimizde daha etkili olabilme özelliği kazandırabilmesidir.” (Sezer, 1985:47).

Bu ifadelere baktığımızda, sosyolojide bilimsellik kriteri olarak sosyolojinin gerçekle kurduğu ilişki önem kazanmaktadır.

Sosyolojinin öncelikli olarak yapması gereken kendisini yöntemiyle tanımlamak olmalıdır. “Yöntem elbette içerikle belirlenmektedir. Yöntem, bizlerin olayların kendi aralarındaki ilişki ve bağlantıları soyut düzeyde kurabilmemize ve böylece olayların anlaşılmasına izin veren bir yaklaşım biçimidir. Yine başka deyişle yöntem olayların kendi iç mantıklarının soyut düzeyde yansıtılması aracıdır. Ve ancak bu görevleri yerine getirebilen bir yöntem geçerli ve bilimsel bir yöntem olacaktır.” (Sezer, 1985:51).

Baykan Sezer’e (1985:99) göre,

“Sosyoloji önemli eksiklikler nedeniyle çeşitli varsayımlara dayalı olarak kurulmuş bir bilimdir. Ve bu varsayımlar aracılığı ile günümüzde bir işlerlik kazanmıştır. Bu yüzden sosyolojinin bilgi toplama tekniklerinden evvel dayandığı varsayımlar üzerinde tartışmak gerekir. Dayandığı varsayımlar

nedeniyle sosyolojinin kendisi de, en az bilgi toplama yolları kadar tartışma konusudur.”

Ancak kuramların tartışılması gerekliliği de gözden uzak tutulmamalıdır. Dolayısıyla sosyolojideki her kuram ve kavramı herhangi bir bilgi gibi, tartışmadan ve incelemeden sosyolojimize aktarmamız uygun değildir.

3. BÖLÜM: BAYKAN SEZER'İN TÜRK SOSYOLOJİSİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

3.1. BATI SOSYOLOJİSİ KARŞISINDA TÜRK SOSYOLOJİSİ FİKRİ

Baykan Sezer, sosyolojinin batı kaynaklı bir bilim kimliğine sahip olduğu noktasından hareket etmektedir. Sosyolojinin Batı'da ortaya çıkış koşullarını ve buna kaynaklık eden temel etmenleri belirlemekte ve bunları tartışmaya açmaktadır. Bunun yanı sıra sosyolojinin kurucuları Saint-Simon, Auguste Comte, Karl Marx, Emile Durkheim ve Max Weber'in sosyoloji yaklaşımlarını tartışmaya açmaktadır. Baykan Sezer, Batı'daki sosyoloji çalışmalarına Batı egemenliği ve Doğu-Batı çatışması çerçevesinde konuya açıklık getirmek ve özgün bir Türk sosyolojisinin olup olamayacağı noktasına dikkat çekmektedir.

Sezer'e göre Marx'ın da diğer Batılı sosyologlardan farkı yoktur. Çünkü, Marx, Batı'ya en büyük eleştirileri yöneltmiştir ama sorunların çözümünü de yine Batı içinde görmüştür. Ayrıca bu sorunların çözümüyle Batı'ya dünya içinde çok önemli görevler yakıştırmıştır. Batı kendisine ne denli ağır eleştiriler ve suçlamalar yöneltirse yöneltsin kendisine yeryüzünde özel görevler ve önderlik görevi yükleyen Marx'ın görüşlerine yakınlık duymuş, bu konuda kuşkusu olabilecek Batı-dışı ülkelerin önüne Marx'ı çıkartmıştır. “Marx'ta da Batı'nın açık savunması bulunmaktadır”(Sezer, 1985:90). Diğerlerinden farklı olarak Marx, Batı'daki açmazın ve sorunların çözümü için büyük bir düzen değişikliğine ihtiyaç duymuştur. Ancak bilindiği gibi Marx'ın çözümünü Batı bir serüven olarak görmüştür. Nitekim, bu dönemde Batı dünyada önemli bir üstünlük elde etmiş ve bunu Batı-dışı toplumlar üzerinde pekiştirdiği için de sonu belli olmayan bir serüvene girmeyi göze almamıştır.

Türk sosyolojisinin de çok yakından tanıdığı Durkheim ismi bizde Ziya Gökalp'le neredeyse özdeş telaffuz edilmektedir.

Durkheim'ın sosyolojisini tarih konusu dışında kurmaya çalıştığını düşünen Sezer, Durkheim'ın araştırmalarından, buna örnek vermek istemektedir. Bu sebeple din olayında olduğu gibi iş bölümü, özellikle de toplumsal bilinç konularında açıklamalar ve örneklemelerde bulunmuştur. Durkheim'e göre, toplum gerçeği ancak toplumsal bilinçle kavranabilir. Toplum gerçeği, toplumların serüveninden, tarihten bağımsız ve üstün olduğu gibi toplumsal bilinçte kişilerin serüveninden, tarihten bağımsız ve üstün olduğu gibi, Durkheim, Marx'ın söyleminin temelinde yer alan "Tarih Tezini" baştan reddederek işe başlamıştır. Yani tarihin toplumsal olayların kavranmasında önemini reddedecek, bunun yerine kolektif bilincin önemini vurgulayacaktır. Durkheim, "Marx'ın sistematigi önünde en az onun kadar güçlü yeni bir sistem geliştirmeye uğraşmıştır" (Sezer, 1985:99). Sezer bu çabanın sosyolojiye büyük katkısı olduğunu da düşünmektedir.

Weber de Durkheim gibi Marx'a alternatif olarak sosyoloji geliştirme çabası içinde bulunmuştur. Ancak, Weber Marx'ın çözüm önerileri dışında yeni çözümler aramakla yetinmemiş. Batı'ya yeni bir tarih ya da başka bir deyişle dünya görüşü kazandırmaya çalışmıştır. Durkheim'e nazaran güncelliğini koruyabilmesinin nedeni de budur. Weber'in yaşam öyküsüne de kısaca değinirsek, Weber her şeyden önce çağının Alman yayılcılık siyasetinin savunuculuğunu yüklenmiştir. Weber'in Anti-Marxist olmasının temelinde, batıdaki sorunu sınıf çatışması değil pazar kavgası olarak kabul etmesi yatmaktadır.

Weber, toplumsal olayları açıklamak için olayların ardında bulunan etmenlerin belirlenmesi gerektiğini düşünür. Bu nedenle de sosyolojide ideal-tip kavramını kullanmak yolunu tutmuştur. Weber anlamaya çalıştığı olayları belli bir düzene koymakta ve bu düzeni de, insanın olaylara yaklaşmasında ve kavrayışında bulmaktadır. Sosyolojide toplumsal yasada bulunmamaktadır. Sosyoloji bu yasaları kavramaya koşullamak yerine, çeşitli toplumsal eylem tiplerini belirlemeye çalışmalıdır.

Baykan Sezer'in, Weber'in görüşlerine ilgi duymasının en önemli nedenlerinden biri de kapitalizmi en az Marx kadar geniş ve farklı bir kuramla açıklama girişimi içinde bulunmasıdır. Buna Weber'in din konusundaki açıklamasını örnek olarak verebiliriz: "Weber; [toplumsal yaşamda] dinin mi yoksa ekonominin mi daha güçlü olabileceği sorusunu getirecektir." (Sezer, 1985:109). Weber bu sorundan yola çıkarak Protestanlıkla kapitalizmi açıklama çabasına girişmiştir.

Kurtuluş Kayalı'ya (2005:93) göre,

"Baykan Sezer'in söylediklerinin en başında gelen husus taklit bir sosyolojinin aşılması anlayışıydı. Türkiye'de sosyolojinin böyle geliştiğini belirtti. Sosyolojinin gelişim tarzının farklı olması gereği üzerinde dururken Batıda sosyal düşüncenin, sosyolojinin söyleyecek sözü olmadığı kanaatini ifade etti. Dolayısıyla, Türk sosyolojisi dediği sosyolojinin Batı'daki gelişmeleri de daha gerçekçi bir şekilde tahlil edebileceğini açıkça belirtti."

Batı'da belli koşulların sonucu olarak ve Batı'nın yaşadığı sorunlara çözüm bulmak amacıyla ortaya çıkan sosyoloji bilimi'nin Osmanlı'da kısa bir süre içinde ciddiye alınır olması önemli bir soru konusu oluşturmaktadır. Bu soruya belki de verilecek en net cevap, her iki toplumun sosyolojiden beklentilerinin neler olduğunun açıklanması ile belirginleşecektir. Sosyolojiyi Batı'da ortaya çıkaran şartlar ile Osmanlı'da ilgi konusu olmasını sağlayan koşullar arasında çok farklı noktalar bulunmaktadır. "Osmanlı yöneticileri, ideologları ve aydınları sosyolojiyi, Osmanlı devletini kurtaracak sihirli bir güç olarak değerlendirdiler. Başka bir ifade ile sosyoloji, Batı'da pek çok toplumsal, ekonomik, kültürel, siyasal ve uluslararası nedene bağlı olarak doğmasına karşılık Osmanlı'da siyasal kaygılarla gündeme gelmiş ve yerleşmiştir." (Kaçmazoğlu, 2001:16).

Kurtuluş Kayalı, Türk sosyolojisi ve Türk sosyoloji tarihiyle ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Türkiye'nin sosyologları ve entelektüelleri sosyolojinin ötesinde konularla uğraşmışlardır. Türkiye'de sosyolojinin gelişim tarihi Türkiye'nin entelektüel tarihi ile örtüşmektedir. Türkiye'nin her dönem entelektüelleri bu anlamda ülkemizin sorunlarının çözüm şekliyle ilgilenmişlerdir. Değişik dönemlerde farklı bilim

dalları daha fazla önemsendiği için Türkiye’de kimi zaman sosyologlar, kimi zaman tarihçiler ve iktisatçılar entelektüel olarak ön plana çıkmışlardır. Bu açıdan ülkenin düşünce tarihi ile sosyoloji tarihi arasında zaman zaman yakınlaşma, zaman zaman da uzaklaşma vardır.” (Kayalı, 2001:56).

Sezer’in “Sosyolojide yöntem, sosyoloji anlayışları ile birlikte değişmektedir” yargısı aslında, sosyoloji tarihinin önemini vurgulamaktadır. Ancak o, öncelikle sosyolojinin ortaya çıktığı dönemde, Avrupa koşulları hakkında şu bilgileri göz önünde bulundurmak gerektiğini düşünmektedir. Birincisi; İngiltere XIX. Yüzyıl başlarında elde ettiği başarıdan memnundur ve bu başarıdan en verimli biçimde yararlanma imkanını iktisat bilimiyle elde etmektedir. İkincisi; 1789’dan sonra Fransa hem ekonomik hem de sosyal problemlerle boğuşmaktadır. Dünya siyasetinde etkin olmak ve kendi iç sorunlarını çözme çabasıdadır. Fransa iç sorunlarını halletmesi ve dünya siyasetinde üstünlük kurabilme çabasını açıklamak için; iktisat bilimiyle yetinmeyecek, sosyolojinin kuruluşuna ön ayak olacaktır. Sosyoloji, Fransa’nın kazandığı üstünlükleri kuramlaştırmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda Sezer, sosyoloji tarihinde beş önemli isimden bahsedecektir. Bunların hepsinin kıta Avrupa’sı toplumlarından olması, özellikle de üçünün Fransız olması dikkat çekicidir. Saint-Simon (1760-1825), Auguste Comte (1793-1857), Karl Marx (1818-1883), Emile Durkheim (1856-1920), Max Weber (1864-1920) (Sezer, 1985:67).

Baykan Sezer “Türk Sosyologları ve Eserleri I” adlı çalışmasında, Türk toplum düşüncesinin sosyoloji üzerindeki etkileriyle ilgili açıklamalarda bulunmaktadır. Baykan Sezer, eski düşüncelerin sosyoloji üzerinde etkili olması gerekliliğinden yola çıkmaktadır. Buna karşılık ülkemizde eski düşüncenin inkar edildiğini belirtmektedir. Ve ülkemizdeki çabanın, eski düşüncemizden, sosyolojimize öncüler arama çabasından ibaret olduğunu düşünmektedir. Sosyolojinin oluşturulmasında, toplumların düşünsel süreçlerinin önemini vurgulamaktadır. Türk sosyolojisinin çerçevesini oluşturması bakımından Türk düşüncesinin genel eğilimlerini belirlemek çabasına girecektir. Eski düşüncenin önemi de bu noktadan kaynaklanmaktadır.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisinin habercisi olarak öne sürdüğü “Siyasetnameler” konusunu da ele almaktadır. Tarihsel süreç içerisinde Türklerin bazı önemli dönemler geçirdiği unutulmamalıdır. Orta Asya’da göçebe olarak yaşayan Türklerin coğrafi

koşullar gereği yerleşik uygarlıklara sızma çabası sonucu ortaya çıkan durumlardan biri de şudur: Doğu toplumlarının devlet yöneticilerinden kopukluğu, yerleşik uygarlığa sızan Türklere kimliklerini koruyarak, bu toplumda yabancı olarak yönetim görevi üstlenmeleri fırsatını vermiştir. Bunun benzeri durumun Yakın Doğu’da İslâm’ı kabul eden Türklerin, yabancı olarak girdikleri İslam toplumunda önemli görevler yüklendiklerini ve “Doğu’nun kurulu düzenini savunma işine koşullanarak” bu işi en iyi şekilde yaptıklarını düşünmektedir. Sezer’e (1989:14) göre, Türklere yönetici olarak girdikleri uygarlıklarda, “Yusuf Has Hacıp’in Kutadgu Bilig, Nizam-ül Mülk’ün Siyasetname, Firdevsi’nin Şehname’si” gibi çeşitli eserler yol gösterici olarak sunulmuştur.

Baykan Sezer, Türk tarihinin, Türk sosyolojisi için önemli kaynaklardan biri olduğunu şu şekilde açıklamaktadır: “Her sosyoloji sisteminde bir tarih yatmaktadır.” Bu sebeple Sezer sosyolojinin oluşumunda tarihin önemli bir yeri olduğu ve Türk tarihinin de Türk sosyolojisi için vazgeçilmez olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple Türk toplum tarihi serüvenini irdelemeye çalışarak, Osmanlı toplum yapısını değerlendirmeye girişmektedir. Osmanlı toplum yapısının farklılığını şu şekilde açıklamaktadır. “Osmanlı, toplum işlerini ve toplumda temel ilişkilerin kaynağı olan üretim işlerini millet örgütlerine bırakmıştır. Yönetim görevlerini kendisinde titizlikle saklamış, toplum ve üretim işlerine karışmamaya büyük özen göstermiştir.” Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi, Osmanlıdaki üretim ilişkilerinin ne Batı toplumlarıyla, ne de Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) ile açıklanmaya çalışılan Doğu toplumlarıyla, benzerlik göstermediğidir. Sezer, Osmanlı Devleti’nin Doğu devletlerinden farklı olarak; “Devlet, toplum önünde yaptıklarının (fetihnameler) ve yapacaklarının (fetvaların) hesabını vermektedir.” (Sezer, 1989:16) diyerek, devletin halka karşı sorumluluk sahibi olduğunu düşünmektedir.

Türk sosyolojisinin iki kurucu ismi Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin bilimsel faaliyetlerin yanı sıra, aynı zamanda ülke sorunlarına çözüm arayan farklı siyaset anlayışlarının temsilcileridirler. Ziya Gökalp İttihat ve Terakki partisinin ideologu ve yeni kurulacak olan Cumhuriyetin oluşumunda da görev alacak bir düşünür olarak, geniş kesimler tarafından kabül görmüş olan bir isimdir. Prens Sabahattin ise, İttihat ve Terakki hareketi içinde bir ara yer alsa da, Ziya Gökalp’in esinlendiği Durkheim yerine

bir başka Fransız sosyologu Le Play Okulu'nun Türkiye'deki temsilcisi olarak karşımıza çıkmış ve teşebüs-ü şahsi ve ademi merkeziyetçi bir yapı önermiştir. “Batı’da doğar doğmaz Türkiye’ye aktarılan sosyoloji’nin amacı da, yarı kutsallaştırılmış kavram ve yöntemleri ile, yeni siyasal tercih çerçevesinde ortaya çıkan kimlik arayışına, ülkenin içerde ve dışarıda yaşadığı sorunlara, ülkeyi çöküşe götüren durumlara çare bulmaktır. Osmanlı aydınlarının sosyolojiye canla başla sahip çıkışlarının temel nedeni budur.” (Kaçmazoğlu, 2001:188).

Bugüne kadar başlıca, iki sosyologun, Z. Fahri Fındıkoğlu ve Cahit Tanyol’un sosyoloji ile eski Türk düşüncesi arasında ilişki kurmaya çalıştıklarını belirten Baykan Sezer, “Her iki yazarda da görüldüğü gibi Türk düşüncesi sistemli bir biçimde ele alınmamış ve bazı adlar üzerinde durulmakla yetinilmiştir.” diyerek bu konuyla ilgili çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmektedir. Farabi, İbn-i Haldun, Ahmet Cevdet Paşa vb. Düşünürlerin çalışmalarının Türk sosyologları üzerindeki etkisinden ziyade bu düşünürlerin Batı sosyolojisiyle benzerlikleri bulunmaya çalışılmıştır. Yine Sezer “Türk düşünce geleneğinin tanınması, sosyolojimizin bazı eğilimlerinin daha iyi anlaşılması konusunda bizlere yardımcı olabilecektir.” diyerek düşünce tarihimizin sosyolojimiz için önemini ortaya koymaktadır. (Sezer, 1989:17-18)

Türkiye’de sosyoloji bir yandan “meşrutiyet” ve öte yandan “hürriyet” gibi Batı kavramlarının savunulmasını yüklenmiştir. Sosyolojimizin oluşumunda etkili olan bu koşullar bağlamında Türk sosyolojisinin ana çizgileri şöyle belirlenerek, sosyoloji kendisini Batı seçimini savunanlara adamıştır.

Türkiye’de ilk sosyoloji çalışmalarında “siyasi mültecilerin” ve Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Şuayip, Rıza Tevfik ve Ziya Gökalp gibi yazarların gayretlerinin önemli olduğunu ifade eden Sezer’e göre, özellikle “Durkheim’cı akım Ziya Gökalp’in çalışmaları ve İttihat Terakki içindeki yeri dolayısıyla güçlenmiştir.” (Sezer, 1989:31). Baykan Sezer, Türk sosyolojisi genel olarak ele alındığında, Türk sosyolojisine çoğu konuda öncülük yapmış olan Ahmet Şuayip’in gereken önemi görmediğini belirterek, Türk sosyolojisinin anlaşılması için Ahmet Şuayip’den ve eski düşünce sisteminden söz edilmesi gerektiğinin altını önemle çizmektedir.

Genel olarak üniversitelerimizdeki sosyoloji çalışmalarının 1913'te Darü'l Fünun'da başlamasına karşılık, Sezer sosyolojinin bu dönemde gerekli gelişmeyi sağlayamadığını ifade etmektedir. Üniversite reformunun sosyoloji eğitimi üzerinde önemli değişiklik yaptığını düşünmektedir. "Sosyoloji, eski bağımsızlığını ancak yıllar sonra Hilmi Ziya Ülken'in olağanüstü kişisel çabası sonucu elde edebilmiştir." (Sezer, 1989:34). Baykan Sezer, bu tarihten sonra diğer üniversitelerde ve başka fakültelerde de sosyoloji çalışmalarının başladığını belirtmektedir.

Bilindiği gibi Cahit Tanyol'un, değerlendirmesine göre Sosyoloji Tarihimiz iki döneme ayrılabilir. Birinci dönem (Tanyol'un deyişiyle II. Meşrutiyet dönemi) iki büyük sosyologumuzun eserlerinin yayınlandığı dönemdir. İkinci dönem ise, II. Dünya Savaşı sonunda Mikrososyoloji ve Sistemik Sosyoloji çalışmalarının yapıldığı dönemdir.

Şerif Mardin de iki aşamalı bir değerlendirme yapmıştır. Birinci dönemde "Gene Türklerin İslam toplumu yerine bütüncü toplum örneğini getirme çabaları ve ikinci dönem ise, sosyoloji çabalarının siyasi çaba olmaktan uzaklaşıp akademik bir uğraş haline geldiği dönemdir." (Sezer, 1989:34). Dolayısıyla Şerif Mardin, bu dönemdeki anlayışın artık İslam ideolojisi yerine bütüncül bir model kurulması gereği üzerinde durmaktadır.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisini dönemlere ayırmada, Agah Sırrı Levent ve Z. Fahri Fındıkoğlu gibi bazı yazarların fikirlerinden de yararlanmıştır.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisini şu dönemlere ayırmıştır: "Birinci dönem, Batılılaşma akımı ya da Batılı müttefik arama çabalarıdır. İkinci dönem Tek parti dönemi ve daha sonraki dış siyasetin tartışmaları dışında kaldığı dönemdir" (Sezer, 1989:38).

Bir bilim olarak sosyoloji XIX. yüzyıl koşullarında ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ortaya çıktığı yer olan Batı'nın XIX. yüzyıl koşulları ile yakından ilgili bir gelişim içinde olmuştur. Bu yüzyılda Batı yeryüzünde çok önemli olanaklar elde etmesine, kendi dünya egemenliğini kurmuş bulunmasına karşın kendi içinde çok büyük sorunlarla karşı karşıya kalmış ve kurduğu bu egemenliğin zamanla tehlikeye düşeceğinin ayırımına varmıştır. Bu yüzyılda Batı toplumları birbirleri ardı sıra gelen büyük devrimlerle çalkalanmakta, toplumsal çatışma ve uyumsuzluklar hat safhaya ulaşmaktadır. Bu

sebeple Batı, elde etmiş olduğu üstünlüğü tartışma konusu yapmadan ve bu üstünlüklerden yararlanarak sorunlarını anlama ve aşabilme çabasını sosyoloji bilimi ile yakalamaya çalışmıştır.

Sosyolojinin Batı'da ortaya çıkmış olması ve daha çok Batı'nın çıkarları ile paralel bir gelişim göstermiş olması sosyolojiye ilk başlarda bütünü ile Batı ile sınırlı sorunların dünya çapında evrenselleştirilmesi görevini de vermiş, buna paralel olarak Batı-dışı ülkelerde ortaya çıkan sosyoloji anlayışlarının temelini de bu yaklaşım oluşturmuştur. Ancak sosyolojinin Batı sorun ve çıkarları ile sınırlandırılması bugün için sosyolojinin oluşmuş bilim kimliği ile bağdaşmamaktadır. Nitekim sosyoloji, toplumların kendi kendileri konusunda bilinçlenmesi, sorunlarına çözüm aramak çabası ile var olmaya başlamış, buna bağlı olarak da bilim kimliği kazanabilmiştir. Bu bakımdan bizim de kendi sorunlarımızı çözmede fonksiyon icra edecek ve kendi çıkarlarımızı doğrultusunda geliştirilecek bir sosyolojiye gereksinimiz bulunmaktadır. Bu da hiç kuşkusuz Türk toplum çıkarları çerçevesinde düşünme zorunluluğu bulunan, kendi çıkarına ve hesabına meseleleri sosyoloji bilimine sunan bir anlayışa gerek duymaktadır.

Ülkemizde sosyoloji oldukça erken bir dönemde faaliyetlerine başlamış ve Durkheim'in Fransa'da kurduğu ilk sosyoloji kürsüsünü müteakip 1914'de İstanbul Dar'ül Fünûn'da Ziya Gökalp tarafından kurulan sosyoloji kürsüsü dünyanın ikinci en eski sosyoloji bölümü olma özelliğini taşıması açısından önemlidir. Bu ilk kuruluş yıllarından itibaren Türk sosyolojisi ülkenin yaşadığı sorunlara çözüm bulma konusunda yoğun bir faaliyet içinde olmuştur.

1917 yılında yayımlanmaya başlayan İctimâiyat Mecmuası'nın önsöz yazısına bakıldığında sosyoloji biliminden beklentilerin ne derece büyük olduğu anlaşılmaktadır. Bu yazıda şöyle denilmektedir:

“Son zamanlarda memleketimizde içtimâi ilimler pek ziyade rağbete mazhar olmuştur. Bilhassa içtimâiyât bütün münevver zihinleri az çok işgal etmektedir. İntikal devresinde bulunan ve her yerde söylenildiği gibi içtimâi bir buhran geçiren bir memlekette herkesi en ziyade düşündüren mesele tabiidir ki mevcut içtimâi müesseselerden hangisinin tabii ve hangisinin marazi olduğunu anlamak ve lazım gelenlerin ıslah veya tadili çaresini aramaktır. Fakat bir cemiyet dahilindeki müessesâtı ıslah ve tedavi etmek için bu müesseselerin mahiyetini, ne gibi

kanunlara tabi bulunduğunu bilmek iktiza eder. Bacon'un âlem-i tabii hakkında söylediği şey, içtimâî alem hakkında da aynen kâbil-i tatbiktir. İçtimâî bir heyete icrayı tesir edebilmek için bu heyetin muayyen kanunlarını ve bunun, insanların iradesiyle lâlettayin değişebilecek bir makine olmadığını bilmek lazımdır. Bunu da içtimâyât ilmi öğretir" (Kantar, 1997:2).

Bizde bilimsel anlamda sosyoloji çalışmaları çok erken başlamıştır. Ancak sosyolojinin doğuş yıllarında Batı sosyolojisinde ortaya çıkan gelişmelere benzer şartların Türkiye'de oluşmadığı da görülmektedir. Böyle bir durumda, Türkiye'de Batıda belli koşulların ürünü olarak doğan ve Batı'nın o gün için yaşadığı sorunlara çare bulma amacı ile ortaya çıkan sosyoloji bilimi'nin Osmanlı'da kısa bir süre içinde ciddiye alınır olması önemli bir soru konusu oluşturmaktadır. Bu soruya belki de verilecek en net cevap, her iki toplumun sosyolojiden beklentilerinin neler olduğunun açıklanması ile belirginleşecektir. İlk etapta belirtilmesi gereken husus, sosyolojiyi Batıda ortaya çıkaran şartlar ile Osmanlı'da ilgi konusu olmasını sağlayan koşulların çok farklı noktalarda odaklanmış olmasıdır. Böylece Batı, dünya egemenliğini ele geçirmesi sonucu bu üstünlüğünden yararlanarak sorunlarına sosyoloji kanalı ile çözüm aramak isterken, bizim sosyolojiden beklentimiz ise Batının aksine yitirilen dünya egemenliğimizin neticesinde içine düşülen bocalamalardan çıkış yolları arama görevi ile sınırlıdır. Bu bakımdan sosyoloji bizde ve Batıda birbirinden çok farklı sorunlara karşılık arama süreçlerinde gelişim göstermiştir. (Sezer,1989:5)

Sosyolojinin Türkiye'ye hiçbir gecikme olmadan girmiş olmasının bir başka nedeni de bu bilimin bize hazır çözümler sunabileceğine ilişkin ilk sosyologlarımızda oluşan kanaatlerdir. Bu denklemlerle sosyoloji ülkemize aktarılırken, bu bilimin ana vatanı olan Batı'nın sorunları çevresinde şekillenen doğası da aktarılmıştır. Sosyolojiyi bizde ilk olarak temsil eden kişiler de her ne kadar ana kaygıları toplumumuzun sorunlarına çözüm aramak olsa da sosyoloji bilimi çerçevesinde daha önce Batı'da bulunan çözümlerin bizde de geçerli olacağına ilişkin bir anlayış içinde olmuşlardır. Bu nedenle "konu sorunun araştırılması sırasında sorunun özellik ve niteliklerine uygun çözümlerin bulunması olmaktan çıkınca tasa da bilinen ve artık araştırmaya değmez sorunlara hazır, ısmarlama çözümler bulmak olmuştur". Bu sebeple Türkiye'deki sosyoloji çalışmalarında, daha sonra gelenekselleşecek bir anlayış henüz bu bilimin ilk olarak ülkemize girdiği yıllardan başlayarak egemen olmaya başlamış, Batı'da yürütülen

sosyoloji çalışmaları sonucunda elde edilen bilgi ve çözümlerin bizde de geçerli olduğu konusunda herhangi bir kuşku duyulmamıştır: “Sosyolojimiz, yurdumuz sorunlarının karşılıklarını Batı sosyolojisinde bulunduğuna inanmış ve bu inancı sonunda Batıda edindiği bilgileri aktarmaya koyulmuştur” (Sezer,1985:184).

İşte tam da bu bağlamda Türk sosyolojisi içinde Baykan Sezer, Türk insanı, toplumu ve gerçeğini çalışmalarında kendisine ilgi odağı seçmiş, Türk toplumunun özgüllüğü çerçevesinde sorunlara yaklaşarak, toplumumuzu tarihsel gerçekliğimiz ve kendi toplum çıkarlarımız etrafında açıklama çabası içine girmiştir. “Baykan Sezer ile Doğu düşüncesi Batı’nın empoze ettiği siyaset ve dünya görüşü dışında olayları bütünlüğü içinde kapsamaya ve açıklamaya girişmiştir.” (Eğribel, 2002:30). Baykan Sezer’in çalışmalarının temel vurgusu, Türk toplumunun kimliğini ve gelişme yasalarını tarihsel gerçeklerle sınayarak ortaya koymaktır. Bu çerçevede o, Batı düşüncesinin bir ürünü olan ve toplumsal sorunlara yaklaşımında Batı-yönelimli tavır takınan Batı sosyolojisi karşında, Türk toplum ve gerçeğini anlayacak ve açıklayacak, Türk tarihi ve düşünce geleneği ile ilişki kurabilecek ve toplumsal sorunlarımıza Türk sosyolojisi geleneği içinde çözüm oluşturma çabası içine girmiş ve bu çabaları sonucunda ülkemizde Batı eksenli sosyoloji geleneklerinin dışına çıkabilmiş ender sosyologlarımızdan biridir.

Türk sosyolojisi veya Türk sosyoloji tarihi çalışmalarında, ele alınan konuların ve kişilerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik koşullarının dikkate alınması, yapılan çalışmaların içeriğinin geliştirilmesi için vazgeçilemez bir mantık görünümündedir.

Baykan Sezer sosyolojinin ortaya çıkışı ile ilgili kendi deyişiyle can alıcı soru olan “Neden 19.yy ve 19.yy Batı Avrupa’sı” diye sorarken, benzer bir mantıkla o günün koşullarını Doğu-Batı sorunu çerçevesinde ele almaktadır. Sezer’e göre 19. yüzyılda Batı’nın ele geçirdiği dünya egemenliği ve kendisini temelden sarsan sorunlar, sosyolojinin doğuşunu anlamamızda bize yardımcı iki olaydır.

Türkiye’de ise önceleri çeşitli konularda Avrupa’nın değişik ülkeleriyle işbirliği imkanları aramak biçiminde başlayan Batıcılaşma akımı, kısa süre içinde bizlerin de Batılılar gibi düşünmemiz ve yaşamamızla ancak imparatorluğun kurtarılabilceği görüş ve inancına dönüşmüştür. Bunun sonucu Batı düşüncesinin öge ve dalları Türkiye’ye ithal edilmeye başlamış, bu arada sosyoloji de Türkiye’ye gelmiştir. Ancak Sezer’e göre

sosyolojinin Türkiye'ye gelişi genel Batıcılışma akımının bir parçası olmaktan öteye bir anlam taşımaktadır. Bir yanda her alanda karşılaştığımız sorunların çözümü olarak Batı toplum kurumlarının benzerlerini Türkiye'de kurmak çabası, öte yanda bu kurulmasına girişilen toplum kurumlarını bize en iyi bir biçimde tanıtmayı amaçlamış sosyoloji biliminin, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu döneminde ülkemize girmiş olması önemini daha da arttırmıştır (Sezer, 1985:88).

Böylelikle sosyoloji bir yandan Batılı kurumların tanıtılması, bir yandan da bu kurumların nasıl tesis edilmesi gerektiği yönündeki görevini yerine getirirken, haklılık zeminini siyasal zemin üzerine inşa etmiş ve toplumsal sorunların çözümünü kurumsal düzenleme temelinde görmüştür.

Baykan Sezer sosyolojinin Türkiye'ye gelişinden günümüz sosyolojisine kadarki sürede, sosyolojinin kendi sorunları ve bu sorunlara çözüm önerileri üzerinde saptamalarda ve önerilerde bulunmuştur. Sezer'e (1988:9-10) göre, Türk sosyolojisinin önünde birkaç yol vardır:

1-Batı sosyolojisinin getirdiği tanım ve açıklamalar evrenseldir. Bu nedenle de bu tanımları Türkiye'ye aktararak ve olaylar arasında Batı sosyolojisinin kurmuş olduğu ilişkileri bizde de geçerli sayarak Türkiye gerçeklerini tanımlayabilmemiz mümkün olacaktır.

2-Batı sosyolojisinin yalnızca yöntem ve genel kuralları evrenseldir. Her ülke kendi özellikleri içinde ele alınması gerekli bir konumdadır. Bu durumda genel açıklayıcı kuramlar geliştirmeye gerek kalmadan Türkiye'nin bu özelliklerini tanıtan bilgileri, Batı sosyolojisinin ışığı altında toplamakla istenilen sonuca ulaşılabilecektir.

3-Türkiye'nin kendine özgü sorunları olması ve bu sorunların çözümlenmesinin yeni ve özel yöntem ve açıklamalar gerektirdiğidir.

Sezer bu görüşlerinden hareketle Türkiye'de sosyolojinin, sorunlarını ortaya koyarken aynı zamanda kendi gelenek ve yöntemlerini de kurmak zorunda olduğunun önemini belirtir. Bunun yanında Türk sosyolojisine büyük ölçüde kaynaklık eden Batı sosyolojisinin de üzerinde ısrarla durmamız gerektiğini belirtmektedir. Bilimde ve özellikle sosyolojide belli gelişmeler kişisel çabaların ürünü olarak kalmıştır. Bunun

belki de en açık kanıtı İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün tarihçesidir, Ziya Gökalp ve Hilmi Ziya Ülken'in kişisel çaba ve çalışmaları buna en iyi örnektir. Sezer'e göre (1997:47), Türk sosyologlarının önündeki temel engel henüz temel bir dünya görüşü, sorunların saptanması ve sıralanışı, ortaya konuluşu konusunda ortak bir temelin olmamasıdır. Baykan Sezer, Türk sosyolojisi için ayrı bir kişilik ve kimlikten söz etmektedir, bu yalnızca biçimsel ya da duygusal bir sorun değildir. Türk sosyolojisinin ayrı bir kişilik ve kimlik kazanabilmesi de Sezer'in sıraladığı yollardan üçüncüsü üzerinde yürümekle mümkün gözükmektedir.

Baykan Sezer sosyoloji ile hesaplaşmasına başlarken öncelikle Türkiye'de sosyolojinin yerine getirmesi gereken işlevleri ele almaktadır. Tarihi gelişimi içinde sosyolojiye Türkiye'de önemli görevler yüklenmiş ve bunun sonucu olarak etkinlik kazanabilmiştir. Sosyoloji, Batı'dan ilk kez ülkemize geldiğinde yeni kimliğimizin oluşturulması görevini yüklenerek karşı karşıya bulunduğumuz sorunlara hazır çözüm reçeteleri ile yaklaşmıştır.

“Sosyolojinin Türkiye'ye ilk olarak girdiği yıllarda Türk toplumunda yaşanan radikal değişim ve dönüşümlerin neticesinde yeni bir kimlik arayışı baş göstermiştir. Türkiye bu yıllarda yeryüzünde değişen uluslar arası ilişkiler ağı içinde kendine yeni bir yer yeni bir uygarlık eksenini arayışı içindedir. Bu nedenle kendisine yeni bir kimlik edinme gayreti önemli bir konu olarak öne çıkmıştır. Bu bakımdan henüz yeni kimliği içinde yeterli deneye sahip olamaması nedeniyle hazır bakış açılarını benimsemek durumundadır. Bundan dolayıdır ki Batı sosyolojisi, bazı ülkelerde görülenden farklı olarak önemli ölçüde gönüllü bir biçimde benimsenebilmiştir.” (Kızılçelik, 2001:178).

Türk toplumunun yaşadığı uygarlık bunalımına sosyoloji kanalı ile sunulan Batı kaynaklı hazır çözümlerin belli bir zamandan sonra toplum tarafından da benimsenmesi ile Türk sosyolojisinin etkinliği sınırlanmıştır. Bu durumun Türk sosyoloji tarihinin büyük bir dönemini kapsadığını söyleyebiliriz.

Baykan Sezer, Türk sosyologlarının Batı toplum teorilerinin aktarmacılığını yapmalarını reddetmiştir. Toplumsal araştırmalarımızın, Batı sosyolojisinin kalıplarıyla tartışılmasını eleştirerek; ayrı bir toplumsal gerçekliğimizin olduğundan hareketle, ayrı bir sosyolojik anlayışımızın olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede, tarihsel

deneyimlerimizin önemine dikkat çekmiştir. Bu nedenle, Türk toplumunun sosyolojik çözümlemelerinde tarihsel birikimimizin kendine özgü bir yeri bulunduğuna ve tarih içindeki yürüyüşte toplumumuzun değişimlerini izleyebileceğimize vurguda bulunmuştur.

Baykan Sezer'in Batı eleştirisi ve farklılığımızı vurgulama çabası, programatik bir içeriğe sahip değildi. Merkezde yetişmiş, kentli ve eğitilmiş entelektüel kimliği ile birlikte, Batı'nın Türkiye üzerinde ürettiği düzeni eleştiriyordu. Bu onu daha da önemli kılıyor. Çünkü, elit bir sınıftan gelerek Batı'nın dolaylı olarak sağladığı olanaklara rağmen, sosyolojik ve politik statükoyu sorguluyordu (Yıldırım, 2002).

Baykan Sezer, Türk aydınlarının redd-i mirasçı yaklaşımlarını, sosyolojik bilginin sistematiğiyle yerle bir ediyordu. Türk toplumunu evrensel bir politik perspektifte konumlamayı gündeme getiriyordu. Osmanlı aracılığıyla dünya egemenliğinde üstlendiğimiz rolü vurgulaması, bunun açık kanıtıdır (Yıldırım, 2002).

Yukarıda da belirtildiği gibi, Sezer Batı'nın kendisini evrensel bir toplum modeli olarak ortaya koymasını eleştirmiştir. Örneğin Sosyolojinin Ana Başlıkları adlı eserinde bunun manifestosu vardır. Bu eserde Batı sosyolojisinin özel tarihsel koşullarını anlatır. İlkel toplum gibi kavramlaştırmaların arkasındaki politik beklentileri açığa çıkarır. Sezer, çalışmalarında Batı sosyolojisinin Batı dışı toplumlar hakkındaki iddialarının meşruiyetlerinin geçersizliklerini ortaya koyar.

Baykan Sezer, konularını ele alırken sürekli olarak Türk toplumunun genel çıkarının öne alınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır: “Toplunun değerlendirilmesi ve böylece genel çıkarların saptanabilmesi ileriye dönük beklentiler ya da bazı soyut kavramlarla mümkün değildir ama ele alınan herhangi bir toplumun, bu arada Türk toplumunun, tarihte oynamış olduğu rol ve buna bağlı olarak tarihte edinmiş olduğu yer o toplumun değerlendirilmesinde tek geçerli ve sağlam ölçüttür” (Sezer, 1985:6) . Böylelikle toplum çıkarlarının oluşumunun tek aynası olarak tarih öne çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi Baykan Sezer ile birlikte Türk sosyolojisinin en önemli eksiği olan kendisine belli bir yön tayin edememe ve sosyolojiyi kendi çıkarlarımız açısından hareket eden bir bilim olarak konumlandıramama sorunu da aşılmaya başlanacaktır.

Baykan Sezer'in belirttiği gibi toplum gerçeği her zaman için bizden bağımsız olarak vardır. Oysa bizim için asıl sorun bu gerçeğin varlığı değil, bu gerçekle bizim kendi çıkarımız açısından kuracağımız ilişkidir. Sosyoloji de her şeyden önce bizim bu gerçekle kurduğumuz ilişkinin ürünüdür. Yoksa gerçeğin doğrudan kendisi değildir. Yani gerçeğin bizim açımızdan nasıl fonksiyonel olabileceğinin aranması çabası ile ancak sosyoloji bize hizmet edebilecek bir yapıya kavuşabilecektir.

Burada Baykan Sezer, sosyolojinin fonksiyonel bir bilim olmasını, Türkiye’de yapılan sosyolojik çalışmaların Türk toplumuna hizmet etmesi gerektiğini dile getirmektedir. Sosyoloji kuruluşundan itibaren fonksiyonel olarak düşünülmüş bir bilimdir: Durkheim “Bu incelemelerimiz kuramsal bir yarar sağlamaktan başka bir işe yaramasaydı, bunun üzerinde bir dakika bile durmayı gereksiz görürdük. İncelemelerimizin kuramsal olması, pratik sonuçları daha iyi çözmek içindir.” (Kösemihal, 1971:208-209) diyerek sosyolojik çalışmalarının pratik amaca yönelik olduğunu belirtmektedir. Yine sosyolojinin kuruluş yıllarının ikinci önemli okulu olan Le Play Okulu da başlangıçta amacının sosyal reformlar için gerekli pratik sonuçlara varmak üzere bilimsel bir araştırma grubu gibi çalışmak olduğunu açıklamaktadır. (Pevier 1965:671’den Güngör Ergen, 1998:52)

Ziya Gökalp sosyolojik metodun kurallarını açıklarken sosyolojik araştırmaların pratik (uygulamalı) değil, teorik olması gerektiğini belirtir. Fakat Gökalp’in bütün çalışmaları çözülen Osmanlı İmparatorluğu’ndan yeni bir Türk milleti ortaya çıkarmak, Türk toplumunda sosyo-kültürel bütünleşmeyi sağlamak amacına yöneliktir (Güngör-Ergen, 1998:53).

Mehmet İzzet de sosyoloji-siyaset ilişkisini açıklarken sosyolojinin fonksiyonu ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmektedir: Ona göre zamanında her ülkede siyasetçiler, kamuoyuna hitap ederken, bilimden ilham alıyor gözükmek isterler. Kendi tuttukları yolun bilimsel açıdan doğru, karşıtlarının siyasetinin de ilmi olarak yanlış olduğunu ispatlamak için sosyologlardan fetva çıkarmaya çalışırlar. Buna karşılık aydın tabakadan olanların da başlıca amaçları, siyaset alanında yollarını bulmaktan ibarettir (Güngör-Ergen, 1998:53).

Güngör'e göre, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu da sosyolojiyi bir yandan bilim, diğer yandan uygulama ve iş vasıtası olarak görmektedir. Onun görüşleri ve çalışmaları içerisinde “fikirden harekete”, düşünceden iş ve aksiyona” geçmek prensibi önemli bir yer tutar (Güngör, 1991:24). Fındıkoğlu'na göre, bilimler alanındaki bilim adamları tabiat kanunlarını ortaya koydukça, tabiat kuvvetlerine hakim olabilmek ve onları istenen yönde düzenleyebilmek ya da ona göre tedbirler alabilmek mümkün olacaktır. Sosyal alanda da sosyal bilimciler sosyal kanunları ortaya koydukça, sosyal olay ve olgulara yön verebilmek, sosyal hayatı istenen yönde düzenleyebilmek mümkün olabilecektir (Güngör, 1991:25).

Baykan Sezer, sosyolojinin Batı'da ortaya çıkışını birkaç nedene bağlamaktadır. Biz, bunları şu şekilde ele almayı uygun bulduk. İlk olarak Batı dünya egemenliği sorunu, ikinci olarak ise, Batı içi sorunları ki bu da, sınıflar arası çatışmalar ve Batı milletleri arasındaki çatışmalar olarak sınıflandırılabilir.

Bilindiği üzere, XIX. Yüzyılda sosyolojinin ortaya çıkışı herkes için bir merak ve açıklama konusu olmuştur. Bu temelde iki nedene dayanmaktadır. Temel olarak Batı'nın XIX. Yüzyılda ele geçirdiği dünya egemenliği insanlık tarihinde Batı'yı çok farklı bir noktaya getirmiştir. Bundan önce de Batı'nın dünya egemenliğini ele geçirdiğini biliyoruz. Roma İmparatorluğu dönemi ile XIX. yüzyılda Batı'nın dünya egemenliğini ele geçişi arasında bazı farklar vardır. Bu farklılıklar konusunda Sezer şöyle düşünmektedir:

“Birincisi; XIX. yüzyılda Batı'nın dünya egemenliği, Doğu-Batı geleneksel ilişkilerinden kaynaklanmamaktadır. İkincisi; XV. Yüzyılda başlayan coğrafi keşifler sayesinde Batı, tarih-dışı toplumlarla ilişkiye girerek büyük zenginlikler elde etmiştir. Üçüncü olarak ise; XV. Yüzyılda başlayan coğrafi keşifler sonucu elde ettiği zenginlikler, kültürel ve bilimsel gelişmeler sonucunda XVIII. Yüzyılda sanayi devrimiyle çok önemli güçleri eline geçirmiştir. (İnsan gücünden makine gücüne geçiş vb.).” (Sezer, 1985:17).

“Batı dünya egemenliği, sosyolojinin, XIX. Yüzyılda Batı'da doğuşunu bize açıklayan önemli bir olaydır. Ancak, tek başına egemenlik ideolojisini, bilimsel niteliğe bürümeye gerek duymadan kutsal bir dogma olarak varlığını sürdürebilirdi.” (Sezer, 1985:17)

Dolayısıyla Sezer'in öne sürdüğü noktalar kabul edildiğinde, bu durum bizi, sosyolojinin bilimsel kimliğe ihtiyaç duymasında başka nedenler aramaya itecektir. XIX. Yüzyılda Batı'ya baktığımızda dikkatimizi çeken nokta Batı-dışı ülkelerden gelen zenginliğin paylaşılması sorunu olacaktır. Bu bağlamda sorun karşımıza iki şekilde çıkmaktadır. Birincisi, sınıf çatışması (Burjuva-Proletarya çatışması), ikincisi Batı toplumları (Avrupa ülkeleri) arasındaki çatışma (Pazar kavgası).

Batı içinde görülen bu çekişmelerin doğurduğu iki ideolojiden bahsedildiği herkes tarafından bilinmektedir. Bunlardan ilki, Milliyetçilik ideolojisi. Ve bunun temelinde de Batı'nın merkezlere bölünerek, kendi aralarındaki çatışmanın ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Milliyetçilik akımı da Batı'da yine aynı dönemde ortaya çıkan sosyoloji gibi bilimsellik iddialarını taşıyacaktır. Aynı dönemde Batı'da ortaya çıkan bir başka ideoloji, sosyalizm de aynı iddiaları taşımaktadır. Burada üzerinde durulması gereken nokta, ideolojilerin de bilimsellik iddiasıyla ortaya çıkmalarıdır” (Sezer, 1985:20).

Sezer, Malinowski ve Claude Levi-Strauss'un çalışmalarında öne sürdükleri görüşlerin tartışmaya açık olduğunu belirterek bu akımlar karşısındaki yargısını ortaya koymaktadır. Yapısalcılık ve fonksiyonalizmin en önemli yönlerinin kavranabilmesi konusunda bazı sakıncalar görmektedir. Bu sakıncalardan biri toplumları tarihsel süreçten ayrı ele almaktır. Bu toplumlar, toplumsal farklılaşmaları ve toplumsal gelişmeleri konularında getirdikleri açıklama biçimiyle Batı üstünlüğünü kendi başına açıklayabileceği gibi, Batı dışı toplumlarla ilişkisi bir çeviri ilişkisi görünümünü kolaylıkla kazanacaktır. Bu herhangi bir toplumsal olayın kendi başına açıklanabileceği düşüncesini pekiştirmektedir.

Etnografik akımlara bağlı olarak, Sezer, Batı sosyolojisinde yeni bir akımdan bahsetmektedir. O da mikrososyolojidir. Mikrososyoloji küçük toplum kümelerini konu almaktadır. Mikrososyoloji'de sosyoloji giderek Batı toplumlarının açıklanması ve savunulması yerine, Batı toplumlarındaki bazı özel olayların açıklanmasına yönelecektir. Günümüzde sosyolojinin teknik bilimler düzeyine inme eğilimi gösterdiği bilinmektedir. Dolayısıyla, sosyoloji sosyometri ve mikrososyoloji gibi konularda

yoğunlaştığında uzmanlarının kavrayabileceği ve tartışabileceği bir yapıya bürünmüştür (Sezer, 1985:109).

Sezer, Batı’da sosyoloji çalışmalarının tümünün, Batı’ya ve çıkarlarına hizmet etmek amacıyla olduğu kanaatindedir. Bu bağlamda bizim ne yapmamız gerektiği konusunda ise şunu önermektedir: “Türk toplumunu bir bütün olarak ve çıkarlarıyla açıklayabilecek bir kurama gerek duymaktadır.” (Sezer, 1985:119). Dolayısıyla bizim için çıkarımızın doğru saptanması daha sonra da buna bağlı olarak çıkarımıza en elverişli bilgi toplama tekniğine ulaşmamız gerekecektir.

3.2. TÜRK SOSYOLOJİSİNDE TEMEL BAŞLIKLAR

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, çeşitli bilimlerden bazılarının kendilerini ortaya çıkaran tarihi devreden kurtulup bağımsızlıklarını kazandıklarını, bu sebeple bu alanlarda çalışacakların bu bilimlerin tarihçesine girmeksizin amaçlarına ulaşabileceklerini belirtir. Mesela fizik bilimi böyledir. Diğer bir kısım bilimler alanında çalışacaklar için ise bu bilimlere ait tarihin büyük önemi vardır. Sosyal bilimler bu özelliği çalışacaklar için sosyolojinin tarihçesi önemlidir (Güngör-Ergan, 1991:14).

Baykan Sezer’e göre sosyolojinin kendisi de bir sosyoloji olayıdır. Dolayısıyla sosyolojinin konularından birisini yine kendisi oluşturur. Sezer sosyolojinin diğer bilimlerden farklılığını ortaya koymaktadır. Gerçekten de sosyoloji biliminin ortaya çıkışı da, Fransız devrimi, endüstri devrimi ve aydınlanma süreci gibi başlı başına bir takım sosyal olayların ürünüdür. Bu bağlamda, bir cerrah için “Tıp Tarihi” çok önemli olmayabilir. Fakat bir sosyolog için “Sosyoloji Tarihi” çok önemli olmaktadır. Sezer, sosyolojinin bir bilim olmasına rağmen diğer bilimlerden çok önemli bir farkının bulunduğunu ileri sürmektedir (Sezer, 1985:14).

Sezer, sosyolojinin bugünkü durumunu iki ayrı görüntü içinde ele almaktadır. Birincisi alt dallara ayrılmış uzmanlık alanı. İkincisi ise, sosyolojinin kuramsal yönüdür. Sezer, sosyolojinin kuramsal boyutuyla ilgilenmektedir. Bu yön aynı zamanda uzmanlaşmış sosyolojiye kuramsal temel oluşturmaktadır. Sezer; kuramsal sosyolojinin konularından

bazılarını şöyle sıralamaktadır. Kapitalizmin gelişimi, sosyalizm, parlamenter düzen, sömürgelerin bağımsızlaşması ve milliyetçilik vb. (Sezer, 1985:155)

Baykan Sezer, Batı'daki değer ölçülerinin eleştirisini yapmakta ve eleştirel yaklaşımını şu şekilde açıklamaktadır:

“Kültür ve uygarlık ayrımı ve kavramların sosyolojide yalnızca Türkiye'nin sorunlarıyla yakın ilgisi nedeniyle böylesine bir yaygınlığa ulaşmamıştır. Batı uygarlığının Doğu ülkelerinde ulaşılması gerekli amaç sayılmaya başlaması ve Batılılaşma çabalarına girişilmesi sonucunda kültür ve uygarlık ayrımı bütün Batı-dışı ülkelerde yandaş toplayacaktır. Batı da bu ayrımı benimsemiştir. Batı kendi uygarlığını yeryüzüne yaymak istemektedir. Kendi kurduğu ve geliştirdiği düzeni yeryüzünde egemen kılmak amacındadır. Bu düzen, Batı'ya göre uygarlıktır. Bütün ulusların benimsemesi gerekli bir mutlaklıktır. Ancak bu düzenin ve uygarlığın getirdiği nimetleri ve üstünlüğü bütün uluslarla paylaşmaya yanaşmamaktadır.” (Sezer, 1985:128).

Yukarıdaki açıklamalarla beraber değerlendirildiği zaman Sezer, Türkiye'de yeni bir yaklaşımla Ziya Gökalp'in “Kültür ve Uygarlık” kuramını ele alarak yeni bir kuramsal sistem kurmak istemektedir.

Kültür ve uygarlık kavramları, toplumlar arası ilişkileri Batı'nın geliştirmiş olduğu tanımlar içinde sunan kavramların başında gelmektedir. Ziya Gökalp'da “Türkçülüğün Esasları” adlı çalışmasında, Kültür ve uygarlık kavramlarını sosyolojinin temeline yerleştirmektedir. Sezer'e göre (1985:126), “Batı kendisini uygarlığın temsilcisi saymaktadır.” Bu nedenle, Batı dünyaya egemen olma ve yayılış amacını, uygarlığın yayılışı olarak ifade etmektedir.

Baykan Sezer, uygarlık kavramının belli bir toplum malı olmaktan öteye evrensel bir niteliği olması gerektiğini düşünmektedir. Sezer'e göre (1985:126), “Bilimin olduğu gibi uygarlığın da ulusu yoktur.”

Baykan Sezer, uygarlığın Batı kaynaklı ele alınışını şöyle eleştirmektedir:

“Batı'nın getirdiği düzen uluslararasıdır ve uygarlığın ta kendisidir. Ama bu düzen içinde ulusların yerleri bir olmayacaktır, kültürel farklılıklar toplumları aynı

uygarlık içinde farklı kılacaktır. Batılı her zaman Doğuludan farklı olacaktır. Bir Afrikalı'nın Oxford'u bitirmesi onun zenci olmasını engellememektedir" (1985:129).

Baykan Sezer, "Türkiye'de Sosyoloji" başlığı altındaki çalışmasında, Batının Türk Sosyolojisi üzerindeki etkisini şu ifadelerle dile getirmiştir:

"Sosyolojimiz üzerinde, Batı etkisi, Batı'nın dünya egemenliği ile açıklanabilir. Batı kendi üstünlüğünü pekiştirme çabası içinde iken, kendisine bu üstünlüğü sağlayan ilişkilerin ve olayların açıklamasını da bulmak istemiştir. Ve kendi siyasi gücü ile birlikte olayları yorum biçimi de yaygınlaşmıştır." (Sezer, 1985:215)

"Sosyolojimiz, bugün artık kimlik seçiminin sihirli bir değnek gibi bütün sorunlarımızı çözümleyemeyeceğini görmek zorundadır. Sorunlarımızı kuramsal düzeyde hazır açıklamalarla çözümlemek yerine kendi özellikleri içinde ele almalıdır. Ancak böylece somut sorunlara somut çözümler getirebilecektir." (Sezer, 1985:217).

3.3. TÜRK SOSYOLOJİSİNİN TEMEL SORUNLARI

Sosyolojinin bilim olarak doğmasına neden olan sosyolojik olaylar, Batı'da XIX. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Sezer'e göre sosyoloji, "Tarih Bilincinin" sistemli hale dönüşmüş biçimidir. Dolayısıyla sosyoloji Batı düşüncesinin ve tarihinin bir ürünüdür. Doğu'da aynı düşünce mirasını bulmak çok zordur. Doğu tarihi gibi, Doğu düşüncesi ve Doğu "tarih bilinci" de Batı'dan çok farklıdır. Bu bağlamda Doğu sosyolojisini, Batı sosyolojisinin kuram ve kavramlarıyla oluşturmak yanlış bir tutum olmaktadır.

Baykan Sezer "Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları" adlı çalışmasında ise Türk sosyolojisinin sorunlarını tartışmaya açmaktadır. Osmanlıdan başlayarak günümüze kadar gelen sorunların çözümü için önerilen modelleri değerlendirmekte ve sorunlarımızın aşılabilmesi için önerilen çözüm yollarının tartışılması gerektiğini belirtmektedir. Bilindiği gibi çok yaygın olarak önerilen çözüm yöntemlerinden biri Türk toplumunun Batı'yı taklit etmesidir. Sezer, Osmanlı'nın son dönemindeki bu

sorunların aşılmasında ilk sosyologlarımızın Batı'ya yönelerek çözüm aradıklarını düşünmektedir. Bu dönemde Türkiye'de sosyolojinin Batılılaşmanın savunuculuğunu üstlendiği varsayımından hareket etmekte ve aynı problemin bugün de devam ettiğini belirtmektedir. “Sosyoloji, Türkiye’de Batı düşüncesinin ulaştığı yeni çözüm ve sonuçları bizlere tanıtmayı ve Batı’nın Batı düşüncesinin üstünlüğünü savunmayı üstlenmiştir” (Sezer, 1988:8). Böylece Sezer aslında sorunun bir yöntem meselesi olduğunun da altını çizmektedir.

Osmanlı’nın Batıcılılaşmasını, Türk sosyolojisinin en temel sorunu olarak görmektedir. “Batıcılışma Osmanlılar tarafından başlatılmıştır. Ve Osmanlı’nın sorunlarına çözüm getirmek amacındadır” (Sezer, 1988:141).

Baykan Sezer, Osmanlı’da Tanzimat’la birlikte kültür ikiliğinden bahseden yazarların başında Hilmi Ziya Ülken’in bulunduğunu ve bu konuda kendisiyle hem fikir olduğuna değinmektedir. Ayrıca Tanzimat’tan sonraki sadrazamların Batı devletlerinin taraftarı olarak karşımıza çıktıklarını belirtmektedir. Sezer’e göre; Mustafa Reşit Paşa İngiliz hayranıdır. Nedim Paşa, Nedimoff Paşa olarak anılacaktır, İngiliz Kamil Paşa Rus ya da İngiliz hayranıdır. Osmanlıdaki tüm bu çabaları, Osmanlı’nın geleneksel dünya siyasetinden vazgeçerek Batı tipi bir devlet kurma girişimi olarak değerlendiren Sezer, askeri alanda yapılan yenilikler sonucunda Batı’ya karşı değil, daha çok Osmanlı’nın kendine bağlı eyaletlerle, Batı’yla ittifak kurarak, savaştığını belirtmektedir (Sezer, 1988:147).

Burada dikkati çeken bir nokta da şudur: Sezer, Batılılaşma ya da Batılılaşmak kavramları yerine Batıcılılaşmak kavramını bilinçli olarak kullandığını, çünkü halkın değil, yeni siyasetin yürütücüsü olan devletin Batıcılaştırılmasının söz konusu olduğunu düşünmektedir. Osmanlı geleneksel dünya siyasetini, yeni koşullara uyduramadığı için Doğu’nun sömürülmesini engelleyememiştir; bu durumda da çözümü Batıcılılaşmakta bulmuştur.

Bu nedenlerden dolayı da sosyolojinin iyi tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Toplumsal yapının oluşmasında temel unsurun bir toplumun kendi tarihi olduğu anlayışından hareket eden Baykan Sezer, her toplumun tarihsel serüveninin farklılığını dile getirmektedir. Sezer, Sosyolojinin oluşumunda bu serüvenin önemli bir payı

olduğuna, her toplumun kendine özgü bir sosyoloji kurması gerektiğine inanmakta, ancak Batı'nın kendi tarihini, sosyoloji vasıtasıyla, tüm toplumlara örnek bir model olarak sürdürdüğünü, bu sebeple de toplumların sorunlarını aşmasındaki tek çıkar yolun Batı'yı taklitten geçtiği varsayımının öne sürüldüğünü belirtmektedir

Bu belirlemeleri yapan diğer sosyal bilimler içinde Osmanlı tarih geleneğinin Batılılaşma karşısında önemli bir yeri olduğunu düşünmektedir. Bilindiği gibi bu görüş genelde de kabul gören bir görüştür. Ancak Sezer Batı kaynaklı bir bilim olarak Türk sosyolojisinin mutlaka tartışmaya açılması gerektiği varsayımını yinelemektedir. Bu tartışmaların sonunda kendi sosyolojimizin oluşacağını düşünmektedir. Sosyoloji biliminin toplumsal sorunlara cevap vereceği konusunda hiçbir kaygısı bulunmadığını sık sık tekrarlamakta ve Türk toplumunun sorunlarına da cevap vereceğinden kuşku duymamaktadır.

Dolayısıyla, Türkiye'de sosyolojinin ilk ve ana sorunu, önce Batı sosyolojisiyle sınırlarını iyi belirleyebilmesi ve gerçeklerin aydınlanmasında takınılması gerekli tutumun ne olduğunun saptanabilmesidir.

Baykan Sezer, Türkiye'nin konumu gereği, tarih boyunca, çok önemli bir coğrafyada bulunduğunu bu sebeple de Türk toplumunun tanımlanmasının yalnızca kendi tarihi içindeki ilişkilerle söz konusu olamayacağını Batı ve Doğu toplumlarıyla ilişkilerinin de göz önünde tutulması gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda sosyolojimizin tarihten elde ettiği bulguların değerlendirilebilmesi için mutlaka genel kuramlara da ihtiyaç vardır. Bununla Batı sosyolojisindeki Doğu-Batı ilişkilerini açıklayan, Batı egemenliği kuramına benzer, genel kuramlar kastedilmektedir (Sezer, 1988:9).

3.4. SOSYOLOJİ-TARİH İLİŞKİSİ

Baykan Sezer, sosyoloji ile tarih arasındaki ilişkinin önemi üzerinde durmaktadır. Sosyolojinin tarih temelleri üzerine kurulması gerekliliğinden yola çıkan Sezer, toplumsal sorunları çözebilecek bir sosyolojinin ancak o sorunları yaşayan toplumun tarihine bağlı olarak kurulmuş olması gerekliliğinden hareket etmektedir.

Baykan Sezer'e göre, "tarih temeline dayanmayan bir sosyoloji mümkün değildir." Burada önemli olan nokta tarihin bilim olarak, sosyolojiyle ilişkisinden önce bilim kimliğine sahip olduğudur. Sosyolojinin tarihsel temel üzerine oturtulmasının gerekçelerini ise Sezer şöyle belirlemektedir. "Toplum olayları zaman içinde gelişen gerçekleşen olaylardır." (Sezer, 1991:1). Dolayısıyla sosyolojinin çabası tarih bilgilerinin günlük yaşamda kullanılabilir hale gelmesi olarak açıklanmalıdır.

Baykan Sezer (1991:6), "Bugün Türk sosyolojisinin yapması gereken Batı kalıplarıyla tarihimizi değerlendirmek yerine kendi deneylerimizden yararlanmamıza izin veren Doğu-Batı ilişkileri içinde sorunlarımızı ele alıp değerlendirmektedir" diyerek Türk sosyolojisinin değerlerinin, kavramlarının ve olgularının oluşturulmasında Türk toplum tarihinin önemini işaret etmektedir. Ayrıca Türk toplum tarihinde Doğu-Batı ilişkilerini belirlemesi bakımından önemli deneylerden biri olan Osmanlı İmparatorluğu üzerinde durmaktadır.

Baykan Sezer, "Sosyolojinin Ana Başlıkları" adlı çalışmasında sosyolojiyi tartışma konusu yapmaktadır. Tartışmayı, sosyoloji ile tarih ilişkisi içinde ele almaya çalışan Baykan Sezer, toplumsal sorunların doğru bir şekilde ele alınabilmesinin ve doğru değerlendirilmesinin kaçınılmaz koşulu olarak tarihin iyi bilinmesi gerekliliğine inanmakta ve bu gerekliliğe işaret etmektedir.

Baykan Sezer, toplumsal ilişkileri ve toplumlar arası ilişkilerde ortaya çıkan toplumsal çıkarları ve sosyal kavramları, mutlaklaştırma ve kutsallaştırma çabalarını bir yana bırakarak, toplum çıkarları olarak savunulan şeylerin, toplumun bazı kesimlerinin özel çıkarlarından başka bir şey olmadığını ifade etmektedir. Bu düşüncelerine paralel olarak Baykan Sezer, toplumun durağan bir varlık olmadığını, yaşayan bir organizma gibi çekişme ve çatışma içinde bulunduğunu, çekişme ve çatışmaya bağlı olarak sürekli bir şekilde değişmekte olduğunu belirterek; sosyolojinin, burjuva ya da küçük burjuva sosyolojisi ve devrimci sosyoloji gibi sınıflara ayrıldığını dile getirerek dikkatleri sosyolojinin göreceliği anlayışına çekmektedir (Sezer, 1985: 5).

Baykan Sezer, yukarıda değindiğimiz zorluklara rağmen, sosyoloji biliminin ileriye dönük beklentileri gerçekleştirmesi bazı soyut kavramlarla mümkün olmasa bile, Türk toplumunun tarih içerisinde oynadığı rolün ve bulunduğu yerin sosyoloji yapmamıza

fırsat vereceğini ifade etmektedir. Tarihin önemine işaret eden Baykan Sezer, “Toplumun tarihteki rolüne, yerine, edindiği çerçeveye uygunluk ya da ters düşmek toplumun çıkarını saptamamıza yarayan tek ölçüttür” (Sezer, 1985:6) ifadesiyle Türk toplumunun da çıkarlarının nasıl belirlenmesi gerektiğini dile getirmektedir.

Sezer, Batı’nın, ortak tarih birliğini ileri sürerek, kendi dışındaki toplumları da Batı tarihiyle açıklama çabasına gireceğini düşünmektedir (Sezer, 1985:45).

Sezer’in çalışmalarında en çok dikkatimizi çeken nokta, Sosyoloji-Tarih ilişkisi olmaktadır. Sık sık tarihin sosyoloji için önemini vurgulayan Baykan Sezer, Batı sosyolojisinde tarihin çok önemli bir yeri olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda tarihin iyi irdelenmesi gerekliliğini düşünen Sezer, tarih felsefesi ve tarih bilincinin önemi üzerinde duracaktır. Dolayısıyla Batı, sosyolojisini, kendi tarihinden yola çıkarak açıklama çabası içine girecektir.

Bilindiği gibi Batı’da sosyolojiden önce, tarih felsefesinin de aynı çaba içinde olduğu, ancak sosyoloji kadar başarılı olabilmemesinin söz konusu olamadığı görülmüştür. Tarih felsefesi, sosyolojinin amaçlarını bünyesinde taşımaktadır. Düşünce tarihine baktığımızda, Sezer’i doğrularcasına, felsefe kaynaklı tarih kuramlarından bahsedilmektedir. Auguste Comte’un, Üç Hal Kanunu ve Karl Marx’ın, Tarihi Maddecilik Kuramları ilk bakışta ön plana çıkan örneklerdir.

Batı’da sosyolojinin bilim olmasından önce bu konularla felsefenin ilgilendiği bilinmektedir. Sosyolojinin bilim kimliği kazanmasıyla felsefe bu alanla ilgilenmeyi sosyolojiye bırakmıştır. Ancak, Sezer’e göre, göz ardı edilmemesi gereken nokta, Batı’da sosyolojinin felsefe kaynaklı bir bilim olmasıdır. Buna karşılık Türk toplumunda sosyolojiden önce bu alanla ilgilenen tarih bilimidir. Dolayısıyla Sezer Türk sosyolojisinin tarih kaynaklı olması gerektiğini düşünmektedir. Sosyolojimiz Batı sosyolojisinden ayrı bir kimliğe sahip olmalıdır. Batı’nın Doğu’da felsefe bulunmadığı iddialarına karşılık, biz Doğu’da tarihin inkarının mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Böylece biz de sosyolojimizi felsefe yerine tarihle temellendirebiliriz. Tarihte Batı insanı birey, Doğu insanı ise örgütlü (toplum) olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerlendirmelerde bu durumun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Baykan Sezer'e göre, sosyoloji deney yerine kendisine bilgi kaynağı olarak tarihi almaktadır. Sezer, daha önceki açıklamalarından da anlaşıldığı gibi, Türk sosyolojisinin temelinde tarihin yer aldığı noktasından hareketle olayı değerlendirmektedir. Bununla beraber tarihle sosyoloji toplum olaylarını değerlendirirken çok yönlülük bakımından da benzerlikler göstermektedir. Bu yakınlıklarından dolayı çoğu zaman sosyolojinin tarih felsefesine benzetildiğini belirten Sezer, nasıl sosyoloji tarihten farklılık gösteriyorsa, aynı şekilde tarih felsefesinden de farklıdır.

Sosyoloji tarihten ders çıkartmak ve bu sayede bakış açısını zenginleştirmek arzusundadır. Tarih felsefesinde olduğu gibi, sosyolojinin, tarihe, kendi dışında bir değer yargısı eklemesi söz konusu değildir. Sezer, kendisinin aksine Durkheim'ın, "Bir toplum olayı bir başka toplum olayı ile açıklanır." (Sezer, 1993:82), sözünden hareketle tartışmanın boyutunu tekrar, sosyolojinin tarihten kopartılması noktasına taşımaktadır. Bu bağlamda toplum olaylarının neden-sonuç ilişkisi ve mekanik ilişkilerden uzak olduğunu belirtmektedir.

Baykan Sezer, "sosyoloji, tarihin bir eşi olmadığı gibi yalnızca tarih bilgilerini bize aktarmakla da yetinmemektedir. Günümüz olayları tarihin bir ürünü olması nedeniyle ve dolayısıyla gerçek anlamlarını tarihi boyutları içinde bulmaktadırlar. Ancak bu durumda yapılması gereken, hiçbir biçimde olayların gerçek anlamlarının ortaya çıkarılması çabası altında onları bilgi yığınına boğmak değildir." ifadeleriyle tarih-sosyoloji ilişkisini ifade etmektedir (Sezer, 1993:83).

4. BÖLÜM: BAYKAN SEZER'İN TÜRK TOPLUM YAPISI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

4.1. TOPLUMUN SINIRLARI

Kültür ve uygarlık kavramları, toplumlar arası ilişkileri Batı'nın geliştirmiş olduğu tanımlar içinde sunan kavramların başında bulunmaktadır. Ziya Gökalp de sosyolojinin temeline bu iki kavramı yerleştirmektedir (Gökalp, 1990:35). Sezer'e 1985:126) göre, "batı kendisini uygarlığın temsilcisi saymaktadır." Dolayısıyla, Batı dünyaya yayılış amacını, uygarlığın yayılışı olarak ifade etmektedir.

Baykan Sezer, uygarlık kavramını bilimin alan ve konusu içinde ele almaktadır. Bu nedenle belli bir toplumun malı olmaktan ziyade evrensel bir niteliği olması gerektiğini düşünmektedir. "Bilimin olduğu gibi uygarlığın da ulusu yoktur." yargısıyla bunu ortaya koymaktadır.

Sezer'in eleştirileri şu noktalarda toplanmaktadır; "Batı'nın getirdiği düzen uluslararasıdır ve uygarlığın ta kendisidir. Ama bu düzen içinde ulusların yerleri bir olmayacaktır, kültürel farklılıklar toplumları aynı uygarlık içinde farklı kılacaktır. Batılı her zaman Doğuludan farklı olacaktır. Bir Afrikalının Oxford'u bitirmesi onun zenci olmasını engellememektedir." (Sezer, 1985:129).

Baykan Sezer, toplum ve toplumlar arasındaki farklılaşmalara bağlı olarak her toplumun farklı çıkarlarının olduğunu, bu bağlamda çıkarlarımızın toplumsal kimliğimize bağlı olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Sosyolojide yöntem tartışmaları, genel bilimsel yöntem tartışmalarıyla sınırlı kalacak ve sosyoloji bir bilim olarak ilerledikçe yöntemi de birlikte gelişecektir. "Sosyolojinin çoğu kez kendisini yöntemle tanımlamış olması,

bağımsızlığını ancak kendisine özgü bir yöntemle kazanabileceği gerçeğine karşılıktır.” (Sezer, 1993:125).

“Toplumsal tabakalaşma” ya da “toplumsal sınıf” kavramı Batı’nın kendi içindeki bölünmeyi ifade etmek ve açıklayabilmek için kullandığı kavramlardır. Bu kavram zenginliğin Batı toplumlarında eşit bir biçimde paylaşılabilmesi sorununa bir açıklama getirmek amacıyla geliştirilmiştir. Zaten kavramın temelinde eşitlik ve hiyerarşi faktörleri bulunmaktadır.

Baykan Sezer, Batı’da tabakalaşmayı açıklamak için geliştirilmiş olan iki kuramdan söz eder: Fonksiyonalist kuram ve çatışma kuramı. Sezer’e göre, Batı karşılaştığı sorunları açıklamak için bazı kavramlar ortaya koyacak daha sonra bu kavramları, toplumun kendi yapısının işleyiş sorunları olduğunu ileri sürerek bir genellemeye gidecek ve elde ettiği yargıları Doğu toplumlarının sorunları için de elinde hazır açıklamalar bulundurmuş olacaktır. Doğu toplumlarının özelliklerini araştırmaya gerek kalmadan sorunların ve çözümlerin Batı’dan öğrenilmesi yeterli olmaktadır. Bu çabalar Batı’nın egemenliğini pekiştirme çabasıdır (Sezer, 1985:136).

Toplumsal hareketlilik, daha önceki kavramların Batı’yı açıklamakta yetersiz kalması, Batı’yı statik bir duruma mahkum etmesi ve günlük yaşamda karşılaşılan olayların, Batı sosyolojisinin mevcut varsayımlarıyla örtüşmemesi nedenleriyle Batı’yı düzene karşı değil, aksine düzeni doğrulamayı amaçlamış yeni toplumsal değişme kuramları geliştirmeye itecektir. Sezer’e göre toplumsal hareketlilik kavramı bütün ihtiyaçlara karşılık verebilecektir. Batı kendi içindeki tabakalaşmayı işbölümü şeklinde biçimlendirmiştir. Tabakalaşmanın doğurduğu sorunlar kişisel sorunlara dönüştürülmüş, toplumsal hareketlilik sayesinde bireylerin bu sorunu aşabilecekleri ileri sürülmüştür. Böylece Batı sorunlara yine kendi düzeni içinde çözüm bulmaya çalışacaktır. Sezer’e göre çağdaşlaşmanın kriterleri Batı’nın belirlediği kriterler olacaktır. Bu kriterler laiklik, devlet ve toplum kuruluşlarının etkinliği, şehirleşme ve endüstrileşme önceliği, toplum değişimlerini denetleme ve yönlendirme etkinlikleri gibi (Sezer, 1985:147). Bugün ülkemizde de bu kavramların çok sık tartışıldığı unutulmamalıdır.

Sezer’e göre batılılaşma ve çağdaşlaşma gibi kültür değişimleriyle, Batı-dışı ülkelere Batı egemenliği ve Batı etkisi farklı yöntemlerle benimsetilmek istenecektir. Ancak

çoğu zaman bu amaç farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bu farklı kuramlardan biri de “kültür değişimleri” kavramıdır. Kültür değişimleri en basit tanımına göre; “iki farklı toplumun karşılaşması ve ilişkileri sonucu kültür yaşamlarında görülen değişikliklerdir.” (Sezer, 1985:148).

Sezer, günümüzde kültür değişimlerinin, toplumların çeşitli alanlarda kurmuş oldukları ilişkilerin bir ürünü olarak değil, yabancı kültürlerin sözcülüğünü yüklenmiş olan kişilerin etkisi ile ortaya çıktığını düşünmektedir.

Bu tutumun geçerli olabilmesi için en azından bazı toplum olaylarının içinde geçtiği toplumdan bağımsız ve bütün toplumlar için geçerli mutlak olgular olduğunun ispatlanması gerekmektedir. Bu sebeple, yukarıdaki bakış açısını temellendirmek amacıyla kişi ve toplum arasındaki ilişkiden hareket edildiğini belirtmektedir. Bu yaklaşımdan hareket eden kuramların, toplumsal organizma kuramı ve toplumsal sözleşme kuramı gibi iki öbekte toplanacağını belirten Sezer, kişi-toplum ilişkilerinin yalnızca karşılıklı bir çatışmaya indirgenemeyecek kadar karmaşık olduğunu, yani böyle bir çatışma içinde kişinin toplumdaki yerinin ve etkisinin açıklanamayacağını düşünmektedir (Sezer, 1988:24).

Tüm bu açıklamalardan sonra toplum konusunda sosyolojide bir tanımın yapılmasının güçlükleri şöyle sıralanabilir. Birincisi, bilgilerimizin ve sosyolojinin kavramlaştırma düzeyinin toplumlara belli ve kesin bir sınır çizememesidir. İkinci olarak ise, genel toplum tanımlarının her zaman özel toplumların yapısıyla örtüşmemesidir. Toplum tanımları içinde Gordon Childe’in önerisinden yola çıkıldığında yukarıda belirttiğimiz güçlüklerle karşılaşilmektedir. Ancak Sezer, bu durumun Gordon Childe’in tanımına özgü özel bir durum olmadığını, aynı sorunun diğer tanımlar için de geçerli olduğunu ve toplumu tarihi ilişki ve çelişkilerin dışında ve üstünde soyut ve mutlak bir varlık olarak ele almakta ısrar etmekten kaynaklandığını ifade eder. Sorun, bilimin problemi çözmemesinden değil, soyut ve genelleyici tanımlardan yola çıkarak toplumların özelliklerinin açıklanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak Sezer sorunun çözümü için, ele alınan toplumun sınır ve özelliklerini tanımamızda bize yardımcı olacak ip uçlarının bulunduğunu ve üretimin önemli bir kriter olduğunu belirtmektedir. Fakat, üretim ilişkileri kavramının içinde taşıdığı anlamın dışında da kullanıldığının unutulmaması gerektiğine dikkat çekmektedir (Sezer, 1988:26).

Baykan Sezer, kapalı toplum tanımlarına da dikkat çekerek, bu anlayışın, belki, tarih-dışı toplumlar için geçerli olabileceğini, ancak tüm Doğu toplumlarının bu modelle açıklanmasının anlamsız olduğunu belirtmektedir. Sezer, olaylara bu şekilde bakan Batılı yazarların, ele aldıkları toplumların özel durumlarını göz ardı ettiklerini düşünmektedir ve konuya açıklık getirmek için şu soruyu sormaktadır. “Batı toplumları Doğu ile olan ilişkilerinde açık bir ekonomiyi gerçekleştirebiliyorsa o zaman Doğu toplumları nasıl kapalı olmakla suçlanabilir? Üretim ilişkilerinin daha önceden bilinen tanımlanmış bir toplumun gelişmesinde hangi düzeyde bulunduğu konusunda bilgi verdiği görülecektir.” (Sezer, 1988:27) ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, Sezer, kapalı toplum tanımlamasında üretim ilişkilerinin önemi üzerinde durmaktadır.

Baykan Sezer, bilimin sınırlayıcı özelliğinin sosyoloji içinde geçerli olduğunu dolayısıyla bir toplumu anlayabilmek için o toplumun sınırlarının iyi çizilmesi gerektiği ifade etmektedir. Toynbee, Le Play ve daha bir çok sosyal bilimcinin, toplumu tanımlamak için onu oluşturan en ufak birimlerden hareket ettiklerini vurgulayan Sezer, Arnold Toynbee’nin “toplum insanlar arasındaki toplam ilişkiler ağıdır.” tanımını da değerlendirerek, bu yaklaşımların aksini düşünmektedir. Ona göre, toplum, bireyden bağımsız varolan bir bütündür. Dolayısıyla toplumun anlaşılabilmesi için en geniş birliklerden yola çıkmak gerekmektedir (Sezer, 1988:29).

Baykan Sezer’e göre, tarihte karşımıza çıkan en geniş toplumsal birlikler uygarlıklardır. Fakat Sezer uygarlık kavramını Ziya Gökalp’ten çok farklı değerlendirmektedir. En geniş biçimiyle uygarlık kavramından Doğu ve Batı uygarlıklarını anlamaktadır. “Uygarlık, toplum için belli bir kişilik ve tarih içinde bir yeri dile getirmektedir. Her hangi bir toplumun belli bir uygarlığa bağlı olduğunu bilmemiz o toplumun kimliği ve tarih içindeki yeri konusunda bir görüş edinebilmemize izin vermektedir.” (Sezer, 1988:38).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi Sezer, toplum tanımını bu genel açıklamalar üzerine inşa etmektedir. Bu bağlamda Sezer’e göre bir toplumu tanımlayan ve ona kimliğini kazandıran en önemli olay tarih sahnesindeki rolüdür. Bu durumda bir toplumun tanımında o toplumun dünya siyasetindeki yönü ön plana çıkmaktadır.

Baykan Sezer, toplum tanımlarında ortaya çıkan güçlüğün, yapılan tanımlarda toplumlar arası siyasi ilişkilerin göz ardı edilmesinden kaynaklandığına vurgu yaparak; bu güçlüklerin mevcut toplumları ideal tanımlarla açıklama çabasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Buna karşılık Sezer, bir toplumu, tarih içindeki ilişkileri ile açıklamanın daha doğru olacağını düşünmektedir.

Baykan Sezer'in bir diğer eleştiri noktası ise, bir toplumu açıklamak için kullanılan kavram ya da modelin o toplumun gerçekliğinin yerini almasıdır. Sezer'e göre, toplumsal gelişme yasaları saptanabildiği takdirde, toplum modeli kurmak mümkün hale gelmektedir. Sezer, toplumsal gelişme konusunda iki görüşün var olduğunu belirtmektedir. Birinci görüş, toplumlardaki ilerleme ve gelişme düşüncesine karşı çıkmaktadır. Bu görüşün dışında Auguste Comte'un düşünce evrimi ile Karl Marx'ın da savunucuları arasında bulunduğu ekonomik gelişme kuramından söz edilmektedir (Sezer, 1988:36).

4.2. TEMEL ETKEN VE TARİHSEL GELİŞME ÇİZGİSİ

Toplumsal olaylarda temel etken konusunun da önemli bir yer tuttuğunu öne süren yazar, bu sayede araştırmacının çalışması sırasında öncelikli olayı tanımasında kolaylık sağladığını düşünmektedir. “Temel etken, dönemlemelerin saptanmasına yardımcı olduğu gibi dönemleme de toplumsal gelişmenin en azından tarihte nasıl gerçekleştiğini biz göstermektedir. Temel etken bir dönemden öbür döneme geçişte en etkili rol oynayan olaylardır.” Temel etken kavramı da belli bir kuram etrafında bir anlam ifade etmektedir. Bu kuramlardan biri de Toplumsal gelişme çizgisidir. Sosyolojinin tarihten bekleyebileceği en önemli destek çizgisinin saptanabilmesi konusundadır (Sezer, 1993:96).

Bugüne kadar geliştirilen tarihi gelişme çizgisi kuramlarında ortak bir oy birliği vardır. Her dönemlendirme aşağı yukarı Auguste Comte'un Üç Hal Kanunu'ndan çok farklı değildir. “Sosyoloji, toplumların tarihi gelişme çizgisi kuramı ile sorunlarını çözmüş görünmektedir. Sosyolojinin sorunların üstesinden kuramsal bir çaba ve tarihle kuracağı iş birliği ile geleceği doğrudur. Tarihi gelişme çizgisi bu iki zorunluluğa da karşılık

vermektedir. Bu nedenle söz konusu kuram sosyolojide çoğu güçlük önünde bize büyük kolaylıklar sağlamakta ve en değerli çalışma aracı olmaktadır.” (Sezer, 1993:96).

“Bizim Türkiye’de sosyoloji olarak Türkiye ve Türkiye sorunlarına bakış açımız nasıl olmalıdır?” sorusuyla Sezer konuyu özetlemektedir. Sorunların teşhisinde açıklayıcı modellerden bahsedildiğini belirten Sezer, “açıklayıcı model, toplumların genel eğilim ve yasalarını belirleyen, genel ilişkileri saptayarak konuyla ilgili bilgilerimizi değerlendirmemize, sınıflandırmamıza yardımcı olan ve konu üzerinde genel bir görüş sahibi olmamıza izin veren bir araştırma ve çalışma aracıdır.” (Sezer, 1988:105-106) şeklinde tanımlamaktadır. Bu eğilimin günümüzdeki görüntüsü Batı gelişme çizgisinin bütün dünya tarihine yaygınlaştırılmak istenmesidir

“Batı tarihi başlangıcından bu yana bir toplumsal çelişkiler tarihidir. Ve ancak kendi kendisini inkarla çelişkilerden kurtulabilir. Batı, Batı olduğu sürece çelişkilerden arınamayacaktır. Bu durumda Batı elbet çelişkilere dayalı belli bir tarih görüşüne sahip olacaktır.” (Sezer, 1988:112).

Bu kuram çerçevesinde olay değerlendirildiğinde, toplum gelişmelerinde sınıf çatışmaları noktasından hareket edilecek bu da toplumlardaki belirleyici unsurun üretim ilişkileri olduğu sonucunu doğuracaktır. Diğer kurumlara da bu unsur şekil verecektir. Ancak Sezer bu yaklaşımın Batı toplumlarını açıklayabildiğini fakat diğer toplumları açıklaması bakımından tartışmalı olduğunu belirtmektedir

Batı’da başlıca Auguste Comte, Durkheim ve Marx’ın tarih çizgisini açıklayan modellerden bahsedildiğini söyleyen ve bunların içinde sınıf çatışması kuramının sosyolojik olarak değerlendirildiğinde daha geçerli olduğunu, çünkü sınıf çatışması kuramının tüm Batı tarihini açıkladığı kanaatini taşımaktadır. Yine bu kuramın Batı eleştirisini içinde taşımasına rağmen Batı’nın dünya içindeki yerini hiçbir zaman tartışmaya açmadığını hatırlatmaktadır.

Baykan Sezer, toplumsal gelişme yasalarının işlerliği ve insanlık tarihi incelendiğinde, bu serüvenin belli yasalara dayandığını bu yasaların dünya tarihini ifade edeceğini söylemektedir. Sezer’e göre, toplumlar üzerinde bilgi edinebilmemiz için bu yasalardan

faydalanılabılır. Ancak her toplumun ve ulusun bağımsız bir tarihi olduğu da unutulmamalıdır.

Baykan Sezer, tarihsel gelişmeyi şöyle ifade etmektedir:

“İlerleme, gelişme vb. günümüz efsaneleridir. Toplumların mutlaka ileri doğru geliştikleri kanıtlanmış değildir. Çeşitli ulusların tarihinde inişler çıkışlar bulunmaktadır. Hatta tarih sahnesinden silinmiş olan uygarlıklar vardır. Bu durumda bu uygarlıklar için ilerleme ya da gelişmeden nasıl söz edilebileceği sorulmaktadır. Yanıt olarak bu kavramların günümüzde toplumlara bizler tarafından yakıştırılan değer yargıları olduğu ileri sürülmektedir. Birazda dinin etkisiyle bu yakıştırmalar yapılmaktadır. Mutlak mükemmellik varmış ve bütün varlıkların, bu arada toplumların bu mükemmele yönelmeleri zorunlu imiş gibi bir önyargıdan yola çıkıldığı söylenmektedir.” (Sezer, 1988:117).

Baykan Sezer, Türk tarihini Orta Asya Türk Tarihi ve Anadolu Türk Tarihi olarak iki ana bölüme ayırmaktadır. Orta Asya Türk Tarihi ve Anadolu Türk Tarihi dönemleri arasındaki ilişkinin devamlı gündeme geldiğini belirten Sezer, ancak Cumhuriyet’in ilanından sonra çok daha fazla önem kazandığını belirtmektedir. Bu konuyla ilgili farklı tezler ileri sürülmektedir. Türkler Anadolu’ya yerleştikten sonra yerli halkla bütünleşmişlerdir. Ya da bu bağlamda Anadolu’daki Yunan uygarlığı ile Türklük arasında bir ilişki kurulmak istenmiştir. Her iki tezde de Doğu ve Osmanlı ile olan bağlar kopararak, tarihi gelişme çizgisinde, Batı gelişme çizgisine yerleştirilmemiz söz konusudur. Bu tezlerin ortak yönü, bütün uygarlıkların kaynağı olarak Roma ya da Batı’nın kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Baykan Sezer, bir diğer kuramın ise Ziya Gökalp tarafında ortaya atıldığını ve Gökalp’in de Osmanlı ile bağları kopararak direk Orta Asya Türk Tarihi ile konuyu bağdaştırmaya çalıştığını belirtmektedir. Sezer’e göre Cumhuriyet, bu tarih tezi temeli üzerine oturtulmuştur. “Ziya Gökalp’in Orta Asya Türk tarihine eğilişi pek farklı değildir. Durkheim sosyolojisinin Avustralya yerlileri karşısındaki tutumunu Orta Asya Türkleri önünde uygulayacaktır. Türk tarihini Batı’nın geliştirdiği kuramları resimlendirmek amacıyla kullanmıştır.” tüm bu kuramlar Osmanlı’nın inkarı üzerine kurulmuştur. Bilindiği gibi, Osmanlı, bir İslam uygarlığıdır. Siyaseti ümmet anlayışı üzerine kurulmuştur. Bu siyasetin parçalanabilmesi için laikleşme siyasetinin Batı

kaynaklı olarak ortaya itildiğini ifade etmektedir.. Sezer'e göre, Cumhuriyetle beraber hem millet hem laik olunarak Osmanlı'nın dünya siyasetindeki rolünden vazgeçilmiş olunacaktır. Sezer, "Osmanlı, Bizans'ın müslümanlaşmış halidir." diyen Gibbons'un Türk tarihi tezinin de zaman zaman gündeme geldiğini belirtmektedir. Özellikle Fuad Köprülü ve Mehmet Ali Şevki Beyin bu teze tepki gösterdikleri bilinmektedir (Sezer, 1988:123).

Türk tarihi ile ilgili yukarıdaki değerlendirmelerin yapıldığını ifade eden Sezer, bu konuya Anadolu'nun Türkleşmesi olayının cevap olacağını düşünmektedir. Anadolu'nun Türkleşmesi ise, Türkler bugüne kadarki katıldıkları uygarlıklar içinde Çin, Hindistan, İran (Şah İsmail döneminde devlet dili Türkçe olmasına rağmen acemleşmişlerdir.), Memluklar (Yönetici sınıf olarak toplumdan kendilerini soyutlamışlar ve tarihte kalıcı olamamışlar) vb. kimliklerini yitirmişlerdir. Daha önce de yinelediğimiz gibi, Türklerin ilk defa katıldıkları bir uygarlıkta kimliklerini korudukları coğrafya Anadolu'dur. Bu sebeple Sezer, bu konuya ilgi göstermektedir. Ve bu olayın mutlaka açıklanması gerektiğini düşünmektedir (Sezer, 1988:128).

"Anadolu'nun Türkler tarafından fethiyle ancak İslam'ın Doğu birliğini sağlaması işi son bulmuştur. Üstelik Türklerin bu başarısı Yakın-Doğu'nun geleneksel yönetici güçlerinin bilinçli bir siyaseti sonucu değildir. Cihad İdeolojisi altında Türklerin Bizans üzerine sürülmüş olmaları Yakın-Doğu'yu tehdit eden Türklerin Doğu zenginlik merkezlerinden uzaklaştırılmak istenmelerinin sonucudur. Ve istenmeyen bu Türk nüfusun Bizans önünde eriyip kaybolacağı umulmaktaydı." (Sezer, 1988:128).

Baykan Sezer, Türk toplum tarihi ile Batı tarihi arasındaki farklılıkları örneklendirmektedir. Toplamların tarihsel farklılığı üzerinde özellikle durmakta ve toplumsal farklılaşmada belirgin unsurun üretim ilişkileri olduğunu belirtmektedir. Toplumsal farklılaşmaları üretim ilişkileriyle açıklayan yazar Türk toplum tarihinin Batı tarihinden farklı bir çizgiye sahip olduğunu ifade etmektedir.

Toplamlar arası farklılıklar toplamların farklı gelişme çizgileri izlemelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak şu da unutulmamalıdır. Toplamların ayrı bir tarih izlediğini söylemek, toplamların ayrı yasalar ve ayrı bir kadere sahip oldukları anlamındadır. Olay

böyle değerlendirildiğinde her toplum kendi sorunları hakkında söz sahibi olmaktadır. Diğer türlü sorunlar hakkında yalnızca Batı söz hakkına sahip olmaktadır. Bu durumda da sosyolojinin bilimselliği tartışmalı olacaktır. Çünkü böyle bir ayrıcalığın yalnızca bir topluma ait olması bilimsellikten uzaktır. Batı'nın bu tip yaklaşımlarının çeşitli şekillerde karşımıza çıktığı görülmektedir. Örneğin tarih birliğinden söz edilerek bizim kendi sorunlarımız hakkında söz sahibi olmamız engellenmiş olmaktadır.

Sınıflı toplum olmak bir ayrıcalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Batı tarihin yaratıcısı olmaktadır. Çünkü Batı toplumları sınıflı bir toplumdur. Doğu'da kast benzeri örgütlenmeler vardır. Ancak bunlar Batılı anlamda sınıfı ifade etmemektedir. Dolayısıyla Doğu Batılı anlamda sınıflı toplum olmadığı için durağan tarihsiz bir toplumdur.

4.3. TÜRK TOPLUM YAPISI

Baykan Sezer'e göre, Türkiye'de sosyolojiyi kısıtlayan en önemli sorun Türk toplumunun sorunlarının ve bunlar için geçerli çözümlerin tespit edilmemesidir. Bu problemin çözümü için de “genel olarak toplumları özel olarak da Türk toplumunu nasıl tanımlamalıyız?” sorusuna cevap aranması gerekmektedir (Sezer, 1988:17).

Baykan Sezer bu sorudan hareketle, toplumu tanımlamak için ileri sürülmüş olan görüşleri değerlendirmektedir. Bu görüşlerden Gordon Childe'in “toplum, ihtiyaçlar yaratmak için kurulmuş bir iş birliği örgütüdür” şeklindeki toplum tanımını ele almaktadır. Childe'in yaptığı toplum tanımlarının, bütün toplum türlerini ve bütün toplum aşamalarını kapsadığını belirtmektedir. “Elimizde tek bir toplum tanımı bulunurken birden çok toplum birimiyle karşılaşmaktayız. Bu durum da çeşitli toplum birimlerinin sınırının çizilmesi sorununu yaratmaktadır” diyen Childe'in, genel toplum tanımlarının her özel olayı açıklayabileceği görüşünü eleştirmektedir. Sezer konuya, “Toplum olayından çıkarak toplumun bütünü üzerinde yargıda bulunmak yerine, toplum üzerine genel bilgilerimizle, toplum olaylarını yorumlamamız daha sağlıklı olacaktır” şeklinde bakılabileceğini düşünmektedir (Sezer, 1988:18-20).

Sosyolojinin Batı sorunlarına çözüm bulmak amacıyla ortaya çıkan bir bilim olduğunu belirten Sezer, bu durumun Batı sosyolojisine önemli bir avantaj sağladığını belirtmektedir. Çünkü Batı sosyolojisi kendi toplumunun sorunlarının bilincine vararak oluşmuştur. Dolayısıyla, Batı sosyolojisinin toplum tanımları ve sınıflandırmaları Batı toplumunu açıklayabilmektedir. Örneğin, endüstri toplumu kavramı bu anlamda Batı'yı tanımlayabilmektedir. Sosyolojinin bu yönüne dikkat çeken Sezer, bizde ki durumu ise şöyle değerlendirmektedir:

“Biz bu konuda Batı kadar şanslı değiliz. Sosyoloji bize Batı'dan aktarılmış olduğu için kendimizi ancak Batı'ya göre tanımlayabiliyoruz. Kendimize henüz endüstri devrimini gerçekleştirmemiş toplum diyoruz. Bu da kendimizi olumlu değil olumsuz yönden ve kendimizde bulunan değil bulunmayan özelliklere göre tanımladığımız anlamına gelir.” (Sezer, 1988:21).

Bilindiği üzere toplumların bugün bulundukları düzey itibariyle, birbirlerinden farklılıkları nedeniyle, Batı gelişme çizgisine ulaşabilmeleri için bazı açıklamalar öne sürülmüştür. Türkiye için ön görülecek ilk açıklamalardan biri, Batı karşısında azgelişmişlik iddiasıdır.

H. Ziya Ülken'e (1994:23) göre, Türklerin, Batı ile ilk temasları Akdeniz havzasına yerleşmeleri ile başlamaktadır. Bu olay, bir step kavminin denize çıkması, çobanlıktan şehir hayatına, gemiciliğe ve ticarete geçmesi şeklinde çok geniş ve uzun süreli bir değişmeyi doğurmuştur.

Batı ile farklılığımızı ifade etmek için, ilk olarak Türkiye'nin bir tarım toplumu olduğu ve gelişmemizi tarım alanında yaparak sağlamamız gerektiği iddia edilmiştir. Özellikle Cumhuriyet'ten sonra değişen koşullar nedeniyle yeni açıklamalarla karşılaşmıştır. Ancak bu bakış açısının temelinde, “Günümüzde insanlığın en zengin değerleri Batı'da bulunmaktadır” ön yargısı yatmaktadır. Dolayısıyla toplumların tanımlanmasında önemli bir unsur olarak kabul edilen “toplumlar arası ilişkilerin” eskisine göre önemini yitirdiğini ifade eden Sezer'e göre, günümüzde asıl konu Batı içinde yer edinebilme sorunu olduğudur (Sezer, 1988:39).

Baykan Sezer'e göre, “Uygarlık deyince gözden kaçabilir. Ama sıfat biçimiyle düşündüğümüz zaman sözcüğün sanıldığından masum olmadığını görebiliriz. Uygarın

karşıtı barbar ya da vahşidir. Ve Batı, yayılcılığını dünyaya uygarlık taşımak olarak tanımlamıştır. Vahşi, ya da barbar Doğuluları uygarlaştırmak iddiasındadır. Batı gelip bizi adam edecektir.” Sezer, bu çabanın masum ve iyi niyetli bir çaba olmadığını düşünmektedir. Dolayısıyla, uygarlık ya da çağdaşlık denildiğinde bugün artık Batı’nın akla geldiğini, Batı uygarlığının tüm dünyanın ortak malı gibi sunulduğunu, bu durumda da ülkemizin de Batı uygarlığına girmekten başka bir alternatifi bulunmadığı telkinleriyle karşı karşıya olduğumuzun sık sık ifade bulduğunu söylemektedir (Sezer, 1988:40).

Bugün ülkemizde de uygarlaşmaktan ya da çağdaşlaşmaktan kast edilen şeyden Batı’nın iyi niyeti anlaşılmaktadır. Ancak uygarlığın tek taraflı olarak yalnızca Batı’nın ulaştığı bir düzey olarak anlaşılmamasının yanlışlığına işaret eden Sezer’e göre, Ziya Gökalp de bu hataya düşmüştür. Sezer, Doğu ve Batı uygarlıkları arasında bir ayrım yapmaktan çok yalnızca günümüzdeki uygarlığı tanımlama amacında olmuştur.

Baykan Sezer’e göre, Osmanlıdan başlayarak Cumhuriyetin ilanı ile devam eden süreçte Türkiye’nin Batı’nın kaderini paylaşmakla sorunlarını aşacağı inancı yaygınlaşmıştır. Bu amaçla yapılması gereken Batı’nın taklit edilmesi olmuştur. Türkiye’nin Batı’dan farklılığı geri kalmışlık ya da az gelişmişlik kavramıyla tanımlanmıştır. Batı, Batı-dışı toplumları bilimsel bir açıklama kaygısından dolayı bu kavramı kullanarak açıklamaktadır. Ancak Sezer, Batı’nın bu yaklaşımının tartışmalı olduğunu düşünmektedir (Sezer, 1988:43).

Baykan Sezer, “Osmanlı toplum yapısının sadece klasik dönemi bakımından değil, sonraki dönemleri açısından da Batı toplumlarından farklılığının altını çizmiş, aynı anlama gelmek üzere sorunları Doğu-Batı ikilemi çerçevesinde ele almıştır” (Kayalı, 2002:160). Buradan hareketle Sezer’in, toplumsal yapı tartışmalarını Osmanlı’ya dönük akademik bir ilgi, akademik bir merak konusunun ötesine çıkardığını görmekteyiz. Baykan Sezer’in “hemen her yazdığında Doğu-Batı farklılaşması temelinde sorunlar çözümlenmekte, Doğu toplumlarının batı toplumlarından farklılığı anlayışı ilk yayını olan doktora tezinde belirtilmekte ve sonraki yayınlarında da sürmektedir” (Kayalı, 2002:161).

Tarihsel gelişmeler çerçevesinde sosyolojide de birçok kavram türetilmiştir. Gelişme, geri kalmışlık, az gelişmişlik, gelişmekte olan, yarı gelişmiş, kalkınmakta olan, modern, geleneksel bunlardan bazılarıdır. II. Dünya savaşından sonra “azgelişmişlik” olgusu dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır (Özgen, 1987:185).

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Batı değerlerini evrenselleştirmek amacıyla modernleşme kuramı oluşmaya başlamıştır. Batı toplumları ve değerleri bulundukları konum gereği “modern” ve doğu toplumları ise “geleneksel “ olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Modernleşme ile ekonomik gelişme aynı terimler olarak kullanılmakta ve bu terimlerle ekonomik, teknik ve ekolojik değişimler, yani eski sosyo-kültürel yapının parçalanıp yeniden yapılanması anlatılmaktadır.

Baykan Sezer’in azgelişmişliğe dair görüşleri şöyledir:

“Az-gelişmişlik” kavramı, bir toplumun başka bir toplumla yapılacak karşılaştırmasında ancak anlam kazanabilecek bir değer yargısıdır. Bir toplum ancak kendisinden daha çok gelişmiş bir topluma oranla azgelişmiş sayılabilir. Başka deyişle azgelişmiş yargısı bize herhangi bir toplumla ilgili fazla bir şey öğretmeyecektir. Ayrıca azgelişmişliğin bir anlam kazanabilmesi için bir başka koşul daha gerekmektedir. Bütün toplumların aynı ideal toplum tipini yaratma çabası içinde olmaları gerekmektedir. Ancak söz konusu durumda aynı ideale yönelmiş, ancak bu çabada geri kalmış ülkelerden söz edilebilir.” (Sezer, 1988:44).

Edward Said’e (1998:12) göre:

“Doğu sadece Batı’nın yakın komşusu değildir, aynı zamanda Avrupa’nın en geniş ve en eski sömürgelerini kurduğu bir bölge ve uygarlığının ve dillerinin temelidir. Bu alan yine aynı zamanda Avrupanın kültürel rakibi; ilhamını yine Avrupa’dan alan büyük bir karşıtıdır. Doğu; fikirleri, hayalleri, kişiliği ve deneyleri ile kontrastlar yaratarak Batı’nın tarifini kolaylaştırmaktadır.”

Doğu düşüncesi ile Batı düşüncesinin oluşumundaki koşulların farklı olduğu bilinmektedir. Sezer, özellikle Batı üretim ilişkileri ile Doğu üretim ilişkileri farklılığının, düşünce farklılığının da en önemli etkeni olduğunu düşünmektedir. “Doğu’da devlet ile toplum ve üretim arasında bir kopukluk bulunmaktadır. Batı’dakinden farklı bir durumda bulunmaktayız. Doğu toplumu bir sınıf toplumu

olmaktan uzaktır ve Batı kalıplarına uymamaktadır. Batı kalıplarına göre üretimin toplum sınıflarını, bu sınıfların karşılıklı ilişkilerinin toplum ve sınıf çatışmalarının Devleti belirlemesi gerekirken, Doğu’da aksine aralarında bir kopukluk söz konusudur” diyerek yargısını dile getirmektedir (Sezer, 1989:12).

Baykan Sezer, Doğu toplumlarında devletin ve devlet yöneticisinin kutsallığının temelinde, üretim ilişkilerinin bulunduğunu belirtmektedir. Buna bağlı devlet-halk kopukluğunun ortaya çıkması kaçınılmazdır. Batı’da toplumsal sınıfların, Doğu’da ise devletin toplum birliğinin belirleyici unsur olduğunu öne sürerek, Doğu ve Batı toplumlarının siyasal ve ekonomik örgütlenmeye bağlı olarak farklı toplumsal yapıya ve buna bağlı olarak da farklı düşünsel süreçte sahip olduklarını belirtmektedir.

4.4. TÜRK TOPLUM YAPISINI ANLAMA VE AÇIKLAMA ÇABASI

Baykan Sezer, Türk toplum yapısını anlamaya ve açıklamaya çalışırken; günümüz Türk toplum yapısını tanımlamak ve toplumsal sorunların anlaşılmasını kolaylaştırmak için belli başlı konular üzerinde durmaktadır. Sezer, özellikle köy sorunu ve bu soruna bağlı olarak Osmanlıdan günümüze kadar devam eden dönemde toprak sorununu ele alarak, ülkemizdeki kalkınma problemini ve önerilen yöntemleri değerlendirmektedir.

Türkiye’de bu sorunların anlaşılmasında ve aşılmasında sosyolojiye büyük görevler düştüğünü belirten Baykan Sezer, ancak kullanılacak olan yöntemin çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu amaçla dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, soyut kavramlardan yola çıkarak Türkiye gerçeğini değerlendirmek yerine, Türk gerçeğinden yola çıkarak yeni kavramlar geliştirilmesidir.

Bugün toplumları değerlendirirken kullanılan en yaygın kriter bir toplumun endüstri devrimini gerçekleştirip gerçekleştirmediğidir. Batı toplumlarının hepsinin aynı zamanda endüstrileşemediğine dikkat çeken Sezer, Almanya, Rusya ve ABD’nin endüstrileşmede gösterdikleri gecikmenin, Doğu’ya yapıldığı gibi, az gelişmişlik olarak değerlendirilmemesine anlam verememektedir. Aynı şekilde Doğu toplumlarının eski

yapılarının gelişmeyi engelleyici bir durum olarak kabul edildiğini, buna karşılık Batı toplumlarının gelişmesinin en büyük destekleyicisi olarak eski koşulların kabulünün bir çelişki olduğunu belirtmektedir (Sezer, 1988:65-66)

Baykan Sezer'e göre, tarihçilerin de önemle üzerinde durdukları gibi, Osmanlı toprak düzeni anlaşıldığı takdirde, Türk toplumunun sorunları daha iyi anlaşılacaktır. Osmanlıdaki toprak düzeni Osmanlı sorunlarının farklılaşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla Osmanlıyı Batı ölçüleriyle ele almak yanlış bir yöntemdir.

Osmanlı'nın birden fazla toplumsal örgütlenme biçimine sahip olduğuna değinen Sezer, İmparatorluk içindeki çeşitli üretim bölgelerinin ayrı ayrı yasalarla yönetildiğini belirtmektedir. Bu durumun toplumda egemen olan farklı üretim ilişkileriyle açıklanabileceği kanaatindedir. Bu sebeple tek bir Osmanlı toplum modelinden bahsedilememektedir. Osmanlıyı anlayabilmek için üretim ilişkilerinden hareket eden bir modelin sorunu teşhis edemeyeceğini düşünmektedir. Ayrıca Osmanlıda devlet yönetimiyle üretim ilişkilerinin birbirinden ayrı olduğunu ifade etmektedir.

Baykan Sezer'e göre, Osmanlıdaki çekişme hiçbir zaman üretim güçleriyle devlet arasında olmamıştır. Osmanlı'nın Doğu üretimine asıl katkısı Batı'nın Doğu'yu sömürmesini engellemektir. Bu rolün Osmanlıya dünya devleti olma özelliğini kazandırdığı kabul edilmektedir. Osmanlı yapılanmasının kesinlikle ATÜT'le uyuşmadığını belirten Sezer, ATÜT'de iktisadi alana mutlak müdahalenin bulunduğunu, buna karşılık Osmanlı'nın hiçbir şekilde iktisadi alana müdahale etmediğini belirtmektedir (Sezer, 1988:76).

Osmanlı döneminde köy düzeni ve tarımda oluşan ilişkiler, tarihin günümüze aktardığı mirası tanımamız bakımından ne denli önemliyse günümüz Türkiye'sinde köyün, toplumsal sorunlarımızın kökeni ve toplum olarak gücümüzü yakından tanımak açısından o denli önemli olduğunu belirten Sezer'e göre, Cumhuriyet'ten sonra köylülük Osmanlı'nın tasfiyesi ve yeni rejimin ideolojisini oluşturmaktadır (Sezer, 1988:77).

“Osmanlı İmparatorluğu'ndaki “millet sistemi”ne bağlı olarak yeni rejimin Türk niteliği köylülükte aranmıştır. Cumhuriyet düzeninde toplumsal temel olarak köylülük sıfatı

içinde Türk başka deyişle yedi yüzyıllık imparatorluk döneminde dünya siyasetine karışmamış, siyasetten uzak kalmış Türk gösterilecektir. Böylece Osmanlılıkta uyumsuzluk sağlanabilecek, yeni rejime istenilen yön verilebilecektir.” Görüldüğü gibi köy siyaseti Osmanlılığı inkar ve Batıcılışmanın aracı olarak görülmektedir. Ancak Batıcılışma hareketi köyün dışında Osmanlılıkla suçlanan yönetici kadrolar tarafından gerçekleşince sorun başka bir boyut kazanacaktır. Bu boyutta bir toplumun Batılı olabilmesi için endüstrileşmesi gereğinden hareket edilecektir (Sezer, 1988:79).

Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde merkezi devletin zayıflaması ile köyde oluşan ilişkilerin feodal bir yapı gösterdiği vurgulanarak, Türkiye’nin endüstrileşebilmesi için, bir dönem, köy sorununu aşması gerektiği ileri sürülmüştür.

Baykan Sezer’e göre, “Bütün bu sayılan nedenlerle köy içinde bulunan kadroların yenileşmesi gerekmektedir. Endüstri toplumu model ve gereklerine uygun yeni bir kadronun köyün kendi koşulları dışında oluşturulması söz konusudur. Bu amaçla Köy Enstitülerinin kurulmasına geçilmiştir.” (Sezer, 1988:83).

Tarihte hiçbir olayın tesadüfen ortaya çıkmadığını belirten Sezer, iktisadi açıdan güçlü olmayı tarih içindeki ilişkilerin bir ürünü olarak değerlendirmektedir. Baykan Sezer’e göre, “Batıcılışma akımının Türk toplumunda kökleşmesi için, endüstriyi amaçlayan Batı tipi bir kalkınma modeli sunulacaktır. Batıcılışma, yalnızca siyasi yönetim ve karar merkezlerinin tekelinden çıkarılarak toplumun iktisadi yapısına da yaygınlaştırılmak istenmektedir.” (Sezer, 1988:81).

Baykan Sezer, Türkiye’nin sorunlarının toplumsal ilişkilerden kaynaklandığını buna karşılık üretilen çözümün Türkiye’nin tek başına aşması gereken bir sorun olarak değerlendirilmesini yanlış bulmaktadır. Sorunların niteliğine uygun olarak çözümlerin de toplumlararası ilişkilerde aranması gerektiğini düşünmektedir. Bu durumda Türkiye ve benzeri ülkeler bazı güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Her şeyden önce bu toplumların belirtilen sorunları tek başlarına aşmaları düşünülemez çünkü bu sorunlar yalnızca kendilerinden kaynaklanmamaktadır. Yine de sorunların aşılması için yöntemler önerilecektir. Önerilecek olan ilk yöntem ise planlı kalkınma olmaktadır. Plan, toplumun özünde bulunan olanak ve gücün denetim altına alınıp istenilen yönde kullanılabileceği inancına dayanmaktadır. Planlı ekonominin yalnızca Doğu toplumları

için önerilmediğini, Batı'nın çıkmaza girdiğinde planlı ekonomiyi kullandığını belirtmektedir.

Baykan Sezer Doğu toplumları için önerilen kalkınma modellerinden söz etmektedir. Sezer'e göre,

“doğu toplumları için iki kalkınma modeli önerilmektedir. Çünkü bu toplumlar için Batı'daki iki değişik örnek bulunmaktadır. Ve her iki modelde de amaç ve sonuç Doğu'yu Batı'ya benzetmekten başka bir şey değildir. Bu nedenle örneklerde görülen gelişmelere göre modellerde de aynı yönde değişikliklere tanık olmaktadır. Modeller üzerindeki tartışmalar, Batı'daki siyasi gelişmelere göre kayıtlanmakta ve sınırlanmaktadır. Modellerde çıkış noktası Doğu toplumlarının sorunları değil örnek toplumlar, başka deyişle Batıdır.” (Sezer, 1988:102).

Baykan Sezer, günümüz toplumlarının karşılaştıkları gelişme, ilerleme ve kalkınma gibi sorunların, siyasi yön ve sonuçlarını gözden uzak tutan ve bütün ilişkilerden soyutlandığı zaman kimsenin karşı çıkamayacağı amaçlar olarak sunulduğunu belirtmektedir. Ayrıca Doğu toplumlarının sorunlarını aşabilmeleri için planlı kalkınma önerilmektedir.

Toplum yasalarının toplumdaki değişmelerin mantığını anlamaya yardımcı olduğunu söyleyen Sezer, değişme yasalarının anlaşılabilceği en önemli dönemlerin değişme dönemleri olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda Türk tarihinin de anlaşılabilmesi için özellikle Anadolu'nun Türkleşmesi ve Osmanlı'nın Batıcılılaşması dönemlerinin önemli olduğunu belirtmekte ve bu konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Sosyolojimiz Türk tarihi ile ilgili bir çok bilgiye sahiptir. Ancak sahip olduğumuz bu bilgilerin ne ölçüde geçerli olduklarının mutlaka Türk tarihi ile sınanması gerekmektedir. Çünkü sosyolojinin günümüze kadar ürettiği bilgilerin Batı tarihine bağlı olarak yorumlandığı unutulmamalıdır. Bundan dolayı Baykan Sezer'in, Türk toplum tarihinin Batı kalıplarına uymadığını ifade ettiğini görmekteyiz. Toplumsal yapıyı en çok etkileyen tarihi olaylar, tarihte önemli değişmelere neden olan olaylardır. Bu bağlamda, Sezer, Türk tarihindeki iki önemli değişmeden bahsetmektedir.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve Osmanlı'nın Batıcılışmasıdır.” Anadolu'nun Türkleşmesi olayında bir uygarlık çevresinden bir başka uygarlık çevresine gireceğiz. Kimliğimizi değiştirmeksizin yurdumuzu değiştireceğiz. Osmanlı'nın Batıcılışması olayında ise bu kez yurdumuzu değiştirmeden kimliğimizi değiştirmek girişiminde bulunmuş olacağız. (Sezer, 1988:120).

Sosyolojinin Batı'da ortaya çıktığı tarihten itibaren Türkiye'de yakın ilgi gördüğünü söyleyen Sezer, aynı zamanda sosyolojinin toplumumuzun sorunlarına da eğildiğini belirtmektedir. Ancak burada önemli olan nokta, Batı sosyolojisinin normlarından yola çıkarak Türk toplumunun sorunlarının anlaşılmasının mümkün olmadığıdır. Osmanlı Devleti'nin yaşadığı sorun, Osmanlı'nın Batı karşısında Doğu'yu savunamamasından kaynaklanmaktadır. Sezer'e göre sosyoloji bilimi Doğu-Batı çatışmasında Batı'nın egemenliğini tanımlamak için ortaya çıkmıştır. Ve kavramlarını, açıklama ve tanımlama modelini ve yöntemini, Batı egemenliği yani Batı'nın dünya görüşü üzerine temellendirmiştir.

Baykan Sezer'e göre, günümüzde karşılaştığımız sorunlar tarihin ürünüdür. Kendiliğinden ortaya çıkmamıştır ya da soyut kavramların tartışmalarıyla sınırlı değildir. Sorunların tarihi boyutları bulunmaktadır. Çözümleri de tarihi gelişmeye yol açmaktadır. Zaten Batı sosyolojisi dikkatle incelendiğinde görülebileceği gibi insanlık tarihi Batı gelişme çizgisine mahkum edilmektedir. Böylece dünya tarihine damgasını vuran tek toplum Batı olacaktır. Batı sosyolojisi bunu bilinçli olarak yapmaktadır. Batı tarihi ve sosyolojisi, Batı toplumunu mutlak idealize edilmiş bir toplum olarak Batı-dışı toplumlara sunmaktadır. Tüm bunlardan anlaşılan, biz ne zaman kendi dünya görüşümüzün temellendiği bir sosyoloji kurabilirsek, o zaman sorunlarımıza sosyoloji bilimi vasıtasıyla çözüm bulabiliriz.

Baykan Sezer, Toynbee'nin “Toplum, insanlar arasındaki toplam ilişkiler ağıdır.” yargısının tersine, “toplum bireyden bağımsız bir bütündür” diyerek insan faktörünün toplum oluşumundaki rolünü tartışmaya açmıştır.

Baykan Sezer'in, yaptığı tüm bu değerlendirmelerinde, asıl amacının, “Türk toplumu nasıl değerlendirilmelidir?” sorusuna cevap bulmak kaygısından ileri geldiği düşünülebilir. Sezer Türk toplumunu tanımlarken hazır modellerden yola çıktığını,

ancak bunun yanlış bir yöntem olduğunu belirtmektedir. Bugüne kadar Türk sosyolojinin yaptığıının bundan öteye gidemediğini belirtmektedir.

Baykan Sezer'e göre,

“Türkiye, sorunlarına çözüm yolunu Batılılaşmakta seçmiştir. Bu seçim içinde kazanacağı yeni kimliğini tanımlamak ve bu seçimin getireceği yeni sorunlara çözüm aramak için Batı sosyolojisine başvurmuştur.” (Sezer, 1989:5).

Baykan Sezer, Türk sosyolojisinin Türkiye’de olan bitenleri değerlendirmeden, Batı merkezli bir sosyoloji anlayışı ile Türk toplumunu anlamaya ve açıklamaya çalıştığını, bunun mümkün olmadığını, mümkün olamayacağını ifade ederek, Türk toplumunun Batı kalıplarının dışında ve Batı gelişme çizgisinin dışında değerlendirilmesi gerekliliğine işaret etmiştir.

Baykan Sezer’in çalışmalarındaki Türk sosyolojisi fikri, Türk toplum yapısını açıklama, Türk toplumunun içerisinde bulunduğu sorunları kendi tarihsel serüveni ve iç dinamikleri eşliğinde anlama ve bu anlayıştan hareketle çözüm önerileri getirme noktasında kendisini göstermektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Baykan Sezer, Türk sosyoloji tarihini ana çizgileriyle saptamaya girişmiştir. Bunu yaparken sosyolojinin bir bilim olarak Batı'da ortaya çıkış koşullarıyla ülkemizde ortaya çıkış koşullarını karşılaştırmıştır. Sezer, bu karşılaştırmayı yaparken, toplumların tarihsel süreçlerinin farklılığını göz önünde bulundurarak, Türk sosyolojisinin Batı aktarmalı bir bilim kimliğinden kurtulması için Türk toplumsal tarihinin iyi bilinmesi gerekliliğini dile getirmektedir.

Baykan Sezer, Doğu düşüncesinin temellerini ele alarak, Batı'da ve Doğu'da Devlet-Toplum ilişkisi farklılığına değinmiştir. Doğu'nun, Batı'dan farklı tarihsel ve düşünsel bir sürece sahip olduğunu buna bağlı olarak da toplumsal olayları etkileyen değişkenlerin farklı olacağını belirtmiştir. Bu bağlamda Türk sosyolojisinin, Batı'da olduğu gibi eski düşünce ve toplumsal tarihe uygun şekillenmesi gerekliliğini belirtmiştir.

Baykan Sezer, Türk sosyologlarının eski düşünceye bakışını eleştirmektedir. Sezer'e göre sosyologlarımız, eski düşünce sisteminde, sosyolojimizin habercilerini aramak ya da Batılı sosyologlarla benzerlikler kurma çabasından öteye gidememişlerdir. Bu bağlamda sosyolojimizin oluşumunda, sorunları belirleme ve çözme sıkıntıları yaşandığını belirtmektedir.

Baykan Sezer, sosyolojimizin siyasetle iç içe olmasını ve Batılılaşma çabasını, Batı'dan bir taraf bulma çabası olarak değerlendirmektedir. Sezer'e göre Osmanlı, Doğu-Batı ilişkilerini belirleme görevinden uzaklaşmakla bir açmaza girmiştir ve Osmanlı'yı bu açmazdan kurtarma görevini üstlenecek olan bilim sosyolojidir.

Durkheim ve Le Play gibi sosyologların yöntemlerinin, Türk sosyologları tarafından daha çok benimsendiğini belirten Sezer; bu sosyologların benimsenmesinin Osmanlı siyasetinde etkin olan tercihlerin belirlenmesi olarak karşımıza çıktığını düşünmektedir.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisi içinde Türk insanı, toplumu ve gerçeğini çalışmalarında kendisine temel çıkış noktası olarak seçmiş; Türk toplumunun özgüllüğü çerçevesinde sorunlara yaklaşarak, toplumumuzu tarihsel gerçekliğimiz ve kendi toplum çıkarlarımız etrafında açıklama çabası içine girmiştir. “Baykan Sezer ile Doğu düşüncesi Batı’nın empoze ettiği siyaset ve dünya görüşü dışında olayları bütünlüğü içinde kapsamaya ve açıklamaya girişmiştir.” (Eğribel, 2002:30). Baykan Sezer’in çalışmalarındaki temel vurgu, Türk toplumunun kimliğini ve gelişme yasalarını tarihsel gerçeklerle sınayarak ortaya koymaktır. Bu bağlamda Sezer, Batı düşüncesinin ve tarihsel sürecinin bir ürünü olan ve toplumsal sorunlara yaklaşımında Batı-yönelimli tavır takınan Batı sosyolojisi karşında; Türk toplum yapısını ve gerçeğini anlayacak ve açıklayacak, Türk tarihi ve düşünce geleneği ile ilişki kurabilecek ve toplumsal sorunlarımıza Türk sosyolojisi geleneği içerisinde çözüm bulacak bir çabanın içine girmiş ve bu çabaları sonucunda Türk sosyoloji tarihinde, Batı eksenli sosyoloji geleneklerinin dışına çıkabilmiş Türk sosyologlarından biridir.

Baykan Sezer’den önce Türk sosyolojisinde yerli bir düşünce geleneği kurmaya yönelik olarak Mehmet İzzet’in ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu’nun çalışmalarını görüyoruz.

Güngör-Ergan’a göre, Mehmet İzzet’in istediği şey Türkiye’de bir düşünce geleneği kurmaktır. Hatta ona (İzzet’e) göre bu gelenek gerilere doğru götürülebilir. Son yıllarında Doğu kültürüne verdiği önem, özellikle sosyoloji öğretiminde bibliyografik bilgi verirken, islami kültürle birlikte Türk düşüncesinin çeşitli vesikalarına işaret etmesinde beliriyor. Fındıkoğlu’na göre, onun hiçbir eseri ve yazısı yoktur ki, konusu ile ilgili olan fikirleri, kendinden evvel ki düşünce zincirine bağlamasın. Bu bağlayışta özellikle Ziya Gökalp büyük bir rol oynamaktadır (Güngör-Ergan, 1998:121-122).

Güngör’e göre, “Fındıkoğlu’nun çalışmalarının çeşitliliği ve çok yönlülüğü yanında dikkat edilirse orijinal yanının Türkiye’de yerli ve milli bir düşünce geleneği kurmak olduğu görülür. Böylelikle milli birlik ve dayanışmanın, sosyal, kültürel gelişmenin sağlanmasında katkıda bulunacaktır” (Güngör, 1991:3

Baykan Sezer, Türk sosyologlarının Batı toplum teorilerinin aktarmacılığını yapmalarını reddetmiştir. Sezer, toplumsal araştırmalarımızın, Batı sosyolojisinin kalıplarıyla tartışılmasını eleştirerek; ayrı bir toplumsal gerçekliğimizin olduğundan hareketle, ayrı

bir sosyolojik anlayışımızın olması gerektiğini vurgulamıştır. Sezer, tarihsel deneyimlerimizin önemine dikkat çekerek, Türk toplum yapısının sosyolojik analizinde tarihsel sürecimizin kendine özgü bir yeri bulunduğuna ve tarihsel gelişim sürecinde toplumumuzun değişimlerini izleyebileceğimize vurguda bulunmuştur.

Baykan Sezer, Türk sosyolojisinden, Türk toplumunun sorunlarından ve Türk toplumunun farklılıklarından bahsederek; konunun sınırlarını da çizmiş bulunmaktadır. Sezer'in, kendi sosyolojimizden bahsetmesi öncelikle kendi sorun ve farklılıklarımızın ve önceliklerimizin de belirlenmesini beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Türkiye'de yapılan sosyoloji çalışmaları, Batı'da yapılan sosyoloji çalışmalarından farklı olacaktır.

Baykan Sezer'e (1993:21) göre, sosyoloji bilim olarak Türkiye'de var olma mücadelesi verecekse Türk toplumunun içinde bulunduğu durumu ve onun tarihsel akışını tanımlamak ve sorunlarını saptamak çabası içinde olmalıdır. Sezer'e göre, Türk toplum ve gerçeği Batılı modellerden farklılıklar taşımasından dolayı, bu farklılıkların açıklanacağı bir sosyolojiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da Türk sosyolojisini gerekli kılmaktadır. Türk sosyolojisi, kimliğimizi ve buna bağlı çıkarlarımızı belirleyen ilişkilerde ülkemizin elini güçlendirmek ve daha üstün bir konum kazanmasına destek olmak anlamına gelmektedir (Sezer, 1985:152)

Baykan Sezer, sorunlara çözüm getirmek için de ilk koşul olarak, kendi toplum çıkarlarımızın belirlenmesini görmektedir. Bundan dolayı sosyolojik çalışmaların tarih üzerinde odaklanması gerekmektedir. Çünkü toplumların çıkarlarının oluşumunun en net biçimde takip edilmesi için tarih bize gereken verileri sunmaktadır: "Eğer sorunlarımızın çözümünde söz sahibi olmak, toplumumuzun kaderini başkalarına, başkalarının bize zorlatacağı çözümlere bağlatmak istemiyorsak tarihimizi iyi bilmek, doğru değerlendirmek görevi bizi beklemektedir." (Yazoğlu, 1990:6)

Baykan Sezer'e (1991:3) göre, sosyolojinin tarihe duyduğu ilgi, tarihle olan ilişkisine verdiği önem rastgele bir olay olmaktan ötedir. Sosyoloji ile tarih arasındaki ilişkinin önemi, sosyolojinin amacı ve toplum içinde yüklendiği görev ile bağlantılıdır. Sosyolojinin toplum olaylarını açıklamak ve yine toplum sorunlarına bir çözüm önermek görevini yüklenmiş olması sosyolojiyi bu amaca bağlı olarak tarihle ilgilenmek durumunda bırakmıştır. Sezer'e göre, sosyolojimizin Batı sosyolojisini

yakından izlemesi, Batı sorunlarıyla bizim sorunlarımız arasında benzerlik olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu soruya verilecek cevabın Batı sosyolojisinin bizim sorunlarımızı anlamamıza yardımcı olmak bir yana engel oluşturduğu yönündedir. Bu yüzden, Türk sosyolojisi Batı sosyolojisinin tarihle kurmuş olduğu ilişkinin ötesinde bir ilişki kurmalı ve Batı sosyolojisinden farklı, kendi sorunlarımıza uygun çözüm bulmamıza izin verecek bir ilişki kurmamıza izin verecek bir yapı oluşturmalıdır.

Türk sosyolojisi'nden söz etmek, kendi toplumsal ve tarihi gerçeklerimizden hareket eden bir sosyoloji anlayışından hareket etmek, kendi sınırları içine sıkışmış bir sosyoloji anlayışı anlamına gelmemektedir. Baykan Sezer (1992:14) Batı sosyolojisi karşısında Türk sosyolojisi anlayışını ve kapsamını şu şekilde ifade etmektedir:

“Batı sosyolojisiyle belli bir işbölümüne girip Batı toplumlarını, endüstri toplumlarını incelemeyi Batı sosyolojisine bırakıp kendimizi de Türk toplumu uzmanı saymak peşinde değiliz. Konunun uzmanı olarak Türk toplumu ile ilgili dünya sosyolojisi karşısında turist rehberliği benzeri bir görev üstlenmek amacımız bulunmamaktadır. Bu tür benzeri bir uzmanlık ayırımını Batı da önermekte, kendi dışı toplumlarda ayrı insanlar olduğunu, ayrı yasaların geçerli olduğunu savunmaktadır. Bu toplumların incelenmesi de sosyolojinin konusu dışına itilmiş, söz konusu toplumlar için sosyal antropoloji bilimi icat edilmiştir. Bugün Türkiye’de de sosyal antropoloji yapmaya koşulan insanlarımız bulunmaktadır. O açıdan bize pek iş düşmemektedir. Bize söz düşmez ya, yine de belirtelim. Bizim hiçbir biçimde Anadolu köyünde çeşmenin toplumsal işlevleri konusunda ders ya da konferans verme tekelini alacağız diye dünya tarihi konusunda söz söylemek, Batı ile ilgili yargıda bulunmak hakkımızdan vazgeçmek isteğimiz bulunmamaktadır.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Baykan Sezer’in, Türk sosyolojisi anlayışı yerellik algısı üzerinde olmayıp, evrensellik tasalarının dışlanması ve tümel açıklamaların bir yana bırakılmasını asla gerektirmemektedir. Böylelikle Türkiye’nin yüzyıllara yayılan tarihsel mirası ile sıradan bir üçüncü dünya ülkesi olma özelliği

taşımadığına, Batı ile ilişkilerinde her zaman belli bir özerkliği barındırdığına da vurgu yapılmış olmaktadır.

Türk toplumu olarak çıkarlarımız da Batı'dan farklıdır. Bu bakımdan farklılığın saptanmasından sonra bu farklılığı kendi çıkarlarımıza uygun kendi açıklamalarımızla zenginleştirme ihtiyacı da bulunmaktadır.

Baykan Sezer'in oluşturmuş olduğu sosyoloji anlayışı kendisine temel olarak Türk toplumu ve bu topluma ait gerçeği almıştır. Bu bizim için yakından ilgilenilmesi gereken bir konudur. Türk toplumu ve gerçeğinin bütün ayrıntılarına varana kadar bilmeden sosyolojimizi gerekli noktaya ulaştırmamız olası değildir. Türkiye'de sosyolojinin Batı sosyolojisini izlemesinin doğal bir sonucu olarak bugüne kadar kendi özgün sosyoloji geleneğimizden mahrum bulunmaktayız. Bu süreç içinde sosyolojide uzmanlık ve bilimsel nesnellik adına toplum çıkarlarımız göz ardı edilmiştir. Böylelikle bu süreç bize kendi geleneğimizi oluşturabilme imkanını vermemiştir. Oysa ki dünya sosyoloji akımları içinde Türkiye'nin ve Türk toplumunun çıkarları açısından olaylara yaklaşan ve açıklayan bir Türk sosyolojisi anlayış ve geleneğine gereksinim duyulmaktadır.

Türk sosyolojisi geleneği, Baykan Sezer'in yoğun çabalarıyla kurulabilmiştir. Baykan Sezer kendi zamanına kadar ortaya atılan görüşlerin gerçekler önünde sınanması yoluna gitmiş ve ancak bu çaba ile Türkiye'de sosyolojinin gerçek işlevine kavuşabileceğini ortaya koymaya çabalamıştır.

Baykan Sezer'in Türk sosyolojisi çalışmaları, sorunları bütünlükleri içinde ele almak ve böylece olayların gerçek anlamlarını su yüzüne çıkarmak gibi bir amacı da beraberinde getirmiştir. Bu da Türkiye ve Türk toplumunun toplumlar arası ilişkilerde işgal ettiği konumun özgüllüğünün gerektirdiği çerçeve içinde kalan büyük bir çaba gerektirmektedir. Türkiye dünyanın ilişkiler açısından soyutlanmış kapalı devre yaşayan bir ülke değildir. Kendi sorunları ile dünya arasında belli paralellikler de bulunmaktadır. Ancak bu hiçbir zaman, Türk sosyolojisinin kendi varlığından vazgeçmesi ve karşılaşılabilecek tüm sorunlara Batı sosyolojisi çerçevesinde çözüm aramasının yeterli nedeni olarak kabul edilemez: "Türk gerçeğinin Batı'dan aktarılmış hazır kalıplara

direnci, yurdumuzda sosyolojinin kendi araç ve gereçlerini geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.” (Sezer, 1988:13).

Baykan Sezer’in üzerinde durduğu öncelikli sorun Türk toplumunun çıkarlarıdır. Sezer konularını seçerken her zaman bu ana ilkeyi temel olarak almıştır, bununla da sınırlı kalmayarak toplum çıkarlarımızın oluşum süreci olan tarihimizi veri olarak ele alıp; sorunları doğru bir şekilde anlamamız için, sorunların doğru değerlendirilmesi gereğini de her zaman önemle vurgulamıştır

Korkut Tuna’ya (1991:16) göre, sosyolojinin Batıdan aktarılan bir bilim olması ve ilk sosyologlarımızın tamamının Batılı bir sosyolog’un bir bakıma Türkiye temsilciliğini üstlendiği bir ortamda Bakan Sezer, kendi sözümüz ve çözümümüzün öncüsü ve takipçisi olmuştur. Onun çabaları ile ülkemizde Batılı tarzların sosyolojimiz üzerindeki etkisi ortadan kaldırılarak içinde yer aldığımız toplumsal ilişkileri yeni baştan ve kendi çıkarlarımız açısından değerlendirme gücünü de ortaya koymuş bulunuyoruz.

Baykan Sezer, gerçekte bu gerçeğin Türk toplumunun yararına nasıl değiştirilmesi gerektiği yönünde geliştirdiği fikirleriyle Türk sosyologlarına öncü olmuştur.

Baykan Sezer’in sosyoloji anlayışında, doğru ve geçerli olan yöntem, doğru sorular sormak ve bu sorulara toplumun çıkarları doğrultusunda karşılıklar aramaktır. Baykan Sezer bu alandaki çalışmalarıyla ilerleme kaydetmek isteyen meslektaşları için kaynaklık teşkil etmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- COŞKUN, İsmail. **75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul:1991.
- EĞRİBEL, Ertan. “Baykan Sezer’in Ardından İlk Sözler”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 9**, İstanbul: 2002.
- EĞRİBEL, Ertan. “Sosyolojide Öncü Ülke Türkiye ya da Baykan Sezer Düşüncesi Üzerine”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 9**, İstanbul: 2002.
- EĞRİBEL, Ertan., U. ÖZCAN. **Baykan Sezer’e Armağan**, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 11**, İstanbul: 2004.
- GÖKALP, Ziya. **Türkçülüğün Esasları**, MEB. Yayınları, İstanbul:1990.
- GÜNGÖR, Nevin. **Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri İle Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara:1991
- GÜNGÖR- Ergen, Nevin. **Mehmet İzzet’in Sosyolojik Görüşleri**, Bizim Büro Basımevi, Ankara:1998
- KAÇMAZOĞLU, H.Bayram . **Türk Sosyoloji Tarihine Giriş I**, Birey Yayıncılık, İstanbul:2001.
- KANAR, Mehmet. **İçtimaiyat Mecmuası**, Sosyoloji Araştırma Merkezi ve Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul:1997.

- KAYALI, Kurtuluş. “Türk Sosyolojisinin 1980’lerde Yeniden Biçimlenişi”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, cilt 15, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.
- KAYALI, Kurtuluş. **Türk Düşünce Dünyasında Yol İzleri**, İletişim Yayınları, İstanbul:2001.
- KAYALI, Kurtuluş. “Belirgin Bir Tarih Vurgusu Eşliğinde Kemal Tahir ve Baykan Sezer’in Yazdığı Metinleri Yeniden Okumayı Denemek”, **Folklor/Edebiyat**, cilt:7, sayı:26, 2001.
- KAYALI, Kurtuluş. **Türk Düşünce Dünyasının Bunalımı**, İletişim Yayınları, İstanbul:2002
- KAYALI, Kurtuluş. “Baykan Sezer’in Metinlerini Doğru Okumaya Yönelmek Türkiye’de Sosyal Bilimlerin Gelişimini Daha Gerçekçi Bir Biçimde Kavramayı Sağlar”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 9**, İstanbul: 2002.
- KAYALI, Kurtuluş. “Baykan Sezer’le Diyalogumuz Sürecek”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 9**, İstanbul: 2002.
- KAYALI, Kurtuluş. **Düşüncenin Coğrafyası 1**, Deniz Kitabevi, Ankara:2005
- KIZILÇELİK, Sezgin. **Baykan Sezer’in Sosyoloji Anlayışı**, Anı Yayıncılık, Ankara:2000.
- KIZILÇELİK, Sezgin. “Batı Düşünce Kalıpları Dışında, ‘Takım Anlayışı’ndan Hareket Edenlerin Karşısında Bir Yerli, Yerli Olduğu Kadar Evrensel Bir Sosyolog: Baykan Sezer”, **Doğu-Batı**, sayı:16, 2001.
- KIZILÇELİK, Sezgin. “Sosyal Bilimlerdeki Multidisiplinarite Yönelimleri Çerçevesinde Tarih ile Sosyolojinin Yakınlaşımı ve Baykan Sezer”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt:25, no:1, 2001.
- KONGAR, Emre. **Türk Toplum Bilimcileri**, Remzi Kitabevi, C.1, İstanbul:1982.

- KÖKTÜRK, Gökhan. **Baykan Sezer’de Doğu-Batı Sorunu**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)
- KÖSEMİHAL, N.Şazi. **Sosyoloji Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul:1989.
- MERİÇ, Cemil. **Mağaradakiler**, İletişim Yayınları, İstanbul:1997.
- ÖZGEN, Neşe. “Modernleşme Kuramının Ölçütlerine Eleştirel Bir Bakış” **Sosyoloji Dergisi**, 1987.
- SAĞLAM, Serdar. “Bir Kitap: Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları”, **Milli Kültür**, sayı:83, 1991
- SEZER, Baykan. “Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri”, **Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı**, İstanbul: 1990 içinde “ek”.(Lisans tezi olarak sunulmuştur.)
- SEZER, Baykan. **Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları**, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979.
- SEZER, Baykan. **Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı**, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981.
- SEZER, Baykan. **Sosyolojinin Ana Başlıkları**, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985.
- SEZER, Baykan. “Önsöz”, **Türkiye’de Sosyolojinin 75. Yılı**, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- SEZER, Baykan. **Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları**, İstanbul: Sümer Kitabevi, 1988.
- SEZER, Baykan. “Türk Sosyologları ve Eserleri –I”, **Sosyoloji Dergisi**, 3. Dizi, 1. sayı, İstanbul: 1989.
- SEZER, Baykan. “Doğu-Batı Çatışması ve Marxizme”, **Türkiye Günlüğü**, sayı:15, 1991.

- SEZER, Baykan. “Batı Sosyolojisinin Doğu Toplumlarına Yaklaşımı”, **75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji**, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1991.
- SEZER, Baykan. “Türk Sosyolojisinin Tarihle İlişkileri”, **Tarih ve Sosyoloji Seminerleri 28-29 Mayıs Bildiriler**, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1991.
- SEZER, Baykan. “Toplumumuz ve Sosyolojimiz”, **Sosyoloji Konuşmaları**, (Yay. Haz. Sadettin Elibol), Ankara: Ecem Yayınları, 1991.
- SEZER, Baykan. “Kemal Tahir, Türk Sosyolojisi ve Doğu Batı Çatışması”, **Dergah Dergisi**, Cilt:II, sayı:25, Mart 1992.
- SEZER, Baykan. **Sosyolojide Yöntem Tartışmaları**, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul:1993
- SEZER, Baykan. **Batı Dünya Egemenliği ve Endüstri Devrimi**, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1997.
- SEZER, Baykan. “Tarih ve Sosyoloji” **Sosyoloji Yıllığı 4**, İstanbul:1999.
- SEZER, Baykan. “Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları –1”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 7**, İstanbul: 2000.
- SEZER, Baykan. “Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları –2”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 8**, İstanbul: 2001.
- SEZER, Baykan. “Türkiye Sosyolojisi Seminer Notları-3”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 9**, İstanbul: 2002.
- SEZER, Baykan. “Sosyolojimiz ve Türk Tarihi”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 9**, İstanbul: 2002. (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte)
- SEZER, Baykan. “Türk Sosyolojisinin Dünü-Bugünü-Yarını”, **Sosyoloji Yıllığı Kitap 9**, İstanbul: 2002. (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte)

- SEZER, Baykan. “Toplum Bilimleri ve Sosyolojinin Sonu Görüşleri Üzerine”, **Sorgulanan Sosyoloji**, ed.: M. Çağatay Özdemir, Ankara: Eylül Yayınları, 2002. (Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan ile birlikte)
- SEZER, Baykan. “Baykan Sezer’in Biyografisi ile İlgili Sorulara Verdiği Cevaplar”, **Baykan Sezer’e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11**, İstanbul: Kızılelma Yayınları, 2004.
- SEZER, Baykan. “Baykan Sezer’in Gökhan Köktürk’e Mektubu”, **Baykan Sezer’e Armağan, Sosyoloji Yıllığı Kitap 11**, İstanbul: Kızılelma Yayınları, 2004.
- TUNA, Korkut . “Sosyolojimizin Geleceği Üzerine”, **Milli Kültür**, Sayı:83, Nisan 1991.
- ÜLKEN, H. Ziya. **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Ülken Yayınları, İstanbul:1994.
- VERGİLİ, Ayhan. **Baykan Sezer’in Sosyolojisi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi:2000.
- YAZOĞLU, Cengiz. **Kemal Tahir Notlar/ Roman Notları 1**, Bağlam Yayınları, İstanbul:1990
- YILDIRIM, Ergün. “Türk Sosyolojisinden Bir Yıldız Kaydı”, <http://www.zaman.com.tr/yorumlar>, 29.09.2002.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Oktay BEKTAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi : Kayseri / 1973

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Özel Eğitim Kurumu Stajyer Öğretmenlik

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : Özel Eğitim Kurumu

İletişim

E-Posta Adresi : oktaybektas75@hotmail.com

Tarih : 18/09/2006